

Tartu Ülikooli Õigusinstituut
Justiitsministeerium
Siseministeerium

Kriminaalpoliitika uuringud
I

RAHVUSVAHELINE
KURITEOOHVRITE UURING EESTIS
2004

Jüri Saar
Anna Markina
Kait Oole
Aigi Resetnikova

Tallinn 2005

Koostaja Jüri Saar
Keeletoimetaja Kalev Lattik

Väljaandja

Justiitsministeerium, kriminaalpoliitika osakond
Tõnismägi 5a
Tallinn 15191
Tel +372 6208100
Faks + 372 6208109
E-post info@just.ee
Kodulehekülg www.just.ee

Kujundus ja küljendus Dada AD

ISSN 1736-2377
ISBN 9985-9359-3-4

Eesti kriminaalpoliitika, aga ka tavaarusaam kuritegevusvastasest võitlusest, on aastaid olnud politsei- ja kurjategijakeskne. Kuritegevuse olukorda tutvustades on räägitud enesestmõistetavalt ikka politseist ja kurjategijaist, nendevahelise võitluse ammendavaks väljenduseks aga on peetud registreeritud kuritegude statistikat.

Selline lähenemine on olnud suuresti paratamatu. Ajal, mil ühiskonna elukorralduse põhjalike muutuste käigus saavutas kuritegevuse tase oma haripunkti, tuli tegelda ennekõike allilma vägivaldsuse ohjeldamisega ning samal ajal kujundada välja stabiilsed korraaitseorganid.

Nüüdseks on aga selge, et kriminaalpoliitika lõppeesmärk – elanike turvalisus – ei saa sellise lähenemise puhul piisavat tähelepanu. Sest inimene kui turvalisuse tegelik hindaja jääb sellest vaatest välja. Ükskõik kui usaldusväärne on politsei, kui tulemuslik prokuratuuri töö, kui adekvaatsed karistused või kui täiuslik statistika – kriminaalpoliitika ei ole terviklik, kui selle eesmärgina nähakse registreeritud kuritegude või süüdimõistetud kurjategijate arvu ning vaadatakse mööda kuriteo ohvrast ja elanikkonnast tervikuna.

Ohvriuringu tähtsus seisnebki selles, et see näitab kuritegevuse pilti ja trende ohvri vaatepunktist. Edukat kriminaalpoliitikat ei saa ajada „sisetundest” lähtudes, vaid see eeldab ametliku statistika kõrval ka alternatiivse suunitluse ja meetodikaga teadusuuringuid. Üks selliseid on ohvriuring, mille süsteemsus ja järjepidevus võimaldavad kavandada tegevusi, millest võib kuritegevuse ohjeldamisel põhjendatult tulemusi oodata. Nii on ohvri vaatepunkt vältimatu näiteks kuriteoennetuse kui ühe peamise turvalisuse tagaja kavandamisel.

Teisalt on uuring tähtis ka hoiakute muutumise seisukohalt. See, et ohvriuringu tellijaiks olid Justiits- ja Siseministeerium, kes võtavad uuringu ka üheks kriminaalpoliitika kujundamise aluseks, annab tunnistust ohvri tähtsustamisest riiklikul tasandil. Ning mis veelgi meeldivam: uuringutulemuste põhjal mõistavad ka inimesed ise üha enam, et turvatunde loomist ei saa jätta üksnes politsei asjaks, vaid selles on tähtis roll kogu elanikkonnal.

Ken-Marti Vaber,
justiitsminister

SISUKORD

I Sissejuhatus.....	7
II Uuringu meetodika, korraldamine ja valimi üldiseloomustus.....	11
III Kuritegevus Eestis ohvrite hinnangul	15
Ohvriks langemise üldtase	15
Varavastased kuriteod	17
<i>Vargus autost, autovandalism ja autovargus</i>	18
<i>Murdvargus ja vargus aiamaalt</i>	21
<i>Isiklike esemete vargus</i>	23
<i>Jalgrattavargus</i>	24
Vägivald	25
<i>Kallaletung ja ähvardus</i>	26
<i>Röövimine</i>	28
<i>Seksuaalkuriteod ja -intsidendid</i>	29
Narkootikumide tarbimine	31
Altkäemaks/korruptsioon	35
Tarbija petmine	37
IV Kodanikud ja politsei.....	38
Kuritegudest teatamine.....	38
Mitteteatamise põhjused	39
Rahulolu politsei tegevusega.....	41
Elanike hinnangud politseile	43
V Kuritegevushirm ja turvameetmed.....	48
Hinnang murdvarguse tõenäosusele.....	53
Koduste turvameetmete kasutamine	55
VI Suhtumine karistustes	58
VII Eesti võrdluses teiste riikidega	60
Ohvriks langemise üldtase	60
Politseile teatamine.....	61
Rahulolu politsei tegevusega kuriteojuhtumi lahendamisel	61
Hinnang politsei võimekusele ohjeldada kuritegevust vastanu elupiirkonnas	62
Hinnang koju sissemurdmise riskile.....	63
Kuritegevushirm ja turvatunne	64
VIII Kokkuvõte ja järeldused.....	65
Summary.....	70
Kasutatud kirjandus	75
Lisad	77
Lisa 1. Valimi karakteristikud	77
Lisa 2. Ohvriks langemine riigiti 2000. aastal	80
Lisa 3. Usalduspiirid	81

I

SISSEJUHATUS

Käesolevas väljaandes analüüsitakse Eesti elanike seas 2004. aastal läbi viidud kuriteoohvrite uuringut, mis korraldati Justiits- ja Siseministeeriumi tellimisel. Tegu oli järjekordse etapiga rahvusvahelisest kuriteoohvrite uuringust¹, mis toimub 2004.–2005. aastal kokku ligi neljakümnes riigis². Projekti alustati 1989. aastal ÜRO Regioonidevahelise Kuritegevuse Uurimise Instituudi (*UNICRI*) eestvedamisel. Eestis viidi uuring läbi neljandat korda, jätkates aastatel 1993, 1995 ja 2000 korraldatud rahvusvaheliste ohvriuuringute traditsiooni.³

Kuritegevus ja selle efektiivne kontrollimine on olnud alates 1991. aastast Eesti ühiskonna üks tõsisemaid probleeme. Nagu näitab ametlik politseistatistika, kasvas registreeritud kuritegude arv 31 748-lt 1991. aastal 53 595-ni 2003. aastal, s.t ligi 1,7 korda. Enim kuritegusid (58 497) registreeriti 2001. aastal.⁴ Samuti ilmnesis vaadeldaval perioodil kuritegevuses kvalitatiivsed muutused – organiseeritud kuritegevuse väljakujunemine, kurjategijate mobiilsuse ja piiriülese kuritegevuse osatähtsuse kasv, narkokuritegevuse kiire arenemine jm.

Koos registreeritud kuritegude arvu kasvuga on suurenenud ka üldsuse tähelepanu kuritegevusele. Avalikkusele loodud pilt Eesti kuritegevuse olukorrast on enamasti hirmuäratav ja pessimistlik, kuid samal ajal pealiskaudne. Kuna kuritegevuse tendentse analüüsitakse vähe või ebaobjektiivselt, pole hinnangud alati tasakaalus. Rahvusvahelises avalikkuses võib nõnda kujuneda arusaam Eestist kui ohtlikust riigist, kust pärit kurjategijad teisi riike ja nende kodanikke ohustavad. Seetõttu on vaja korraldada regulaarseid kriminoloogilisi uuringuid, mille alusel saaks hinnata siinse kuritegevuse seisundit ja arengutendentse objektiivsemalt ning võrrelda neid teiste riikide andmetega. Niisugused uuringud oleksid omamoodi vastukaaluks valdavalt emotsioonidel põhinevaile arvamustele ja hoiakutele.

Peamise infoallikana kuritegevuse kohta kasutatakse õiguskaitseasutuste ametlikku statistikat. Kui registreeritud kuritegevuse muutusi interpreteerima asutakse, tekivad paratamatult mitmed küsimused. On teada, et eri kuriteoliigid kajastuvad kuritegevuse statistikas erinevalt ning registreeritud kuritegude arvule avaldab muu hulgas mõju riikliku õiguskaitsetegevuse korraldus. Näiteks taasiseseisvunud Eestis toime pandud vägivaldaga seotud kuritegude (eelkõige

¹ The 5th International Crime Victim Survey (ICVS).

² *Nende hulgas Euroopa Liidu staažikad liikmesriigid: Suurbritannia, Rootsi, Taani, Holland, Belgia, Prantsus-maa, Portugal, Itaalia, Kreeka, Hispaania, Saksamaa, Luksenburg, Austria, Soome, Iirimaa; Euroopa Liidu uued liikmed: Poola, Sloveenia, Ungari, Leedu, Tšebbi, Läti; teised arenenud riigid: Kanada, Ameerika Ühendriigid, Austraalia, Uus-Meremaa, Jaapan, Sveits, Norra, Island.*

³ *Vt Aromaa, K., Abven, A. (1995). Victims of crime in a time of change: Estonia 1993 and 1995. National Research Institute of Legal Policy. Research Communications 19. Helsinki; Abven, A., Tabur, L., Aromaa, K. (2001). Victims of crime in Estonia 1993–2000. Ministry of Internal Affairs, Estonia, National Research Institute of Legal Policy, Finland. Research Communications 51. Tallinn, Helsinki.*

⁴ Saar, J., Markina, A., Abven, A., Annist, A., Ginter, J. (2003). Kuritegevus Eestis 1991–2001. Crime in Estonia 1991–2001. Teine, parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn: Juura, lk. 285; Politseistatistika. *Vt Politseiameti kodulehekülj: <http://www.pol.ee/failid/2002.xls>.*

tahtlike tapmist) arvul on hoopis teistsugune dünaamika kui kuritegude üldarvul. Tapmised saavutasid maksimumtaseme 1994. aastal (koos katsetega 365 juhtumit), misjärel vähenesid need järjekindlalt kuni 2002. aastani (koos katsetega 155 juhtumit). 2003. aastal see näitaja mõnevõrra suurenes (koos katsetega 168 juhtumit), kuid pole selge, kas tegu on uue tõusuperioodi algusega või mitte.⁵ Huvitav on, et koos tapmist arvu maksimumiga aastatel 1994 ja 1995 vähenes Eestis registreeritud kuritegude üldarv. Selline dünaamika näitab ilmekalt, et tahtlike tapmist ja registreeritud kuritegude koguarvu arenguloogika on erinev.⁶ Samal ajal tuleks kindlasti analüüsida, kas registreeritud kuritegude arvu vähenemine viimasel kahel aastal ei ole vähemalt osaliselt seotud näiteks uue karistusseadustiku kehtimahakkamisega Eestis 2002. aasta sügisel või mõne muu formaalse põhjusega. Tuleb tunnistada, et sellistele kuritegevuse statistika interpreteerimisega seotud küsimustele ei olegi võimalik veenvalt vastata, kui tuginetakse ainult ametlikule kuritegevuse statistikale ega kasutata sellega paralleelselt teaduslike meetodite abil saadud andmeid.

Seetõttu kasutatakse kuritegevuse tasemest ja liigilistest eripäradest adekvaatsema ülevaate saamiseks alternatiivseid, uusi andmeid loovaid meetodeid, millest üks on kuriteoohvrite uuring. Kogu elanikkonna või mõne selle rühma esindliku ohvriuringu puhul on tegu klassikalise sotsioloogilise uuringu nõuetele vastava ettevõtmisega. Erinevalt registreeritud kuritegude statistikast, mis läheb kuritegevusele õiguskaitseametkondade perspektiivist, kasutatakse sellisel juhul ohvri perspektiivi. Kuigi paljude kuritegude puhul on olemas konkreetset ohvrid, saab ametlikust statistikast ohvrite kohta suhteliselt vähe teavet, sest sageli piirduakse üksnes sellega, kas ohvreid oli üks või mitu. Nii pole võimalik kannatanute näitajaid üldistada ja analüüsida. Üksikasjalikum teave nende kohta lubaks aga märksa täpsemalt planeerida kriminaalpreventiivseid meetmeid.

Lisaks kuriteoohvrite karakteristikute analüüsile võimaldavad ohvriuringud saada infot selle kohta, kas kuritegevusest sel viisil saadud pilt ja dünaamika sarnanevad registreeritud kuritegevust kajastava statistika ja dünaamikaga. Juhul kui need kaks on kas üldse või mingite kuriteoliikide lõikes vastandlikud, tuleb selgitada sellise olukorra tekkimise põhjus. Kuigi ohvriuringutes ei leia piisavat kajastamist mitmed olulised kuriteoliigid (nt liikluskuriteod, vargused kaubandusettevõtetest, perevägivald, organiseeritud kuritegevus), hõlmavad need suurema osa kogu tavakuritegevusest. Seega on ohvriuringutest saadud andmed vajalik täiendus kuritegevuse ametlikule statistikale, mis annab väärtuslikku lisainfot üksikisikute ja leibkondade vastu suunatud kuritegude leviku kohta ühiskonnas.

Eriti hinnatavad on niisugused võrdlused siis, kui on tegu korduvate samasugust meetodikat kasutatavate uuringutega, sest nende abil kujuneb ülevaade kuritegevuse muutumisest. Rahvusvahelised ohvriuringud võimaldavad võrrelda eri riikide kuriteoohvriks langemise taset suhteliselt sõltumatult riigi kri-

⁵ Politseiameti kodulehekülj: <http://www.pol.ee/failid/2002.xls>.

⁶ Saar, J. (2004). *Crime, Crime Control and Criminology in Post-Communist Estonia*. *European Journal of Criminology*, Vol 1 (4), lk. 510.

minaaalseaduse spetsiifikast ja selles toimunud muutustest. Samuti saab nende abil hinnata ja võrrelda kuriteoohvriks langemise riski taset eri riikides. Lisaks käsitletakse uuemates ohvriuringutes alati mingeid spetsiifilisi valdkondi: näiteks politseisse kuriteost mitteteatamise ulatus ja põhjused, politsei usaldusväärsus elanikkonna silmis, elanikkonna turvatunne ja kuritegevushirm jm.

Ohvriuringutel on aga ka nõrgad küljed, millest esimesena tuleks nimetada kuritegude ja muude intsidentide nn üleraporteerimist. Seda põhjustab asjaolu, et kodanikud ja kriminaalseadus määratlevad piiri kuritegude ja lihtsamate õigusrikkumiste vahel erinevalt. Inimesed võivad kuriteoks pidada ka konfliktseid juhtumeid, milles õiguskaitseasutuste poolelt vaadates kuriteokoosseis puudub. Maailma kogemus näitab, et kui ohvriuringute andmed kanda üksüheselt kogu elanikkonnale, saadakse tulemuseks kuritegude koguhulk, mis ületab kordades registreeritud kuritegevust. Kuna pole võimalik, et latentne kuritegevus kogumis ja üksikute liikide lõikes ületab registreeritud kuritegevust kolme- või koguni viiekordselt, siis ei tohiks ohvriuringute tulemusi mingil juhul interpreteerida kui „tegeliku” kuritegevuse lõplikke näitajaid⁷. Seal saadud pilt on vaid alternatiiv inimeste kogemuste ja hoiakute mõõtmiseks, mida tuleb kõrvutada muul viisil saadud andmetega.

Teiseks peegeldavad ohvriuringud ainult osa kõigest kuritegudest ja seal ei kajastu peaaegu üldse nn ilma ohvrita kuriteod või kuriteod, mis on suunatud ettevõtete või muude juriidiliste isikute vastu. Küsitletavate info võib olla paljude asjaolude tõttu ebatäpne (nt unustatakse, liialdatakse, osa juhtumeid varjatakse teadlikult). Reeglina ei hõlma niisugused uuringud nooremaid kui 16-aastaseid isikuid ja tavaliselt on valimis⁸ vähe esindatud nn marginaalsed grupid. Kui tegu on suhteliselt väikese valimiga, on raske analüüsida ohvrikslangemise erinevust väiksemate territoriaalsete üksuste ja elanikkonna rühmade kaupa. Ohvriuringute tulemusi analüüsides ja interpreteerides tuleb kõigi nimetatud asjaoludega kindlasti arvestada.

2004. aasta ohvriuringu läbiviimise eesmärgid Eestis olid järgmised:

- hinnata kuritegevuse levikut ja inimeste kuriteoohvriks langemise riski võrdlevate indikaatorite abil ning mõõta elanikkonna kuritegevushirmu ja rahulolu õiguskaitseasutuste tööga;
- luua uusi võimalusi avalikuks aruteluks kuritegevuse leviku ja kontrolli ning kuritegude ennetuse teemadel;
- kaasata kriminaalpoliitilisse diskussiooni suuremal määral ohvri dimensioon;

⁷ Niisugust lihtsustavat interpreteerimist, kus küsitluse tulemused kantakse üks-üheselt üle kogu elanikkonnale, on kasutanud ka kodumaised autorid. Nii hinnati Eestis aasta jooksul aset leidnud vägivalllajubtumite arvuks 187 000, millest 40% (ehk 74 800 korral) kaasnesid ohvri vigastused. Vi Pettai, I. (2001). Naiste vastu suunatud vägivald – tabuprobleem Eestis. H. Kase (koostaja), Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivaldast. Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo, Sotsiaalministeeriumi Võrdõiguslikkuse Büroo, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. Tallinn, lk. 437.

⁸ Valim on sotsioloogilistes ja psühholoogilistes uuringutes kasutatav indiviidide grupp, mis moodustatakse täpsete reeglite järgi, et saadud tulemusi saaks teatava tõenäosusega üldistada suuremale inimeste hulga. Valimi kõige tähtsam omadus on esinduslikkus ehk representatiivsus.

- soodustada rahvusvaheliselt koordineeritud kriminoloogia-alast koostööd riikide vahel, kus kuritegevuse uuringuid teostatakse kõrgel tasemel approveeritud teaduslike meetoditega.

Küsitluse andmete analüüsi viis läbi Tartu Ülikooli Õigusinstituudi (TÜ ÕI) kriminoloogia uurimisgrupp vastavalt Justiitsministeeriumi ja Tartu Ülikooli vahel 22.07.2004. a sõlmitud lepingule nr 5.2-24/ P2-5219. Grupi koosseisu kuulusid: J. Saar (grupijuht) – TÜ ÕI dotsent, A. Markina – TÜ ÕI lektor, K. Oole – TÜ ÕI teadur, A. Resetnikova – TÜ ÕI teadur. Aruande ettevalmistamisel osales A. Ahven, Siseministeeriumi sisejulgeoleku analüüsiosakonna nõunik.

II

UURINGU METOODIKA, KORRALDAMINE JA VALIMI ÜLDISELOOMUSTUS

Turu-uuringute AS korraldas 31.05.–16.06.2004. aastal küsitluse silmast-silma (*face-to-face*) intervjuudena.⁹ Küsitlus viidi läbi trükitud ankeedi abil, mis koosnes valdavalt kinnistest, s.o etteantud vastusevariantidega küsimustest. Vastava koolituse saanud küsitlajad intervjuerisid indiviide eesti ja vene keeles, intervjuu keskmiseks pikkuseks kujunes 35 minutit. Andmed töödeldi SPSS andmetöötlusprogrammi abil.

Kuna tegu oli rahvusvahelise uuringuga, lähtuti valimit koostades kõikidele osalejatele ühistest kriteeriumidest. Lepiti kokku, et igas riigis, kus kasutatakse silmast-silma küsitlust, peab valimi suurus olema vähemalt 1000–2000 indiviidi ning valim peab põhiliste sotsiaal-demograafiliste tunnuste osas olema representatiivne riigi kogu elanikkonna suhtes. Sellest lähtuvalt koostas Turu-uuringute AS valimi territoriaalse mudeli, mis põhines Eesti Statistikaameti rahvastikustatistika andmebaasil. Selles tagati kõigi Eesti maakondade ja asulatüüpide esindatus ja üldistatavus kogu Eesti elanikkonnale (rahvuslik valim). Juhuvalliku esimeses etapis määrati 170 valimipunkti ja teises etapis konkreetsed intervjueritavad. Igas valimipunktis viidi läbi keskmiselt 10 intervjuud.

Kasutati lähteadressi meetodit: igale küsitlajale anti üks juhuslikult valitud aadress esimese intervjuu läbiviimiseks. Edasi liikusid küsitlajad kindla sammu alusel (iga viies korter või teine eramaja), et tagada respondentide elupaiga valiku juhuslikkus. Vastaja valikul rakendati nn noorema mehe reeglit: esmalt paluti intervjuud kõige nooremalt kodus olevalt meesterahvalt, kes on vähemalt 16-aastane. Kui mehi ei olnud kodus, valiti kõige noorem naine. Selline valikumeeetod andis neile küsitlutele, keda võis kõige väiksema tõenäosusega kodust leida (eelkõige noored mehed), täiendava võimaluse valimisse sattuda. Nii saavutati sugude ja eri vanusegruppide parem esindatus. Pärast küsitluse läbiviimist võrreldi vastajate sotsiaal-demograafilist koosseisu valimis algselt ettenähtuga (sugu, vanus jm) ning viidi läbi andmete kaalumise elanikkonna tegeliku struktuuriga vastavaks.

Uuringu instrumendi koostamine ja küsitluse läbiviimise protseduur põhinesid spetsiaalselt välja töötatud üksikasjalisel juhisel. Ankeedi koostamisel võeti aluseks eelmistel kordadel Eestis kasutatud instrument, mida muudeti võimalikult vähe. Nende meetmetega püüti tagada tulemuste maksimaalne võrreldavus nii Eestis varem läbiviidud ohvriuuringu tulemustega kui ka teistes riikides saadutega. 2004. aastal viidi Eesti uuringu ankeeti sisse mõningad täiendused-täpsustused. Lisati küsimused, mis kajastasid narkootikumide levikut, pettusi pangakaartidega, samuti röövimiste ja isiklike esemete varguste puhul tekkinud

⁹ Teise meetodina kasutati rahvusvahelises ohvriuuringu arvuti abil tehtavaid telefoniintervjuusid (Computer Assisted Telephone Interview – CATI), kuid Eestis polenud see telefoniside ebaühtlase leviku tõttu võimalik.

varalise kahju suurust. Lisaks sellele täpsustati (tehti tundlikumaks) skaalasid, mis kajastasid respondendi sissetulekute suurust ja mõningaid muid sotsiaal-demograafilisi karakteristikuid.

Tabel 1. Uuringu valimi ja Eesti elanikkonna sotsiaal-demograafiliste näitajate jaotus (%)

Sotsiaal-demograafilised näitajad	Osakaal valimis	Osakaal Eestis*
Mees	46	46
Naine	54	53
Vanus 16–19 eluaastat	10	8
Vanus 20–29 eluaastat	18	18
Vanus 30–39 eluaastat	18	17
Vanus 40–49 eluaastat	19	19
Vanus 50–59 eluaastat	15	15
Vanus 60 ja enam eluaastat	20	20
Eestlane	70	67
Mitte-eestlane	30	32
Linnalised asulad	72	70
Maa-asulad	28	29

* Allikas: Eesti Statistikaamet

Enamlevinud kuriteoliikide taseme hindamiseks küsiti teavet konkreetsete kuritegude ohvriks langemise kohta. Küsimustikku olid lülitatud 11 tavakuriteoliigi ploki, kus kuriteod olid määratletud lähtuvalt nende nn standarddefiniitsioonist.¹⁰ Ühe grupi moodustasid need kuriteod, mis puudutavad kogu majapidamist tervikuna ja mitte ainult konkreetset indiviidi. Siia kuulusid esiteks transpordivahenditega seotud kuriteod:

- autovargus;
- vargus autost;
- autovandalism;
- jalgrattavargus.

Teiseks kuriteod, mis olid seotud perekonna käsutuses olevasse ruumi või maalale sissemurdmise või sinna ebaseadusliku sisenemisega:

- vargus suvilast, maakodust või aiamaalt;
- vargus ja varguskatse kodust;
- vargus garaazist, kuurist, varjualusest.

Peale selle käsitleti kuritegusid, mille ohvriks langetakse personaalselt:

- röövimine;
- isiklike esemete vargus;
- kallaletung, ähvardus;
- seksuaalkuriteod ja -intsidendid.

¹⁰ Eesti küsimustikust oli jäetud välja mootorratta (mootorrolleri) vargus kui üksnes marginaalselt esinev. Juba 1993. aastal pöörati uuringut ette valmistades väga suurt tähelepanu kuritegude ja intsidentide nimetuste adekvaatselt tõlkimisele inglise keelest eesti ja vene keelde, püüdmaks tagada aktsentide säilimist.

Küsimustikku oli lisatud kaks kuriteo ja väärteo liiki, millega respondendid võisid samuti olla kokku puutunud:

- tarbija petmine;
- altkäemaksu võtmine/korruptsioon.

Need koetud kuriteod/intsidendid ei läinud arvesse ohvriks langemise üldtase hindamisel ja nendega seotud käsitleti eraldi.¹¹

Lisaks kuulusid ankeeti turvameetmete kasutamise, kuritegevushirmu ja karistuslike hoiakute plokid. Eesti küsimustikku lülitati ka narkootikumide tarvitamise levikuga seotud küsimused.

Käesoleva ohvriuringu andmed võimaldavad hinnata indiviidide ja nende leibkonnaliikmete vägivalla- ja varavastaste kuritegude ohvriks langemise taset viimasel viiel aastal, sh eraldi 2003. aastal. Varasemates ohvriuringutes ühe põhinäitajana kasutatud kriteeriumi – kuriteoohvriks langemine möödunud viie aasta jooksul – kasutatakse uuemates uuringutes näitajana järjest tagasihoidlikumalt. Sageli on avaldatud kahtlust, et inimesed ei mäleta viie aasta sündmuse küllalt täpselt, mistõttu põhinäitajaks on kujunenud viimase aasta jooksul toimunu. Seetõttu keskenduti ka praeguses uuringus eelkõige küsitlusele eelnenud aastal toimunud intsidentidele.

Elanikkonna kuriteoohvriks langemise empiiriliste indikaatoritena kasutati kahte näitajat. Esiteks ohvriks langemise tase (*prevalence rate*) – valimi indiviidide osakaal protsentides, kes küsitlusele eelnenud aasta jooksul langesid vähemalt korra uuringus käsitletud 11 kuriteo ohvriks. Teine põhinäitaja oli kuriteojuhtumite esinemise sagedus (*incidence rate*) – selliste kuriteojuhtumite arv 100 valimi indiviidi kohta, mille läbi kannatati küsitlusele eelnenud aasta jooksul. Kuriteojuhtumite esinemise sagedus on reeglina kõrgem kui ohvriks langemise tase seetõttu, et osa elanikke langeb aasta jooksul kas eri liiki kuritegude ohvriks või korduvalt samaliigilise kuriteo ohvriks.

Uuringu käigus koguti andmeid 1687-lt mõlemast soost juhuslikult valitud 16–74-aastaselt Eesti elanikult. Naised moodustasid valimist 54% ja mehed 46%, eestlased 71% ja mitte-eestlased 29%, Eesti Vabariigi kodanikud 82%, Vene Föderatsiooni kodanikud 7,1%, muu välisriigi kodanikud 1,7% ja kodakondsuseta isikud 9,4%.¹² 2004. aasta valimi koosseis erines mõne sotsiaaldemograafilise karakteristikuga 2000. aasta valimist seoses Eestis ühiskonnas toimunud muutustega. Näiteks moodustasid Eesti kodanikud siis 79%, Vene kodanikud 7,1%, muu välisriigi kodanikud 1,3% ja kodakondsuseta isikud 13%. Seega on kasvanud Eesti kodanike arv ja seda peamiselt kodakondsuseta isikute arvel.

Nagu tõestab alljärgnev valimit iseloomustav tabel, on olulised muutused toimunud ka käsitletute elatustasemes. Nii on keskmine kuu sissetulek pereliikme kohta kasvanud ca 1000 krooni võrra ja keskmine isiklik kuu sissetulek ligi 2000 krooni võrra. Oma majas või ridaelamus elavate inimeste osakaal on suurenenud

¹¹ Kuriteo mõiste kasutamine käesolevas uuringus tugineb mitte kuriteo juriidilisele määratlusele, vaid käsitletute subjektiivsetele hinnangutele nendega juhtunud intsidentide kohta.

¹² Täpseid andmeid valimi kohta vaata lisast 1.

23%-lt 34%-le ja autoomanike/-kasutajate osakaal 50%-lt 59%-le. Samuti on kasvanud mobiiltelefonide kasutajate osakaal, suvila või suvemaja omanike arv ja nende inimeste hulk, kellele kuulub lisaks enda elamiseks kasutatavale veel üks korter või maja.

Tabel 2. Küsitletute materiaalne kindlustatus aastatel 2000 ja 2004
(% küsitletuist)

Materiaalse kindlustatuse näitaja	2000	2004
Keskmine sissetulek pere liikme kohta kuus	1501–2000 kr kuus	2501–3000 kr kuus
Keskmine isiklik sissetulek kuus	2501–3000 kr kuus	4001–5000 kr kuus
Elas oma majas, ridaelamus	23	35
Elas kuni 8 korteriga elamus	9	7
Elas rohkem kui 8 korteriga elamus	68	59
Telefon	78	60
Mobiiltelefon	39	77
Isiklikus kasutuses olev sõiduauto	50	59
Suvila, suvemaja	24	26
Lisaks kasutatavale veel üks korter või maja	14	17

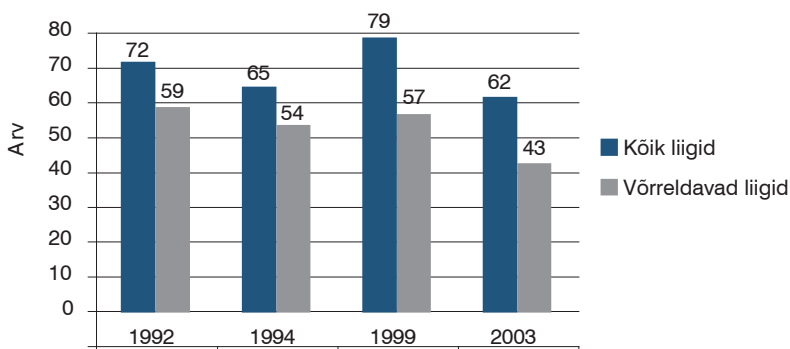
Valim koostati eelkõige ohvriks langemise põhinäitajate rahvusvaheliseks võrdlemiseks ja selle suurus ei võimaldanud põhjalikku statistilist analüüsi väiksemate elanike gruppide tasandil. Kokkuleppeliselt loobuti protsentuaalse jaotuse esitamisest, kui mingi tunnuse alusel moodustunud grupi suurus jäi alla 50 indiviidi. Sel juhul esitatakse konkreetset tulemust absoluutarvudes. Hindamiseks uuringu käigus saadud statistiliste andmete üldistatavust suuremale elanikkonna osale, saab kasutada lisas 3 toodud usalduspiiride määramise tabelit.

III KURITEGEVUS EESTIS OHVRITE HINNANGUL

Ohvriks langemise üldtase

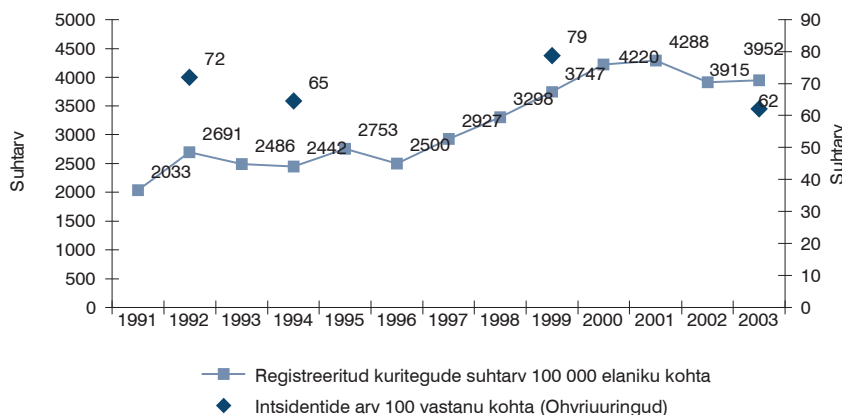
Kuritegude ohvriks langemise üldtaseme määramiseks summeeriti andmed 11 kuriteoliigi kohta Eestis. Kuna neid kuriteoliike on kasutatud kuritegevuse leviku hindamiseks kõigis läbiviidud ohvriuuringutes, võis analüüsida aastatel 1992–2003 aset leidnud muutusi. Siinjuures tuleks nelja aasta täpsemal võrdlemisel arvestada, et 1993. ja 1995. aasta uuringutes oli üldtaseme määramisel kuriteoliikide hulka lülitatud "mootorrattavargus", mis puudus 2000. ja 2004. aasta ankeedis. Samas sisaldus 2000. ja 2004. aasta ankeetis eraldi kuriteoliigina "vargus suvilast, maakodust või aiamaalt", mis puudus 1993. ja 1995. aasta uuringutes.

1990ndail püsis kuritegude ohvriks langemise üldtase suhteliselt stabiilsena, 2003. aastal see näitaja aga langes mõnevõrra. Kui 1999. aastal moodustasid vähemalt ühe kuriteo ohvrid 33% küsitletuist, siis 2003. aastal 32% (täpsemini võrreldavate näitajate korral vastavalt 29% ja 25%). Kuritegude arv 100 küsitletu kohta oli 1999. aastal 79 ja 2003. aastal 62. Kasutades kogu perioodi iseloomustamiseks täpsemini võrreldavaid näitajaid, kujunes kuritegude arv 100 vastanu kohta järgmiseks: 1992 – 59; 1994 – 54; 1999 – 57 ja 2003 – 43. Seega vähenes 2003. aastal võrreldes varasemate aastatega nii nende indiviidide osakaal, kes langesid vähemalt ühe kuriteo ohvriks, kui ka kuriteojuhtumite sagedus. Langus oli järesem viimatinimetatud näitaja osas, mis tõestab korduvkuritegude läbi kannatanute arvu olulisemat vähenemist. Ohvrite arvu kahanemine annab tunnistust kuritegevuse leviku vähenemisest Eestis 2003. aastal võrreldes varasemate aastatega. Olemasolevate andmete põhjal ei ole võimalik põhjendatult väita, kas tegu on püsiva või ajutise langustrendiga.

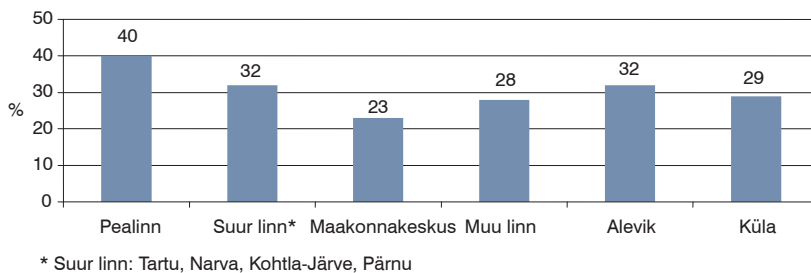
Joonis 1. Kuriteojuhtumid 100 küsitletu kohta 1992–2003

Kõrvutades registreeritud kuritegevuse dünaamikat ja ohvriuringute tulemuste muutumist, võib täheldada sarnasust. 1990ndail registreeritud kuritegude arv suurenes, selle katkestas 1993.–1996. aastani väldanud langus ja stabiliseerumine. Sama on üldjoontes juhtunud ka ohvrite arvuga, mis 1994. aastal vähenes ja oli 1999. aastaks uuesti kasvanud. Alates 2002. aastast on registreeritud kuritegude arv taas mõnevõrra langenud. Viimase ohvriuringu tulemused osutavad samuti ilmsele langustendentsile kuritegude ohvriks langemise üldtasemes.

Joonis 2. Kuriteojuhtumite esinemise sagedus ja registreeritud kuriteod 1991–2003

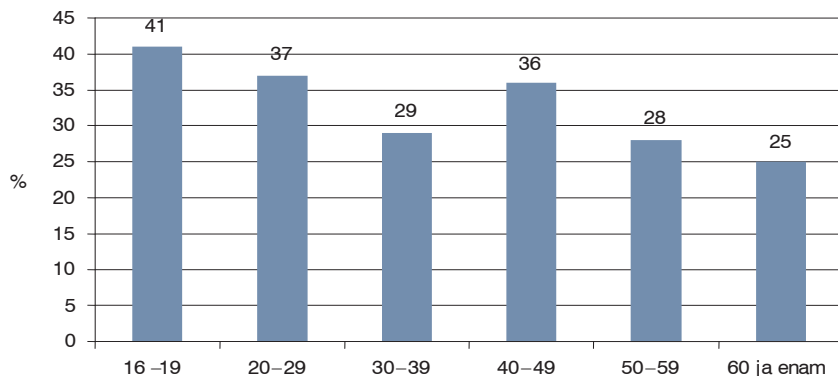
Ohvriks langemise üldtase sõltus piirkonna linnastumise astmest. Kõige kõrge ma positsiooni omandas ootuspäraselt Tallinn, kus 2003. aastal langes vähemalt ühe kuriteo ohvriks 40% küsitletutest. Madalaim oli ohvriks langemise üldtase maakonnakeskustes (kannatanute osakaal 23%). Üllatavalt kõrgel positsioonil olid alevike ja külade elanikud, kellest vastavalt 32% ja 29% kannatas aasta jooksul vähemalt ühe kuriteo tõttu. Hüpotees, mille järgi suur osa kuritegusid väiksemate asulate elanike vastu pandi toime mitte nende koduasulas, vaid suuremates keskustes, ei leidnud kinnitust. Suurem osa kuritegusid (v.a autovandalism ja autost toime pandud vargused), mille ohvrid olid väiksemate asulate elanikud, toimus nende koduasulas.

Joonis 3. Kuriteoohvriks langemise üldtase 2003. aastal asulatüübiti (% küsitletuist)

Analüüsidest ohvriks langemise üldtaset oluliste sotsiaal-demograafiliste tunnuste kaupa, selgusid järgmised seaduspärasused. 2003. aastal langes vähemalt ühel korral kuriteo ohvriks 33% meestest ja 31% naistest ning 30% eestlastest ja 36% muu rahvuse esindajatest. Kui meeste-naiste puhul oli ohvriks langemine suhteliselt sarnane, siis mitte-eestlaste ohvriks langemise tase oli märgatavalt kõrgem eestlaste vastavast näitajast.

Kõrgeim ohvriks langemise üldtase iseloomustas noorimat (16–19 eluaastat) vanuserühma (41%). Kõige vanemas vanuserühmas oli see näitaja peaaegu poole madalam (25%). Niisugused tulemused langevad üldjoontes kokku kogu maailmas regulaarselt ilmneva seaduspärasusega, mille järgi vanuse kasvades väheneb risk langeda kuriteo ohvriks.

Joonis 4. Kuriteoohvriks langemise üldtase 2003. aastal vanuserühmade lõikes (% küsitlenuist)

Varavastased kuriteod

Ohvrite osakaalu alusel olid 2003. aastal Eestis kõige enam levinud kuriteoliigid vargus autost ja vargus suvilast, maakodust või aiamaalt. Nende ohvriks langes vastavalt 7,4% ja 7,3% küsitlenuist. Autost toime pandud varguse läbi kannatas 12% autoomanikest ja kasutajaist ning suvilast, maakodust või aiamaalt toime pandud varguse läbi 15% niisuguse vara omanikest. Järgnesid isiklike esemete vargus (6,3%), autovandalism (5,1%) ning vargus garaazist, kuurist või varjualusest (5,0%).

Kõrvutades käesoleva uuringu tulemusi 1999. aasta näitajatega ilmneb, et enamiku kuriteoliikide osas oli ohvrite osakaal vähenenud. Erandi moodustasid isiklike esemete vargus ning vargus garaazist, kuurist või varjualusest, mille tase 2003. aastal võrreldes 1999. aastaga mõnevõrra tõusis.

Eesti kuritegevuse profiil kuriteoohvriks langemise alusel on püsinud 1990. aastate algusest suhteliselt muutumatuna. Ka eelmisel kümnendil olid Eestis kõige enam levinud vargused autost, suvilast, maakodust ja aiamaalt ning vargused garaazist, kuurist jt abiruumidest. Küllalt levinud kuriteoliigid olid auto-

vandalism, isiklike esemete vargus (sh taskuvargus) ja jalgrattavargus. Vähem esines sissemurdmise ja vargusi kodust ning selliste kuritegude katseid. Ka autovarguste arv on püsinud suhteliselt väiksena, võrreldes teiste kuriteoliikidega kogu vaadeldaval perioodil¹³.

Tabel 3. Varavastaste kuritegude ohvrite osakaal (% küsitletuist)

	1992	1994	1999	2003
Vargus autost	7,3	7,0	9,2	7,4
ainult omanikud/kasutajad	15,6	11,5	14,7	11,7
Vargus suvilast, maakodust või aiamaalt	x	x	7,3	7,3
ainult omanikud	x	x	17,0	15,5
Isiklike esemete vargus	8,0	5,5	5,5	6,3
Autovandalism	3,1	5,2	5,9	5,1
ainult omanikud/kasutajad	6,6	8,6	9,3	8,1
Jalgrattavargus	6,3	4,7	4,1	4,0
ainult omanikud	9,6	7,0	6,1	5,5
Vargus garaazist, kuurist, varjualusest	7,9	7,0	4,5	5,0
ainult omanikud	x	x	5,8	7,3
Taskuvargus	2,7	2,7	3,6	3,9
Vargus kodust	5,7	4,2	3,7	3,1
Varguskatse kodust	3,2	3,9	3,1	1,7
Autovargus	0,7	1,6	0,9	0,7
ainult omanikud	1,5	2,7	1,5	1,1
Küsitletute arv	1000	1173	1700	1687

Vargus autost, autovandalism ja autovargus

Ohvriuuringus käsitleti kolme autodega seotud kuriteoliiki: vargus autost, autovandalism ja autovargus. Autodega seotud varavastaste kuriteod moodustavad maailmas suure osa kõigist kuritegudest. Kuigi autosid on Eestis võrreldes 1990ndate algusega oluliselt rohkem, jääb sinne autostumise tase endiselt madalamaks kui enamikus arenenud riikides¹⁴. 2004. aastal vastas ligikaudu 60% küsitletutest, et tema või mõne tema pereliikmete kasutuses on viimase viie aasta jooksul olnud ameti- või isiklik sõiduk.

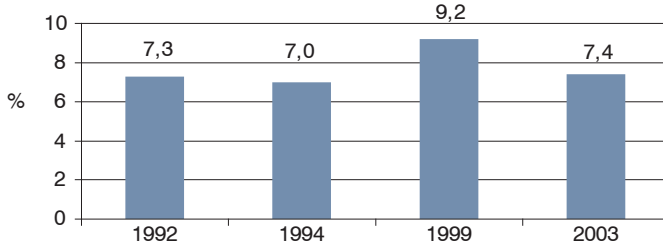
Vargus autost on jätkuvalt enimlevinud kuriteoliik Eestis. Selle ohvriks langes 2003. aastal 125 vastanut. Kuna osa vastanuist koges samaliigilist kuritegu korduvalt, fikseeriti kuriteojuhtumite arvuna 156. Ohvriuuringute andmetel tõusis niisuguste kuritegude ohvriks langemise tase 7,3%-lt 1992. aastal 9,2%-le 1999. aastal ning oli langenud 7,4%-le 2003. aastaks.

Autodest toime pandud vargusjuhtumite arv 100 vastanu kohta kasvas 9-lt juhtumilt 1994. aastal 12-le 1999. aastal ja langes taas 9,2-le juhtumile 2003. aastal. Ka registreeritud kuritegude statistikas peegeldub autodest toime pandud

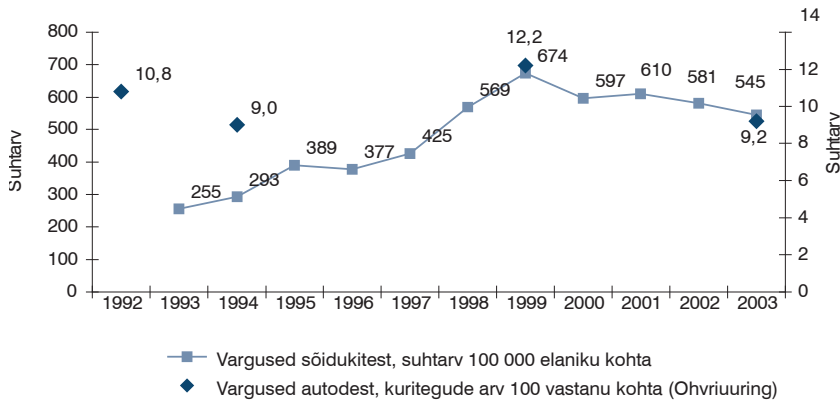
¹³ Saar, J., Markina, A., Abven, A., Annist, A. ja Ginter, J. (2003). Op. cit, lk. 114–115.

¹⁴ Näiteks Austraalias omas 2000. aastal autot 97%, Ameerika Ühendriikides 90%, Kanadas ja Prantsusmaal 88% elanikest. Vt: Alvaazzi del Frate, A., Van Kesteren, J. N., (2004). Criminal Victimization in Urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victims Survey. Turin: UNICRI.

varguste kasvutendents 1990. aastate teisel poolel ja mõningane langustendents alates 1999. aastast.

Joonis 5. Autost toime pandud varguse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

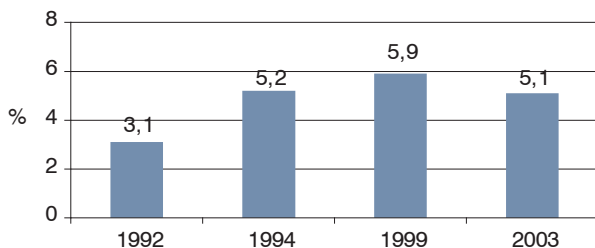
Joonis 6. Vargused autodest ohvriuringute andmetel ja registreeritud vargused sõidukitest (1993–2003)

Kõige suurem risk langeda autost toime pandud varguste ohvriks oli Tallinna elanikel (11%), järgnesid vastanud, kes elasid külas (7,7%), alevikus (6,4%), suures linnas (5,5%), maakonnakeskuses (5,4%) ja teistes linnades (3,9%). Külaelanike risk väljaspool oma koduasulat niisuguse kuriteo läbi kannatada oli võrreldes 1999. aastaga oluliselt kasvanud. Kõigist nende autodest toime pandud vargustest toimus väljaspool koduasulat 1999. aastal 42% ja 2003. aastal 52%.

Autovandalismi (auto rüüstamise) läbi kannatas 2003. aastal 86 küsitletut (103 juhtumit). Ka autovandalismi ohvriks langemise tase oli 2003. aastal teiste kuriteoliikidega võrreldes suhteliselt kõrge. Niisuguste kuritegude ohvrite osakaal suurenes 3,1%-lt 1992. aastal 5,9%-le 1999. aastal. 2003. aastaks oli autovandalismi ohvriks langenute osakaal vähenenud 5,1%-le.

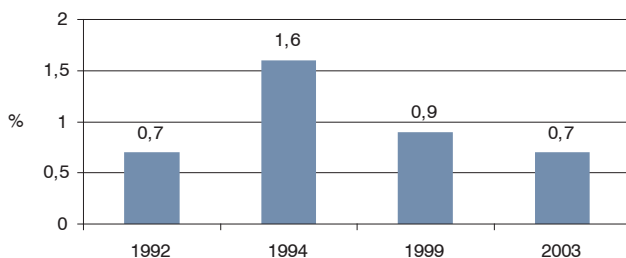
Risk langeda autorüüste ohvriks oli kõrgeim Tallinna elanikel (6,7%), järgnesid suure linna ning maakonnakeskuse (5,4%), aleviku (3,9%), küla (3,8%) ja muude linnade (3,0%) elanikud.

Autovarguse ohvriks langes 2003. aastal kokku 12 vastanut (14 juhtumit). Ohvrite osakaal suurenes 0,7%-lt 1992. aastal 1,6%-le 1994. aastal ning vähenes 0,7%-le 2003. aastal. Autovarguse läbi kannatamise risk oli kõrgem suurte linnade ja Tallinna elanikel.

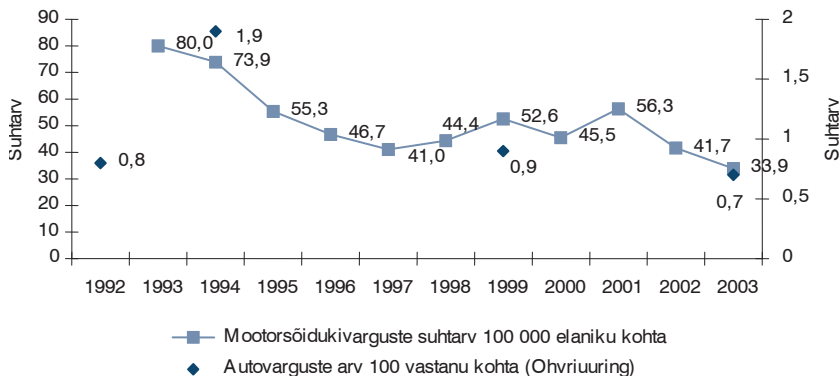
Joonis 7. Autovandalismi ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Autovarguste puhul on oluline näitaja nende ohvrite osakaal, kes saavad oma auto tagasi. Kui see näitaja on madal, moodustavad tõenäoliselt suure osa kõigist autovargustest professionaalsed vargused. 2003. aastal varastatud auto sai tagasi 61% vastanuist. 1999. aasta vastav näitaja oli 56%. Näitaja hindamisel tuleb kindlasti meeles pidada, et tegu oli statistiliselt väikeste arvudega.

Joonis 8. Autovarguse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Kõrvutades politseistatistikat mootorsõidukivarguste kohta ning autovarguse ohvriks langemise taset aastati, ilmneb suur kokkulangevus. Registreeritud mootorsõidukivarguste suhtarv vähenes 1993.–1997. aastani ning asendus 1990. aastate lõpus mõõduka suurenemisega. See arv hakkas taas vähenema alates 2001. aastast. Ohvriuuringute andmetel oli autovarguste ohvriks langenute arv 100 küsitletu kohta suurenenud 0,8-lt juhtumilt 1,9-le 1990. aastate keskepaigas ja seejärel vähenenud 0,7-le 2003. aastal.

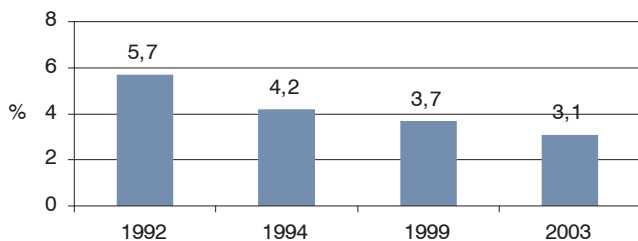

Joonis 9. Autovargused ohvriuuringute andmetel ja registreeritud mootorsõidukivargused (1993–2003)

Murdvargus ja vargus aiamaalt

Järgnevalt vaadeldud kuritegusid (vargus kodust; suvilast, maakodust, aiamaalt; garaazist, kuurist, varjualusest) ühendab tunnuseks sisenemine omanikule kuulvasse või tema käsutuses olevasse ruumi või territooriumile. Kui välja arvata vargus aiamaalt, on kõigil neil juhtudel tegu murdvargusega.

2003. aastal langes kodust toime pandud varguste ohvriks 53 küsitletut. Kuriteojuhtumite arvuks kujunes 80, mis näitab korduvkuritegude suhteliselt kõrget osakaalu kodust toime pandud varguste korral. Selleliigiliste kuritegude sagedus on ohvriuuringute andmetel vaadeldaval perioodil pidevalt vähenenud. Kui 1992. aastal langes koju sissemurdmise ohvriks 5,7% vastanuisst, siis 2003. aastal oli see näitaja 3,1%.

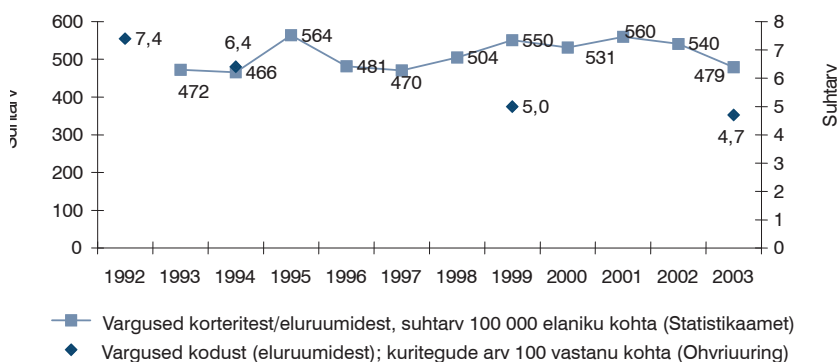
Joonis 10. Kodust toime pandud varguse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Politseistatistika järgi on korterivarguste arv 1990. aastate keskpaigast alates püsinud suhteliselt stabiilsena (460–560 juhtumit 100 000 elaniku kohta). Ohvriuuringute andmete järgi tuli 1999. aastal 100 vastanu kohta 5,0 juhtumit ja 2003. aastal 4,7 juhtumit. Vastanute hinnangul oli 2003.

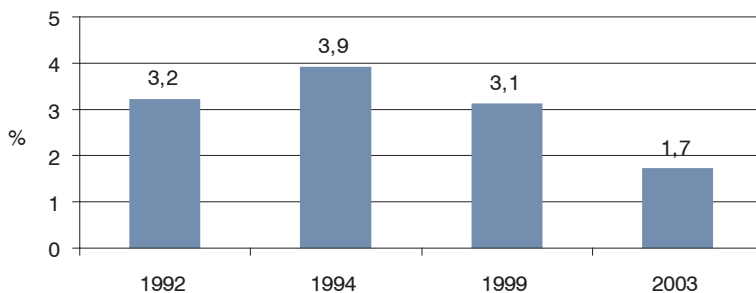
aastal kodust varastatud esemete mediaanväärtus¹⁵ 1830 krooni, 1999. aasta vastav näitaja oli 1000 krooni.

Asulatüübiti oli kodust toimunud varguse ohvriks langemise risk kõrgeim Tallinnas (ohvrite osakaal 4,6%) ja suurtes linnades (3,9%). Neile järgnesid maa-asulad (külad – 3,4% ja alevikud – 2,6%), „muud linnad“ (1,4%) ning maakonnakeskused (0,8%).

Kodust toime pandud varguskatse ohvriks langes 2003. aastal 28 vastanut (38 juhtumit). 1992. aastal oli selle kuriteo ohvriks langemise tase 3,2%, misjärel näitaja tõusis 3,9%-le 1999. aastal ning langes 1,7%-le 2003. aastaks.

Joonis 11. Vargused kodust ohvriuringute andmetel ja registreeritud vargused korteritest või eluruumidest (1993–2003)

Joonis 12. Kodust toime pandud varguskatse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Suvilast, maakodust või aiamaalt toime pandud varguste ohvriks langes 2003. aastal 123 vastanut (203 juhtumit). Sellised kuriteod on ohvriuringute andmeil Eestis autost toime pandud varguste järel sageduselt järgmine kuriteoliik, mille

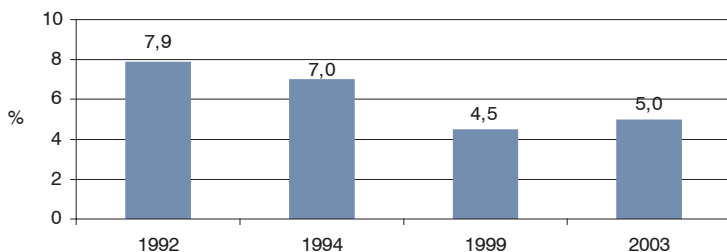
¹⁵ Mediaan on korrastatud arvude keskmisel positsioonil asuv arv, millest mõlemale poole jääb võrdne hulk arve.

läbi kannatas nii 1999. kui ka 2003. aastal 7,3% küsitlenuist.¹⁶

Garaažist, kuurist ja varjualusest toime pandud varguse tõttu kannatanuid oli 2003. aastal 85 (119 juhtumit). Selle kuriteo ohvriks langemise tase oli kõrgeim 1990. aastate esimesel poolel (7,9%) ja on langenud tuntavalt 1990. aastate teisest poolest alates, olles viimase uuringu andmetel 5,0%.

Garaažist, kuurist ja varjualusest toime pandud varguste ohvriks langes küsitluse alusel kõige rohkem külaelanikke (8,3%), järgnesid elanikud „muudest linnadest“ (5,1%), suurtest linnadest (4,8%), Tallinnast (4,6%), alevikest (4,0%) ja maakonnakeskustest (3,0%). Eestlastest küsitlenuist seas oli sellise kuriteo ohvreid 5,2% ja teistest rahvustest vastanute hulgas 4,5%.

Kuna suvila, maakodu ja aiamaa ning garaaži, kuuri ja varjualuse puhul on enamasti tegu n-ö nõrgalt kaitstud objektidega, siis on võrreldes teiste kuriteoliikidega ka suurem tõenäosus langeda sellise ründe ohvriks korduvalt. Vähemalt kahel korral langes 2003. aastal suvilast, maakodust või aiamaalt toime pandud varguse ohvriks 42% kõigist niisuguse kuriteo ohvriest. Vastav näitaja varguste puhul garaažist, kuurist ja varjualusest oli 34%.

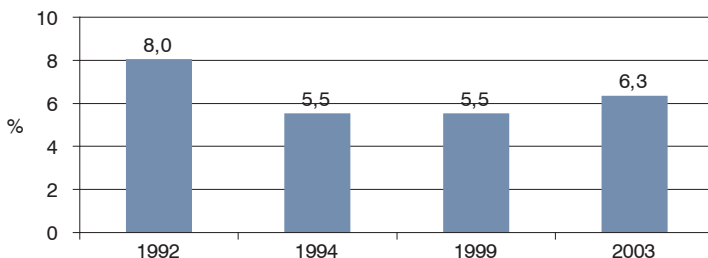
Joonis 13. Garaažist, kuurist või varjualusest toime pandud varguste ohvrite osakaal (% küsitlenuist)

Isiklike esemete vargus

Isiklike esemetena käsitleti rahakotte, käekotte, mobiiltelefone, samuti spordi- ja puhkusevarustust ja muud, mida võidakse inimeselt varastada väljaspool kodu.

Isiklike esemeid varastati 2003. aastal 107-lt vastanult (134 juhtumit). Sellises kuriteos kannatanute osakaal oli 1992. aastal 8,0%, 1994. ja 1999. aastal 5,5% ning on taas suurenenud 6,3%-le 2003. aastal.

¹⁶ See, et ka linnaelanikel on sageli aiamaa, on ilmselt omane Eestile kui endisele Nõukogude Liidu osale. Meetoodika ei võimalda kahjuks eraldi välja tuua, millise osa kõigist vargustest moodustavad aiamaalt toime pandud vargused. Sama kehtib kuuride ja varjualuste suure esinemissageduse ja sealt toime pandud varguste suhtes, mida ei saa eraldi välja tuua.

Joonis 14. Isiklike esemete varguse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Isiklike esemete varguse ohvriks langes 2003. aastal 4,9% küsitletud meestest ja 7,5% naistest ning 5,3% eestlastest ja 8,7% muu rahvuse esindajatest. Asulatüübiti oli isiklike esemete varguse ohvriks langemise tase kõrgeim Tallinnas (11%), järgnesid suured linnad (7,4%), külad (5,0%), alevikud (4,5%), maakonnakeskused (2,4%) ja „muud linnad” (2,2%). Suurim tõenäosus langeda sellise kuriteo ohvriks oli väikseima, kuni 500-kroonise igakuise brutosissetulekuga küsitletute kategoorias (17%), õpilaste/üliõpilaste hulgas (12%) ning noorimas (16–24 eluaastat) vanuserühmas (12%).

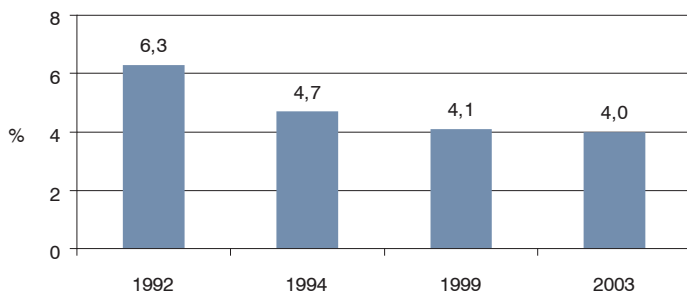
Kirjeldades viimast 2003. aastal toimunud isiklike esemete vargust selgus, et 76%-l juhtudest oli kuritegu pandud toime samas asulas/linnas. 14%-l juhtudest toimus vargus mujal Eestis. Varastatud isiklike esemete rahaline mediaanväärtus oli 1000 krooni.

Taskuvarguse läbi kannatas 2003. aastal 65 küsitletut. Sellise kuriteo ohvrite osakaal on 1990. aastate algusest alates suurenenud: 1992. ja 1994. aastal kannatas taskuvarguste läbi 2,7%, 1999. aastal 3,6% ja 2003. aastal 3,9% küsitletuist. Kõige suurem taskuvarguste ohvriks langemise risk oli Tallinna elanikel (7,4%), järgnesid suured linnad (4,4%), külad (3,0%), alevikud (2,2%), „muud linnad” (1,3%) ja maakonnakeskused (0,4%). Eestlaste puhul oli taskuvarguste ohvriks langemise tõenäosus veidi väiksem (3,2%) kui muust rahvusest vastanuil (5,4%).

Jalgrattavargus

2004. aasta ohvriuurings ütleb 73% küsitletuist, et temal või kellelgi tema pere-liikmeist on olnud viimase viie aasta jooksul jalgratas. Asulatüübiti oli see näitaja järgmine: Tallinn (56%), suured linnad (74%) „muud linnad” (77%), alevikud (77%), maakonnakeskused (78%) ja külad (91%).

Jalgrattavarguste ohvreid oli 2003. aastal 68 (72 juhtumit). Ohvriks langemise tase on võrreldes 1990. aastate algusega langenud: 1992. aastal oli see 6,3%, 1994. aastal 4,7%, 1999. aastal 4,1% ja 2003. aastal 4,0%.

Joonis 15. Jalgrattavarguse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Risk langeda jalgrattavarguse ohvriks oli suurim alevikes ja Tallinnas – vastavalt 7,4% ja 7,3%. Järgnesid suured linnad (5,7%), külad (5,2%), „muud linnad” (3,5%) ja maakonnakeskused (3,2%). Viimase jalgrattavarguse puhul oli 68%-l juhtudest tegu kodu lähedal toimunud intsidendiga. 28% vargustest toimusid mujal samas asulas/linnas ning 4% mujal Eestis.

Vägivald

Kriminoloogias hinnatakse vägivalda levikut põhiliselt registreeritud tahtlike tapmiste ja muude raskete isikuvastaste kuritegude arvu alusel. Eestile oli 1990. aastate keskel omane väga kõrge tahtlike tapmiste tase, mis äratas rahvusvahelist tähelepanu¹⁷. Ettekujutus Eestist kui kõrge vägivaldaga ühiskonnast on seetõttu suhteliselt laialt levinud.

Vägivalda taset ühiskonnas saab aga määratleda ka vägivaldsete kuritegude ohvrite kaudu. Niisugused kuriteod on eeskätt kallaletungid, röövimised ja seksuaalkuriteod, mida nimetatakse ka kontaktkuritegudeks. Lisaks otsele kontaktile kurjategija ja ohvri vahel on nende kuritegude puhul teine oluline tunnus see, et kurjategija kasutab ohvri suhtes otsest vägivalda. Kontaktkuritegude ohvriks langemise üldtase 1999. aastal oli 4,5% ja 2003. aastal 3,2%¹⁸. Seega on niisuguste kuritegude ohvriks langemise tõenäosus kahe viimase ohvriüriku vahelisel perioodil vähenenud. Niisugune trend langeb üldjoontes kokku registreeritud raskete isikuvastaste kuritegude statistilises pildis toimunud muutustega.

17 Lehti, M. (2001). Homicide Trends in Estonia, 1971–1996. In H. Ylikangas, P. Karonen, M. Lehti. *Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area*. Columbus: Ohio State University Press, 133–192.

18 Näitaja arvutamisel võeti arvesse kallaletungid, röövimised ja vägistamised (koos katsetega).

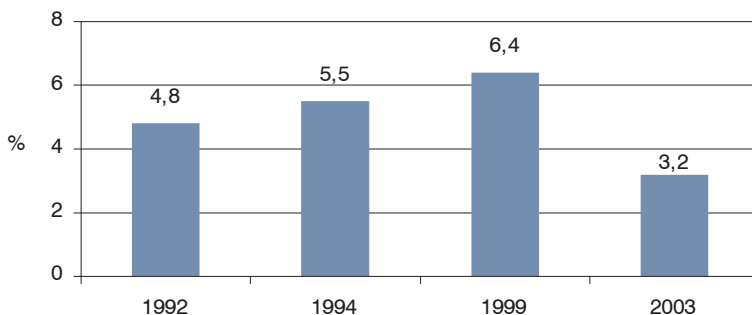
Tabel 4. Kontaktkuritegude ohvrite osakaal (% küsitletuist)

	1992	1994	1999	2003
Kallaletung/ähvardus	4,8	5,5	6,4	3,2
ähvardus	2,6	3,8	4,0	1,7
kallaletung	2,2	1,7	2,3	1,4
Röövimine	2,9	3,4	2,9	1,8
Seksuaalintsiident	2,5	1,3	3,6	1,4
seksuaalselt haavav rünnak	1,4	0,7	2,8	1,1
vägistamine ja vägistamiskatse	1,0	0,7	0,7	0,2
Küsitletute arv	1000	1173	1700	1687

Kallaletung ja ähvardus

2004. aasta ohvriuringu käigus küsiti esmalt, kas vastanu oli langenud sellise füüsilise rünnaku ohvriks, kus kurjategija kasutas tema suhtes reaalselt vägivalda. Teiseks vaadeldi ähvardusi, kus vägivald jäi küll verbaalseks, kuid küsitletu hindas füüsilise ründe ohtu reaalseks. On ilmne, et selliste käitumisviiside määratlemine ja nende ohtlikkuse astme tajumine sõltub suuresti konkreetsetest sotsiaalsetest ja kultuurilistest tingimustest. Ühte ja sama käitumisviisi (näiteks verbaalset kättemaksuähvardust) võidakse ühes keskkonnas tajuda kui igapäevast, suhteliselt ohutut, teises aga kui ülimalt erilist ja ohtlikku.

Küsitletute hulgas oli 54 2003. aastal toimunud kallaletungi ja ähvarduse ohvrit (79 juhtumit). Kui 1990. aastatel ilmnis sellistes intsidentides kannatanute osakaalu suurenemine (4,8%-lt 1992. aastal 6,4%-le 1999. aastal), siis 2003. aastaks vähenes see näitaja 3,2%-le. Seejuures oli 2003. aastal verbaalse ähvarduse ohvrite osakaal 1,7% ja reaalse vägivalda ohvrite osakaal 1,4% vastanutest. Seega moodustasid 2003. aastal kõigist kallaletungidest ja ähvardustest mõnevõrra suurema osa verbaalsed ähvardused.

Joonis 16. Kallaletungi/ähvarduse ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Kui varasemad küsitlused näitasid, et mehed langesid kallaletungi ja ähvarduse ohvriks suurema tõenäosusega kui naised, siis viimase uuringu järgi on ohvriks

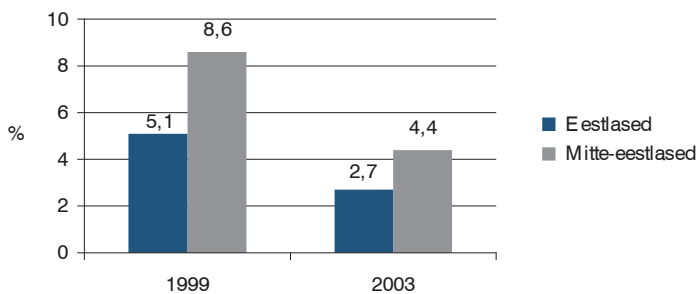
langenute osakaal suurem naiste seas. 2003. aastal kannatas niisuguse kuriteo läbi 2,6% küsitletud meestest ja 3,8% naistest.

Tabel 5. Kallaletungi/ähvarduse ohvrite osakaal soo järgi (% küsitletuist)

	1992	1994	1999	2003
Mehed	7,0	7,7	7,3	2,6
Naised	2,8	3,5	5,5	3,8
Keskmine	4,8	5,5	6,4	3,2

Varasemate ohvriuringute tulemused näitavad, et vägivallakuritegude ohvriks langemise tõenäosust mõjutab olulisel määral sugu. Regulaarselt on leitud, et enim on ohustatud noored mehed.¹⁹ Käesoleva uuringu andmeil langevad aga Eestis naised kallaletungide ja ähvarduste ohvriks sagedamini kui mehed. Kui vaadeldi eraldi kallaletunge ja ähvardusi, siis ilmnis, et meessoost ohvrite osakaal oli mõnevõrra suurem kallaletungide puhul ja naissoost ohvrite osakaal ähvarduste puhul. Küsimus, miks 2003. aastal võrreldes 1990. aastatega on meeste vastu suunatud vägivald vähenenud enam kui naiste vastu suunatud vägivald, vajab eraldi uurimist.

Analüüsidest tulemusi rahvuste kaupa ilmneb mitte-eestlaste oluliselt suurem risk langeda kallaletungi/ähvarduse ohvriks: 2003. aastal kannatas niisuguse ründe tõttu 4,4% mitte-eestlastest ja 2,7% eestlastest. Sarnane tendents ilmnis ka 1999. aastal, mil vastavad näitajad olid 8,6% ja 5,1%. Rahvustevaheliste erinevuste tagamaid on vähemalt osaliselt põhjendatud sellega, et mitte-eestlased elavad valdavalt linnades, kus vägivaldiga seotud kuritegevuse tase on kõrgem.

Joonis 17. Kallaletungi/ähvarduse ohvriks langenute osakaal rahvuse järgi 1999. ja 2003. aastal (% küsitletuist)

Nagu ka eelmise ohvriuringu andmetel, oli 2003. aastal vägivallakuriteo ohvriks langemise tase kõrgeim nooremates vanuserühmades. 16–19-aastaste puhul kujunes vastavaks näitajaks 9% ja 20–29-aastaste puhul 5,1%. Seega on

¹⁹ Zedner, L. (2002). *Victims*. In M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner (eds.) *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford: Oxford University Press, lk. 422.

vähenenud seda liiki kuriteo ohvriks langemise üldine tase, ohvrite vanuseline proportsioon on aga jäänud endiseks.

Tabel 6. Kallaletungi/ähvarduse ohvrite osakaal vanuse lõikes (% küsitletuist)

	1999	2003
16–19	15,0	9,0
20–29	8,8	5,1
30–39	5,9	1,3
40–49	6,2	2,7
50–59	4,6	2,1
60 ja enam	2,6	1,6

Analüüsides seost tööalase positsiooni ja kallaletungi/ähvarduse ohvriks langemise riski vahel, selgus, et tõenäosus ohvriks langeda oli suurim õpilaste/üliõpilaste hulgas (8,3%). Suhteliselt suur oli see ka töötute ja tööotsijate puhul (4,2%). Üldiselt näitavadki ohvriuuringud, et töötutel on suurem risk langeda vägivaldaga seotud kuriteo ohvriks.

Hinnates elukoha linnastumise taseme mõju niisuguse kuriteo ohvriks langemise tõenäosusele, selgus, et kannatanute osakaal oli suurim Tallinnas (4,5%), järgnesid maakonnakeskused (3,4%) ja suured linnad (3,0%). Madalaim kallaletungi või ähvarduse ohvriks langemise tase oli alevike elanikel (1,3%). Tulugruppide alusel oli suurem tõenäosus langeda kallaletungi või ähvarduse ohvriks väikseima, kuni 500-kroonise igakuise brutosissetulekuga vastanutel (13%). Kodakondsuse ja kallaletungi/ähvarduse ohvriks langemise taseme seosest kujunes järgmine pilt. Ohvriks langemise tõenäosus oli suurim grupis „muu välisriigi kodanikud” (9,9%), järgnesid kodakondsuseta elanikud (4,7%), Vene kodanikud (3,0%) ja Eesti kodanikud (2,9%).

2003. aastal toimunud kallaletungi/ähvarduse juhtumeid iseloomustasid järgmised asjaolud:

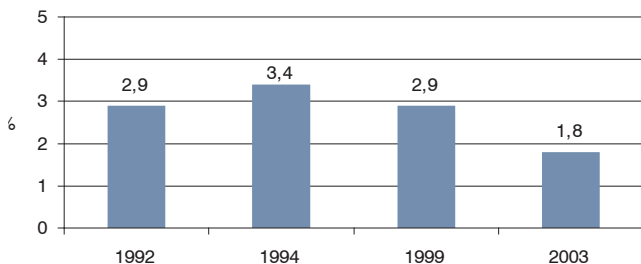
- 43% kallaletungidest pandi toime vägivalda kasutades;
- 47% kallaletungide puhul oli ründajaid rohkem kui kaks;
- 34%-l juhtumest tundis ohver nime või välimuse poolest vähemalt üht kallaletungijaist;
- 11%-l juhtumest oli ründaja ohvri endine või praegune partner ning 23%-l juhtumest ohvri sõber;
- 11% kallaletungidest/ähvardustest pandi toime relva kasutades;
- 65% nendest, kelle kallal tarvitati vägivalda, sai ründe tagajärjel vigastada ja 43% vigasaanutest pöördus arsti või mõne muu tervishoiutöötaja poole.

Röövimine

Röövimine kujutab endast kuriteoliiki, kus rünnaku sihiks on mingi konkreetne materiaalne väärtus, kasutatavad meetodid on aga vägivaldsed. Röövimise eristamine isiklike esemete vargusest on juriidiliselt keeruline, sest röövimise

kvalifitseerimine kuriteona sõltub suurel määral sellest, kui suur on kuriteos vägivaldse komponendi osakaal. Kuna individuaalsel tasandil reeglina selliseid nüansse ei eristata, võivad röövimine kriminaalseaduse mõistes ja sündmused, mida inimene röövimisena tajub, üksteisest oluliselt erineda.

2003. aastal oli küsitletute seas 31 röövimise läbi kannatanut (31 juhtumit). Kui 1990. aastatel püsis selliste kannatanute osakaal suhteliselt stabiilsena, siis 2003. aastal ilmnnes langustendents ning vastavaks näitajaks viimases ohvriuringus kujunes 1,8% küsitletuist.

Joonis 18. Röövimise ohvriks langenute osakaal (% küsitletuist)

Iseloomustades 2003. aastal toime pandud röövimisi võib öelda, et:

- ohvrite seas oli 20 meest ja 11 naist;
- eestlasi oli 14 ja mitte-eestlasi 17;
- Tallinna elanike vastu pandi toime 16 ja suurte linnade elanike vastu 7 röövimist;
- 24 juhtumi puhul rööviti kannatanult vara, mille mediaanväärtus oli 1580 krooni;
- 20-s röövimises osales vähemalt kaks kallaletungijat;
- 5 röövimise puhul kasutas kallaletungija nuga, tulirelva või mingit muud eset.

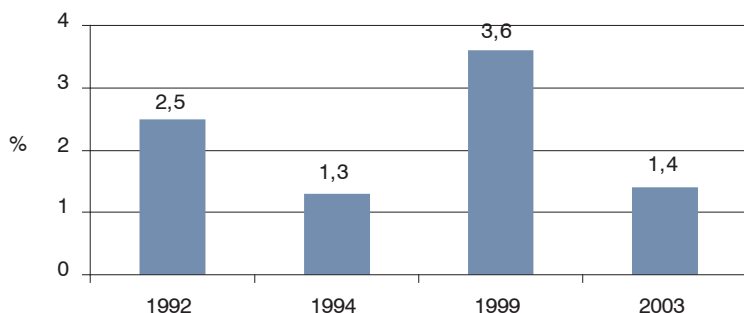
Seksuaalkuriteod ja -intsidendid

Seksuaalkuritegusid ja -intsidendeid käsitleti uuringus kui sündmusi, mille käigus rünnatakse inimese seksuaalset enesemääramist. Nende rünnete tuvastamine ja raskusastme hindamine on lahutamatu seotud domineerivate kultuuriliste arusaamade ja sotsiaalsete stereotüüpidega. Skaala ühes otsas on vägistamine ja vägistamiskatse ühena raskematest isikuvastastest kuritegudest ning teises otsas verbaalse seksuaalse ahistamise juhtumid, mille ohtlikkuse tajumine on väga individuaalne.

Senistes ohvriuringutes on analüüsitud vaid naistega aset leidnud seksuaalintsidendeid, mille ohvrite ja juhtumite arv on suhteliselt väike. Näiteks 2003. aastal fikseeriti 13 sellistes intsidentides kannatanut ja 24 juhtumit. Seksuaalintsidendi ohvriks langenud naistest 7 määratles viimast juhtumit

pealetükkiva käitumisena, 4 seksuaalselt haavava rünnakuna ja 2 vägistamise või vägistamiskatsena.

Seksuaalintsendentide ohvriks langemise taseme kasv 1990. aastate teisel poolel on asendunud langustendentsiga. Kui 1999. aastal langes niisuguse ründe ohvriks 3,6% küsitletud naistest, siis 2003. aastal 1,4%.

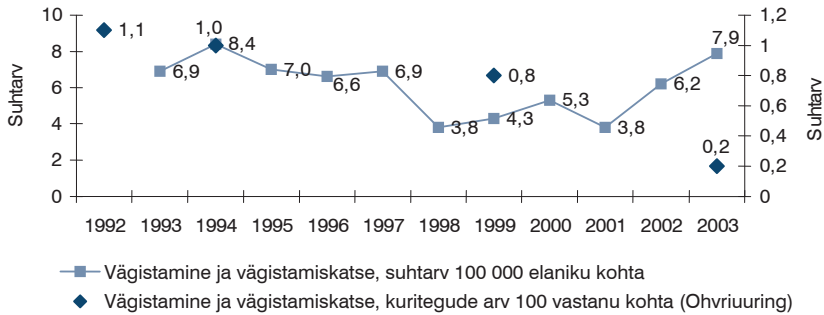
Joonis 19. Seksuaalintsendentide ohvriks langenute osakaal (% küsitletuist)

Iseloomustades 2003. aastal toimunud seksuaalintsendente võib öelda, et:

- 6 kannatanut olid vanuses 20–29 eluaastat;
- 6 kannatanut pidas juhtumit mitte eriti tõsiseks, 4 tõsiseks ning 3 väga tõsiseks;
- 2 kannatanut pidas juhtumit kuriteoks;
- 3 kannatanut tundis vähemalt ühte ründajat nime või välimuse poolest.

Võrreldes ametliku statistika alusel saadud vägistamiste ja vägistamiskatsete suhtarvu 100 000 elaniku kohta ning ohvriuringutes selgunud juhtumite arvu 100 küsitletu kohta, ilmneb järgmine pilt. Registreeritud kuritegevuse andmeil on vägistamiste ja vägistamiskatsete arv püsinud stabiilsena 1996. aastani, seejärel see arv langes tuntuvalt ja alates 2001. aastast on taas silmatorkavalt suurenenud. Politseistatistika andmeil on vägistamiste arvu suuremine võrreldes teiste kuriteoliikidega olnud viimasel kolmel aastal üks järsemad. Ohvriuringute andmed näitavad aga, et vägistamise ja vägistamiskatse ohvriks langemise tase on perioodil 1993–2003 langenud 1,1-lt juhtumilt 0,2-le juhtumile 100 vastanu kohta.

Põhjuseid, miks ametlik statistika ja ohvriuringute andmed sedavõrd oluliselt erinevad, tuleb otsida eeskätt vägistamise kvalifitseerimise muutumises seoses karistusseadustiku kehtimahakkamisega ja ühiskondliku tolerantsuse vähenemisega naistevastase vägivalla suhtes. Alates 1. juulist 2000 kaotati nn kergemate vägistamisjuhtude käsitlemine erasüüdistusajana, mille korral pidi kannatanu koos kriminaalmenetluse algatamise avalduse esitamisega tasuma kaitsjoni. Senine kord vägistamisajade menetlemisel kehtis Eestis alates 19. juunist 1998.

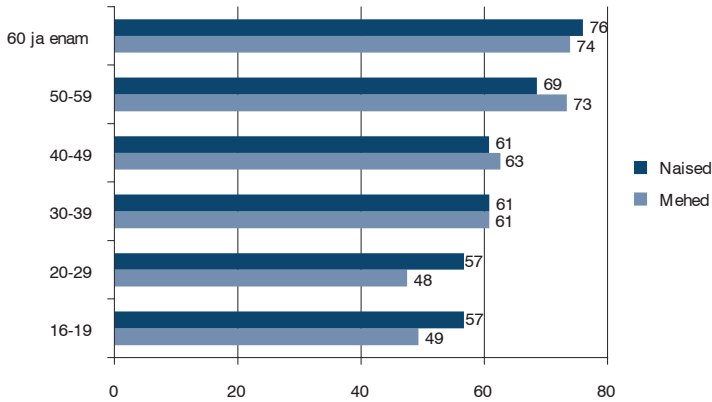
Joonis 20. Vägistamised ja vägistamiskatsed ohvriuringute andmetel ja registreeritud kuritegevuse statistika põhjal

Narkootikumide tarbimine

2004. aasta ohvriuringusse olid esmakordselt lülitatud küsimused, mis käsitlesid elanike kokkupuuteid narkootikumide tarbimisega. Vastajatelt küsiti: „Kui tihti Te olete viimase 12 kuu jooksul oma elurajoonis kokku puutunud narkootikumidest põhjustatud probleemidega?“, täpsustades seda konkreetse näitega: „Kas olete näinud inimesi narkootikumidega kauplemas, narkootikume tarvitamas, süstimas avalikes kohtades või märganud kasutatud süstlaid?“

Enamik küsitletuist (63%) ei olnud uimastite tarvitamisega oma elurajoonis kokku puutunud. Sagedast kokkupuudet narkoprobleemidega tunnistas 10% küsitletuist, 12%-ga oli seda juhtunud vahetevahel ja 12%-ga harva. Suuri soolisi erinevusi ei ilmnenud. Nii vastas 61% meestest ja 65% naistest, et ei ole kunagi märganud narkootikumide tarvitamist ega muud sellega seotut. Tähtsat rolli narkoprobleemidega kokkupuutumises ja nende teadvustamises mängis aga küsitletute vanus. Ilmnes kindel seaduspärasus: mida eakam oli vastaja, seda vähem oli tal olnud kokkupuuteid narkootikumide tarvitamisega.

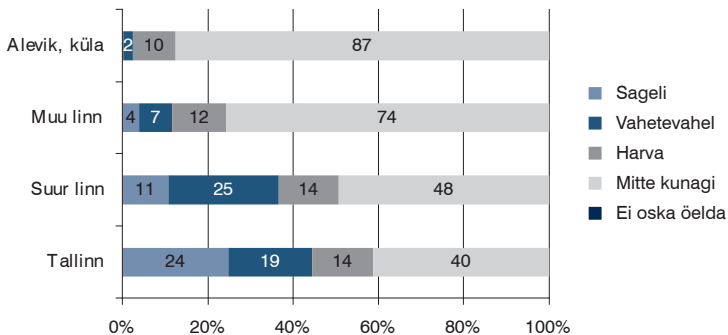
Nooremates vanuserühmades oli märksa vähem neid vastanuid, kes ei olnud kordagi viimase 12 kuu jooksul oma elurajoonis narkoprobleemidega kokku puutunud. Võis oletada, et nooremate inimeste sagedasem ja vanade inimeste harvem kokkupuude nende probleemidega on vähemalt osaliselt tingitud erinevast elustiilist. Vanemad inimesed märkavad uimastitega seotut vähem, sest neil puudub vastav kogemus (nt ei tunta ära spetsiifilist kanepi lõhna, ei teata narkootikumide ostmise kohti, ei osata eristada alkoholijoobes ja narkouimas inimesi). Eakamad inimesed puutuvad narkootikumidega vahetult kokku harvemini, sest neile ei pakuta uimasteid ja nad ei viibi kohtades, kus uimasteid tarvitatakse ja uimastitega kaubitsetakse.

Joonis 21. Nende küsitletute osakaal soo ja vanuse lõikes, kes polnud viimase 12 kuu jooksul oma elurajoonis narkoprobleemidega kokku puutunud (% küsitletuist)

Uuringu andmed toetasid seda hüpoteesi. Neist küsitletuist, kes käivad peaaegu igal õhtul puhke-, sportimis- või lõbustuskavatsustega kodust väljas, puutus narkoprobleemidega kokku sageli 26% ja vahetevahel 9%. Pisut üle kolmandiku neist (39%) ei olnud aga viimase 12 kuu jooksul narkoprobleemidega kordagi kokku puutunud. Samal ajal oli neist küsitletuist, kes eelistavad aega veeta kodus ega käi praktiliselt kunagi väljas, sageli narkoprobleemidega kokku puutunud ainult 7% ja vahetevahel 11%. Valdav osa neist (76%) ei olnud narkoprobleemidega viimase 12 kuu jooksul kokku puutunud.

Edasi kontrolliti seost küsitletu elukoha ja narkootikumidega kokkupuutumise vahel. Joonisel esitatud andmed näitavad ühetähenduslikult, et narkoprobleemid on omased eeskätt suurtele linnadele. Peaaegu veerand (24%) Tallinnas elavaist vastanuist oli viimase aasta jooksul sageli kokku

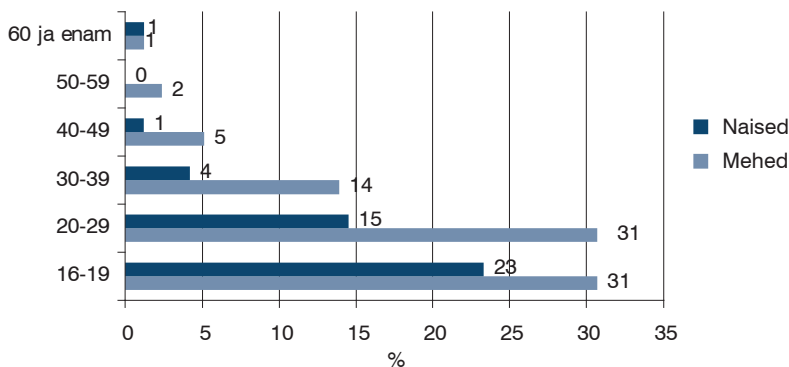
Joonis 22. Kokkupuude narkoprobleemidega oma elurajoonis viimase 12 kuu jooksul asulatüübi järgi (% küsitletuist)

puutunud narkootikumide tarvitamise ja nendega kaubitsemise märkidega. Samas oli märganud niisuguseid ilminguid sageli ainult 0,2% maaelanikest. Narkoprobleemidega ei olnud kokku puutunud 87% küsitletud maaelanikest ja ainult 40% Tallinnast pärit küsitletuist.

Lisaks asulatuübile ka regionaalseid erinevusi analüüsid ilmnes, et nende näitajate poolest on Tallinnaga sarnane piirkond Ida-Virumaa. Seal elavaist küsitletuist oli viimase 12 kuu jooksul narkoprobleemidega sageli kokku puutunud 19% ja vahetevahel 30%. Umbes kolmandik (31%) vastas, et ei ole näinud inimesi narkootikumidega kauplemas, narkootikume tarvitamas ega märganud narkomaanidest maha jäänud süslaid. Teistest regioonidest pärit küsitletute kokkupuuted narkoprobleemidega olid märksa harvemad.

Inimeste vahetuid kokkupuuteid narkootikumidega käsitleti järgmise küsimuse abil: „Kas Teile on kunagi pakutud mingeid narkootikume (rahusteid või uinuteid ilma arsti retseptita, marihuaanat, hašišit, amfetamiine, *ecstasy*'t, opiaate, heroini, kokaiini vm)?” Valdav enamus (90%) vastas, et seda ei ole kunagi juhtunud. Raha eest oli illegaalseid uimasteid pakutud 2,3%-le vastanuist, tasuta oluks võimalik narkootikume saada 2,8%-l ja nii raha eest kui tasuta 4,3%-l vastanuist. Tundub, et võrreldes narkoprobleemidega „eemalt” kokkupuutumiseiga olid vastajate isiklikud kogemused selle valdkonnaga märksa tagasihoidlikumad.

Nagu narkoprobleemidega kokkupuutumise sageduse puhul, oli ka vahetu kokkupuude narkootikumide pakkumisega kõige intensiivsem noorte juures. Joonisel on toodud soolis-vanuselises lõikes nende küsitletute osakaal, kellele oli pakutud illegaalseid uimasteid.

Joonis 23. Nende küsitletute osakaal soo ja vanuse järgi, kellele oli kunagi kas tasuta või/ja raha eest pakutud narkootikume (% küsitletuist)

Kõige rohkem olid uimastite levitamisega/kaubitsemisega otseselt kokku puutunud noored mehed. Ligi kolmandikule 16–29-aastastest meestest on elu jooksul pakutud mingeid narkootikume. Vanuse kasvuga vähenes oluliselt narkootiliste ainete pakkumise vahetu kogemus. Naistele oli narkootikume pakutud vähem.

Samas väärrib tähelepanu, et uimasteid proovima ja tarbima meelitati kõige sagedamini just 16–19-aastasteid tüdrukuid.

Eelkirjeldatu taustal on ootuspärane, et kõige sagedamini pakutakse narkootikumide aktiivse eluviisiga inimestele. Peaaegu iga päev õhtul väljas käivaist vastuist oli narkootikumide pakkumise kogemus 26%-l, ühe korra nädalas väljas käivate vastuist puhul 17%-l.

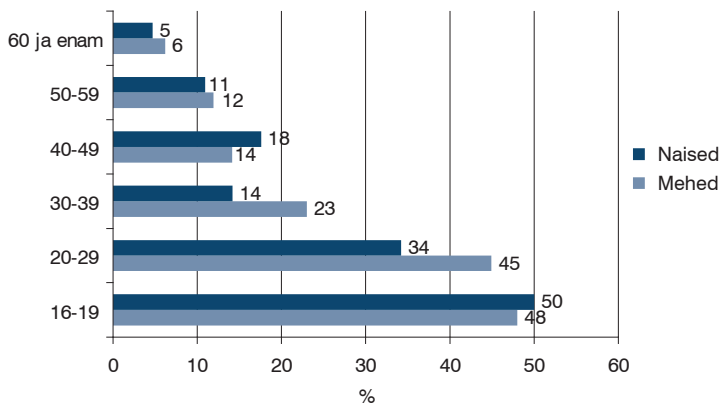
Mõnevõrra üllatavaks osutus jaotus asulatüüpide lõikes. Ehkki narkoprobleemid olid elanikele nähtavad eeskätt Tallinnas ja suurtes linnades, olid Tallinna elanikud uimastite pakkumisega märksa vähem kokku puutunud kui teiste suurte linnade elanikud. Tallinnas oli narkootikumide tasuta või raha eest pakutud 7%-le, teistes suurtes linnades 17%-le küsitluis. Muudes linnades oli sama näitaja 12%. Suhteliselt vähe olid narkootiliste ainetega kokku puutunud alevike ja külade elanikud (5%). Regiooniti on narkootikumide pakkumine kõige levinum Virumaal, kus 14%-le vastuist oli kunagi narkootikumide pakutud. Tuleb siiski tõdeda, et erinevused regioonide vahel ei olnud suured.

Kuna narkootikumide tarbimine on ühiskonnas häbimärgistatud ja nendega kaubitsemine karistatav, kuulub küsimus inimese isiklikest kokkupuudetest narkootikumide tarbimisega nn sensitiiivsete hulka. Osa inimesi – kartes oma kogemuste avalikustumist – võib loobuda vastamast otsesele küsimusele või vastab sellele ebakorrektselt. Sensitiivse küsimuse asendamiseks võib olukorda hinnata, küsides mitte vastaja, vaid tema tuttavate kogemuste kohta. Täpset pilti narkootikumide tarbimise levikust sel viisil ei kujune, kuid regulaarsete küsitluste tulemusel joonistuva aegrea alusel saab jälgida narkootikumide tarbimise muutumise tendentse.

Küsimusele „Kas Teie tuttavate seas on kedagi, kes on kasutanud või kasutab narkootilisi aineid?“ vastas jaatavalt 21% küsitluis. Äratas tähelepanu, et niisuguste tuttavate olemasolul nimetati pigem mitut (14%) kui ainult ühte (7%) tuttavat. See viitab narkootikumide tarvitajate subkultuurile, mis toimib ühiskonna eest suhteliselt varjatult. Kui aga sellega on mingil viisil kokku puutunud, kasvab inimese teadlikkus ja spetsiifiliste kontaktide arv.

Kõige rohkem narkootikumide kasutavaid või kasutanud tuttavaid oli noorematel küsitluisel. Narkootikumide tarbimine näib olevat suhteliselt levinud 16–19-aastaste noorte seas. 50% sellesse vanuserühma kuuluvaist neidudest ja 48% noormeestest vastas, et neil on narkootikumide kasutavaid/kasutanud tuttavaid. Kui kõige nooremas vanuserühmas oli nii vastuist nais- ja meessoost küsitluisel osakaal praktiliselt võrdne, siis 20–29- ja 30–39-aastastel meestel oli uimastitarvitamise kogemusega tuttavaid märksa enam kui sama vanuserühma naistel.

Asulatüüpide lõikes olid vastused ootuspärased. Narkootikumide tarbimine tuttavate seas on levinuim suurtes linnades (v.a Tallinn) ning kõige vähem levinud maal – vastavalt 30% ja 13% vastuist. Regioonidest oli näitaja kõrgeim Virumaal (32%), eriti Ida-Virumaal (38%) ning madalaim Tartu- ja Jõgevamaal (12%).

Joonis 24. Nende küsitletute osakaal soo ja vanuse lõikes, kelle tuttavate hulgas oli vähemalt üks narkootikume kasutav või kasutanud inimene (% küsitletuist)

Uuringutulemused kinnitavad narkoprobleeme Eestis. Kahe viimase ohvri-uuringu vahele jääval perioodil on mitmete uuringute andmetel illegaalsete uimastite levik Eestis suurenenud. Sellele viitavad näiteks Euroopa kooliõpilaste alkoholi- ja uimastitarvitamise küsitluse (ESPAD) tulemused. Vähemalt korra oma elu jooksul mingit illegaalset uimastit proovinud koolilaste osakaal tõusis 15%-lt 1999. aastal 24%-le 2003. aastal.²⁰ Samas võib öelda, et narkootikumide tarvitamist kui probleemi on ühiskonnas teadvustatud ja seda püütakse kontrolli alla saada. Eestis on välja töötatud narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastateks 2004–2012, millele on andnud positiivse hinnangu Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus.²¹

Altkäemaks/korruptsioon

Senistes ohvriuuringutes on korruptsiooni käsitletud kitsalt – kui vastaja kokupuudet juhtumitega, mil ametiisik on temalt küsinud altkäemaksu. Ankeedi küsimus oli sõnastatud järgmiselt: „Kas viimase aasta jooksul on keegi riigiteenistujatest palunud Teilt otse hüvitust või andnud mõista, et teatud juhul saaks Teie probleem lahenduse?”

2004. aastal väitis niisuguste juhtumite esinemist 56 inimest ehk 3,3% küsitletuist, mis on märgatavalt vähem kui 2000. aastal (5,2% küsitletuist). Tegu on madalaima altkäemaksu leviku määraga Eesti ohvriuuringutes. Kui eeldada, et vaadeldaval perioodil on avalikkuse teadlikkus eri korruptsiooniilmingutest paranenud, peaksid reaalsed muutused altkäemaksu levikus Eestis olema sama-suunalised.

²⁰Allaste, A.-A. (toim.) (2004). *Trendid koolinoorte uimastitarvitamises*. Tallinn: TPÜ Kirjastus, lk. 22–23.
²¹Sotsiaalministeerium (2004). *Narkomaania ja AIDS/HIV*, vt: <http://www.sm.ee>.

Tabel 7. Altkäemaksu nõudmisega kokku puutunud küsitletute arv ja osakaal

Ohvriuuringud	1993	1995	2000	2004
Positiivselt vastanute arv	45	42	89	56
Positiivselt vastanute osakaal (%)	4,5	3,6	5,2	3,3
Küsitletute arv	1000	1173	1700	1687

Tähelepanu väärivad muutused altkäemaksu leviku struktuuris. 2004. aastal märkisid vastanud kokku 64 altkäemaksu nõudmise juhtumit, mis tähendab, et osalt vastanuist küsiti altkäemaksu aasta jooksul rohkem kui ühe korra. Kui 2000. aastal võis kõige sagedamini altkäemaksuga seostatavaks ametkonnaks pidada politseid (ligi 40% kõigist juhtumitest), siis käesolevas uuringus oli politsei osatähtsus vähenenud 28%-le. 2000. aastal oli politseipoolset altkäemaksu küsimist kogenud 2,2% küsitletuist, 2004. aastal 1,1%.

Tabel 8. Altkäemaksu nõudnud riigiteenistujate ametkondlik kuuluvus (juhtumite arv)

Ohvriuuringud	1993	1995	2000	2004
Ministeeriumi, riigiasutuse töötaja (v.a tolli-, piirivalve- ja politseiametnikud)	19	19	37	21
Politseiametnik	16	8	37	18
Linnavalitsuse, vallavalitsuse ametnik	5	6	12	15
Tolli-, piirivalveametnik	11	11	8	6
Muu	4	6	5	4
Kokku juhtumeid	55	50	99	64
Küsitletute arv	1000	1173	1700	1687

Tuleb rõhutada, et ainult selle uuringu alusel ei saa korrektselt võrrelda nn korrumpeerituse taset ametkonniti, sest ametkondade personali suurus ja ametnike kokkupuutumise sagedus elanikkonnaga võib olla väga erinev. Teiseks on tegu suhteliselt väikese juhtumihulgaga, mille kõikumine aastate lõikes ei luba teha statistiliselt usaldusväärseid järeldusi.

Samas langeb niisugune üldpilt altkäemaksu levikust ametnike hulgas kokku teistest allikatest saadud andmetega. Korruptsiooni tajumise indeksi²² alusel paigutati Eesti korruptsioonitasemelt 2003. aastal 133 riigi hulgas 33. kohale. Eesti edestas sellega enamikku endisi idabloki riike.²³ GRECO (*Group of States Against Corruption*) hinnangul septembris 2001 ei olnud korruptsioon Eestis laialt levinud nähtus. Kõige probleemsemate ametkondadena nimetati politseid (eelkõige liikluspolitseid) ja omavalitsusi.²⁴

²² *Corruption Perceptions Index.*

²³ *Transparency International (2003). Corruption Perceptions Index 2003. URL: <http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi>; Lamsdorff, J. (2003). Corruption Perceptions Index. In *Transparency International, Global Corruption Report 2003*, 261–265. http://www.transparency.org/pressreleases_archive/2003/2003.10.07.cpi.en/html*

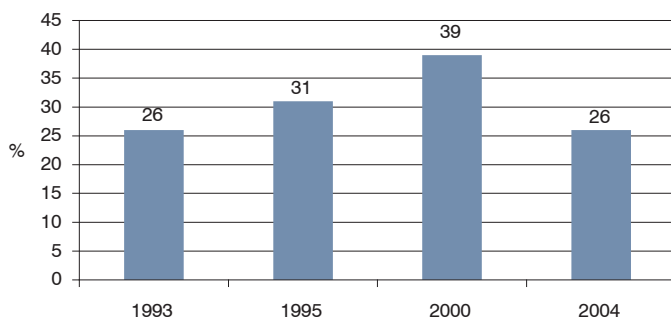
²⁴ *Council of Europe, GRECO (2001). First evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at the 6th Plenary Meeting, Strasbourg, 10–14 September 2001. <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>*

GRECO teises voorus rõhutati vajadust suurendada tähelepanu ja monitooringut omavalitsuste suhtes, mis siinsete seaduste järgi toimivad suhteliselt iseseisvalt.²⁵

Tarbija petmine

Tarbijate petmist puudutav küsimus oli 2004. aasta ohvriuuringus sõnastatud järgmiselt: „Kas Teid kui tarbijat peteti möödunud aastal? Kas keegi, kes müüs Teile midagi või osutas teenuse, pettis Teid kauba kvaliteedi või kogusega?” Lisaks sellele paluti vastajal täpsustada, millega seoses see juhtus ning kas juhtunust teatati politseisse või muusse ametiasutusse.

Tarbija petmisena peeti silmas eelkõige juhtumeid, kus klienti peteti kas kauba/teenuse hinnaga või ei vastanud kvaliteet lubatule. Just viimast pretensooni esines vastustes kõige enam. Uuringule eelnenud aasta jooksul koges enda kui tarbija petmist 442 vastanut, kes moodustasid kogu valimist 26%. Võrreldes 2000. aasta ohvriuuringuga oli petmise ohvriks langenud vastanute osakaal märkatavalt vähenenud. Siis märkis pettuse ohvriks langemist 39% vastanuid.

Joonis 25. Tarbija petmise ohvrite osakaal (% küsitletuist)

Kõige sagedamini toimus pettus ostu korral kauplusest, kioskist või mujalt, millest teatas kokku 340 vastanut (20%). Mujal pettust kogenud vastanute arv oli märksa väiksem: autoremonti nimetas 35 vastanut (2,1%), ehitus- ja remonditöid 34 vastanut (2,0%) ning hotellis, restoranis või baaris toimunud pettust 17 vastanut (1,0%).

Petmisjuhtumist teatas politseisse vaid 5 vastanut ehk 1% kõigist pettuse ohvriks langenuist. Teistesse ametiasutustesse pöörduiti oluliselt sagedamini: 40 vastanut ehk 9% petetuist. Kokku teatas tarbijapettusest ametiasutustesse 10% kannatanutest. Pettuse ohvriks langemise korral teatas sellest ametivõimudele 26% Eesti kodanikest, 30% Vene kodanikest ning 32% muu välisriigi kodanikest.

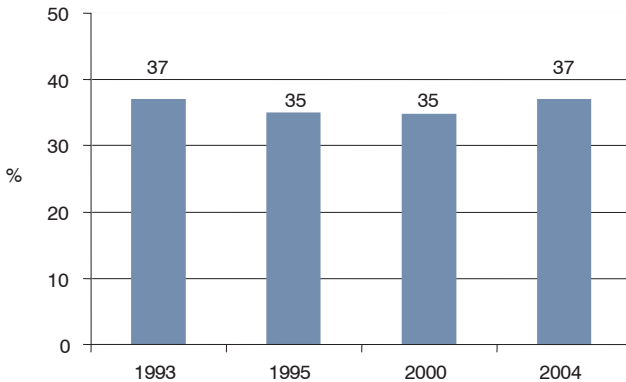
²⁵ Council of Europe, GRECO (2004). Second evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at its 19th Plenary Meeting, Strasbourg, 28 June–2 July 2004. <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>

IV KODANIKUD JA POLITSEI

Kuritegudest teatamine

Kuritegudest teatamise näitaja moodustati järgmiselt. Esmalt küsiti, kas vastanu või keegi tema pereliikmetest on viimasel viiel aastal langenud loetletud kuritegude ohvriks. Loetellu kuulus 11 kuriteoliiki (vt täpsemalt sissejuhatus). Iga kuriteoliigi puhul paluti meenutada, kas viimasest juhtumist teatati politseile või mitte. Teatamise näitajana kasutati nende vastanute osakaalu protsentides, kes teatasid viimasest kuriteost politseile. Näitaja arvutati nii kõikide kuriteoliikide osas (üldtase) kui ka üksikute kuriteoliikide jaoks eraldi.

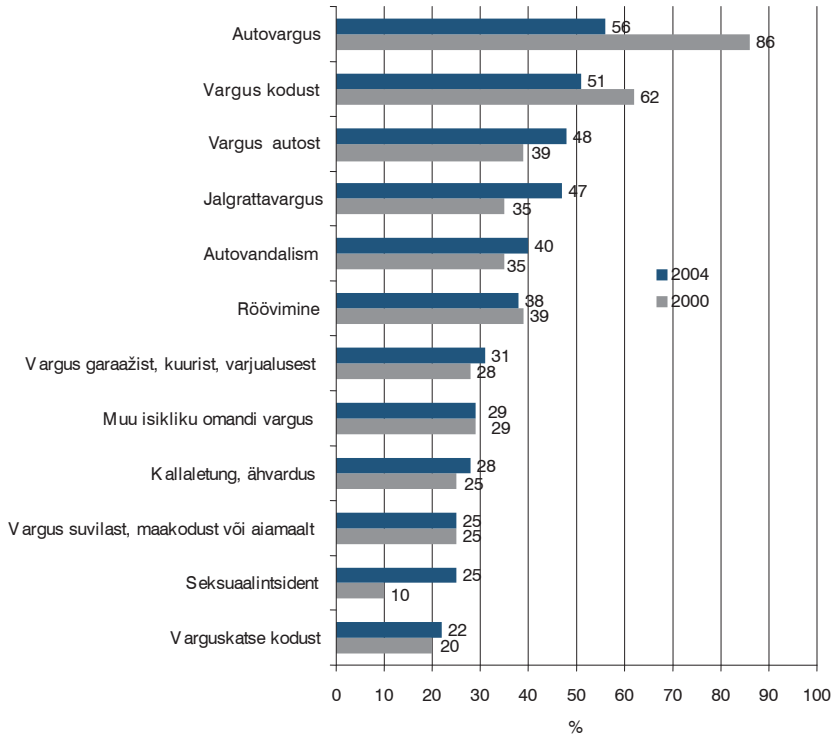
Varasemate uuringute andmetel teatasid kannatanud politseile ligikaudu kolmandikust nende vastu toime pandud kuritegudest²⁶. 2000. aasta ohvriuringu andmetel oli teatamise üldtase 35% ja 2004. aasta ohvriuringu andmetel 37%. Seega võib väita, et 1993.–2004. aastal ei ole kuritegudest teatamise üldises aktiivsuses toimunud suuri muutusi.

Joonis 26. Kuritegudest politseile teatamise üldtase (% ohvriks langenud küsitlenuist)

Kõige enam pöördusid politseisse autovarguse ohvrid (56% ohvritest). Aktiivselt teatati ka kodust ja autost toime pandud vargustest ning jalgrattavargustest. Kõige sagedamini loobuti politsei sekkumisest kodust toime pandud varguskatsete puhul (teatas 22% ohvritest) ja varguste korral suvilast, maakodust või aiamaalt (teatas 25% ohvritest). Kontaktkuritegudest teatamisel olid kõige aktiivsemad röövimise ohvrid (38% ohvritest), seevastu seksuaalintsidentidest teatamise sagedus oli suhteliselt tagasihoidlik (24% ohvritest).

²⁶ Ahven, A. (2004). *Turvalisus ja heaolu. A. Purju (toim.). Sotsiaaltrendid 3*. Tallinn: Statistikaamet, lk. 116.

Joonis 27. Politseile kuritegudest teatamise tase kuriteoliigiti (% ohvriks langenud küsitletuist)

Võrreldes 2000. ja 2004. aasta ohvriuuringu andmeid on kõige enam ehk 30% võrra vähenenud autovarguste ohvriks langenud kodanike pöördumine politseisse. Märkatavalt vähem – 11% võrra – teatati politseile ka kodust toime pandud vargustest. Kõige enam ehk 15% võrra kasvas seksuaalintsidentidest teatamine ning 12% võrra jalgrattavargustest teatamine.

Suured erinevused kahe uuringu tulemustes võivad olla juhuslikud, sest mitmete kuriteoliikide puhul oli tegu suhteliselt väikeste arvudega. Teiseks ilmnis 2004. aasta uuringus, et oluliselt oli kasvanud nende vastanute osakaal, kellel puudus teave juhtumist politseile teatamise kohta. Näiteks viimase viie aasta jooksul toimunud autovarguste puhul fikseeriti 61 ohvrit, kellest teatas politseile 34, ei teatanud 11 ja 16 ei osanud anda vastust teatamise kohta. Nõnda vastanute kõrge osakaalu seletus võib peituda osaliselt selles, et lisaks vastaja enda kogemusele paluti teavet ka tema pereliikmete kogemuse kohta.

Mitteteatamise põhjused

Politsei poole pöördumata jätnud kannatanutel paluti nimetada põhjused, miks nad juhtumist ei teatanud. Küsitletavad said võimaluse valida ühe või mitu vastusevarianti kaheteistkümne valikvastuse hulgast.

Kõige rohkem kaheldi politsei võimes juhtumi lahendamiseks midagi teha või siis jäeti teatamata küllaldase tõendusmaterjali puudumise tõttu järgmiste varavastaste kuritegude puhul: isiklike esemete vargus, autovandalism, vargus autost ja jalgrattavargus. Kontaktkuritegude puhul loobuti nimetatud põhjustel politseile teatamast kõige sagedamini röövimisest.

Politsei sekkumist välditi sagedasti seetõttu, et juhtumit ei peetud kuigi tõsiseks selliste varavastaste kuritegude puhul nagu vargus suvilast, maakodust, aiamaalt, garaažist, kuurist või varjualusest ja kodust toime pandud varguskatse. Sel viisil põhjendasid kuriteost teatamata jätmist ka paljud seksuaalintsidendi ja kallaletungi või ähvarduse ohvrid.

Võrreldes muude kuritegude ohvritega eelistasid isiklike esemete varguse ja autovarguse ohvrid teavitada mitte politseid, vaid teisi ametiisikuid. Ohvri kartus/antipaatia politsei suhtes või soovimatus politseiga kokku puutuda oli oluliseks mitteteatamise põhjuseks just kontaktkuritegude ohvritel. Samuti kardeti niisuguste kuritegude puhul kõige enam kättemaksu, mistõttu ei julgetud juhtunust politseile teatada.

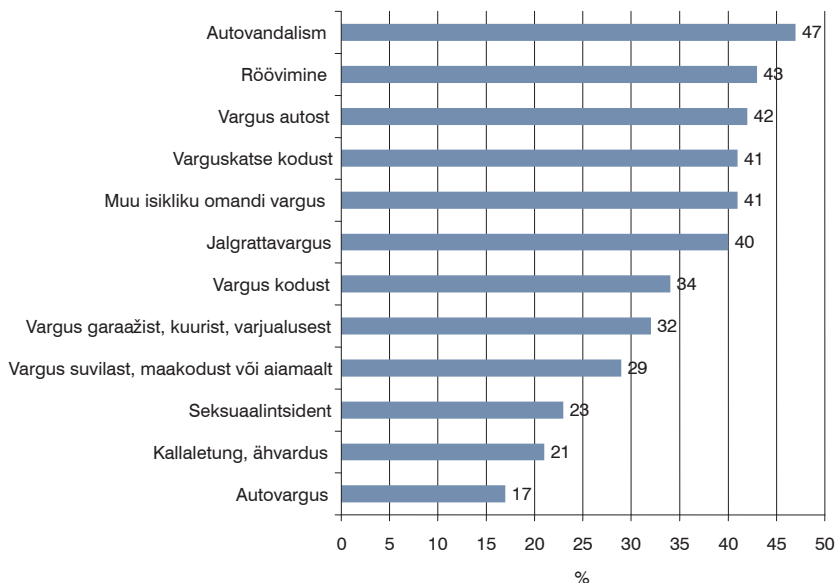
Oma pere ringis või ise püüdsid juhtumit lahendada või siis tundsid kuriteo toimepanijat põhiliselt auto- ja jalgrattavarguse, kodust toime pandud varguse ning seksuaalintsidendi ja kallaletungi või ähvarduse ohvrid. Niisuguse põhjenduse esitasid autovarguse ohvrid märgatavalt sagedamini kui muud liiki kuritegude ohvrid.

Kindlustuse puudumise ajal jäi kuriteost politseile teatamata enamjaolt varguse puhul kodust, suvilast, maakodust või aiamaalt. Kartust kättemaksu ees märkisid mitteteatamise põhjusena kõige enam kontaktkuritegude ohvrid. Muude põhjuste tõttu ei teatanud politseile ülekaalukalt kõige sagedamini autovarguse ja seksuaalse iseloomuga ründe läbi kannatanud.

Kõige sagedamini töid juhtunust politseile mitteteatamise põhjuseks „politsei poleks niikuinii midagi asja heaks teinud” autovandalismi ohvrid – ligi pool ehk 47% küsitletud ohvritest.

Võrreldes 2000. aastaga oli 2004. aastal 9% võrra vähenenud nende kannatanute osakaal, kes väitsid, et politsei poleks niikuinii suutnud midagi ära teha. Seevastu 7% võrra enam oli kannatanuid, kes arvasid, et politsei ei oleks suutnud midagi ära teha tõendite puudumise tõttu.

Vaadeldes mitteteatamise põhjuseid kuriteoliigiti, selgus, et varguskatsed kodust jäid enamasti teatamata põhjusel, et vastanu arvates poleks politsei midagi asja heaks teinud. Nii väitis 41% vastanuist. 33% varguskatsete ohvritest leidis, et juhtum ei olnud nii tõsine või ei tekkinud suurt kahju. Vargusest suvilast, maakodust või aiamaalt ei teatatud politseile enamasti põhjusel, et juhtum ei olnud tõsine või ei tekkinud kahju või oli tegu „laste mängudega” (38%), 36% vastanutest aga väitis, et puudusid tõendid ja politsei poleks midagi teha saanud. Isiklike esemete varguse puhul jättis 50% ohvritest politseile teatamata tõendite puudumise tõttu. Garaažist, kuurist, varjualusest toimunud vargused jäid politseile teatamata eelkõige põhjendusel, et asi polnud tõsine ja politseid polnud tarvis. Seda väitis 40% ohvritest.

Joonis 28. Nende vastanute osakaal, kes kuriteost mitteteatamise põhjusena märkis „politsei poleks niikuinii midagi asja heaks teinud” (% viimasest kuriteost teetamata jätnud küsitletuist)

43% röövimise ohvritest ei pöördunud politseisse põhjusel, et nende arvates poleks politsei midagi teinud. Samal põhjusel jätsid politsei poole pöördumata autovandalismi ohvrid (47%), jalgrattavarguse ohvrid (40%), autost varguse ohvrid (42%) ja kodust varguse ohvrid (34%).

Kallaletungi või ähvarduse korral ei teavitatud politseid enim põhjendusel, et juhtum ei olnud nii tõsine või ei tekkinud kahju (32%). Seksuaalintsidentide puhul väitis 32% mitteteatanuist, et juhtum ei olnud tõsine ja 30% tõi põhjuseks piisavate tõendite puudumise või usu puudumise politsei võimekusse.

Rahulolu politsei tegevusega

Kuriteoohvriks langenud ja politseile juhtumist teatanud küsitletutel paluti hinnata 4-pallisel skaalal („väga rahul”, „üldiselt rahul”, „mitte eriti rahul”, „üldse mitte rahul”) oma rahulolu politsei tegevusega juhtumi lahendamisel. Valikvastustest sai valida vaid ühe. Enim jäadi rahule (variandid „väga rahul” ja „üldiselt rahul” koos) politsei tegevusega kodust toime pandud varguskatsete ja seksuaalintsidentide lahendamisel. Kõige rahulolematumad (variandid „mitte eriti rahul”, „üldse mitte rahul” koos) olid ohvrid, kes olid teatanud vargusest kodust ja röövimisest.

Võrreldes 2000. aastaga oli üldtendentsiks rahulolu kasv politsei tegevusega. Ainult kontaktkuritegude ohvrite puhul kasvas rahulolematus politsei tegevusega. Enim ehk 17% võrra suurenes rahulolematus seksuaalintsidentide

juhtumite lahendamisel. Röövimiste puhul on rahulolematuse kasvanud 15% ja kallaletungide või ähvarduste korral 9% võrra.

Tabel 9. Politsei tegevusega rahulolematute osakaal
(% viimasest kuriteost teatanud küsitletuist).

Kuriteoliik	2000	2004
Röövimine	57	72
Vargus kodust	79	65
Jalgrattavargus	77	64
Vargus garaazist, kuurist, varjualusest	74	62
Kallaletung, ähvardus	52	61
Isiklike esemete vargus	68	59
Vargus autost	67	59
Autovargus	68	57
Autovandalism	59	56
Vargus suvilast, maakodust või aiamaalt	58	53
Seksuaalintsiident	25	42
Varguskatse kodust	70	40

Rahulolematuse põhjused

Kuriteoohvritelt, kes olid kuriteost teatanud, kuid polnud politsei tegevusega rahul, küsiti rahulolematuse põhjuseid. Vastusevariantide seast võis valida mitu sobivat. Analüüsiks valiti 2003. aastal kuriteo ohvriks langenud ja juhtunust politseile teatanud isikute vastused.

Kõige sagedamini tõid ohvrid rahulolematuse põhjuseks asjaolu, et politsei kas ei leidnud kurjategijat või ei võtnud kurjategijat kinni. Selle tõid rahulolematuse peamiseks põhjuseks ohvrid, kes olid kannatanud isiklike esemete varguse (88%), autost (71%) ja suvilast, maakodust või aiamaalt varguse (71%) ning kodust toime pandud varguse (71%) läbi. Teiseks oluliseks põhjuseks toodi asjaolu, et politsei ei saanud kätte omandit. Seda põhjust nimetasid kõige sagedamini suvilast, maakodust või aiamaalt toimunud varguse (86%), autost toime pandud varguse (74%), jalgrattavarguse (71) ja isiklike esemete varguse (71%) ohvrid.

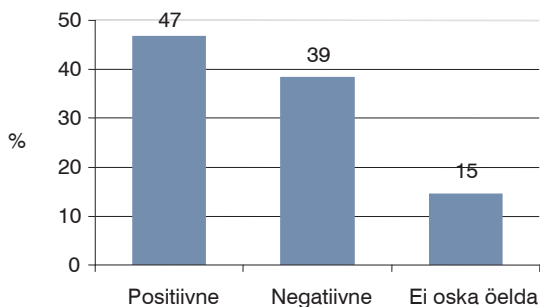
Röövimise ohvrite seas põhjustas rahulolematust enim see, et politsei polnud asjast huvitatud (62%), millele järgnes põhjus „politsei ei saanud kätte minu omandit” (54%). Kodust varguste ohvrid tõid peamiseks rahulolematuse põhjuseks „politsei ei leidnud või ei võtnud kurjategijat kinni” (71%) ning jalgrattavarguse ohvrid tõid esile põhjusena „politsei ei saanud kätte minu omandit” (71%).

Kõige harvem nimetasid politsei poole pöördunud ohvrid rahulolematuse põhjusena „politsei ei kohelnud mind korrektselt, oli ebaviisakas”, millele järgnesid põhjused „politsei tuli liiga aeglaselt kohale” ja „politsei ei informeerinud mind küllaldaselt uurimise käigust”.

Elanike hinnangud politseile

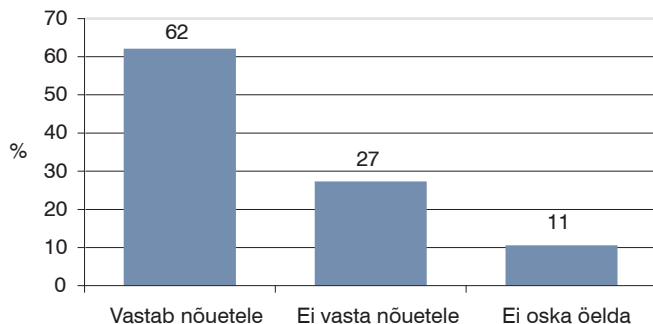
Politsei tegevuse hindamiseks kasutati kahte küsimust: „Kui hästi Teie arvates politsei suudab Teie elupiirkonnas kuritegevust ohjeldada?” ning „Kas Teie arvates Eesti politsei professionaalne tase vastab nõuetele?”

2004. aastal hindas politsei tegevust kuritegevuse ohjeldamisel küsitleva elupiirkonnas positiivselt („hea” või „väga hea”) 47% küsitlenuist.

Joonis 29. Hinnang politsei suutlikkusele vastaja elupiirkonnas kuritegevust ohjeldada (% küsitlenuist)

Kõrgemalt hinnati politsei professionaalset taset. Seda pidas nõuetele täiesti või üldiselt vastavaks 62% küsitlenuist.

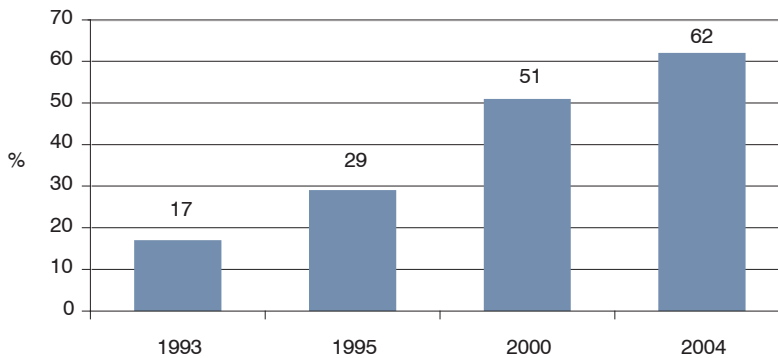

Joonis 30. Hinnang politsei professionaalsele tasemele (% küsitlenuist)

Elanikkonna arvamus politsei professionaalsuse kohta on alates 1990ndate algusest paranenud. Professionaalset taset nõuetele vastavaks pidanud küsitlenu osakaal kasvas 17%-lt 1993. aastal 62%-ni 2004. aastal.

Teaduslikes uuringutes on leitud mitmeid faktoreid, mis mõjutavad elanikkonna hoiakuid ja arvamusi politsei suhtes. Elanikkonna antud hinnangud politseile seostuvad eelkõige vanuse, soo, rahvuse, hariduse ja sissetulekuga²⁷.

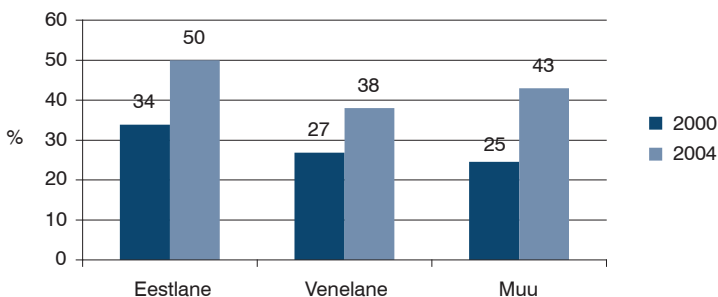
²⁷ Mastrofski, S.D., Gallagher, C., Maguire, E.R. & Reisig, M.D. (2001, October 2). *The Public Image of the Police: Final Report to the International Association of Chiefs of Police by the Administration of Justice Program.* George Mason University. Manassas, VA: George Mason University.

Joonis 31. Ohvriuuringsutes antud positiivne hinnang politsei professionaalsele tasemele (% küsitletuist)

Käesoleva uuringu andmetel olid politsei tegevusega elupiirkonnas enim rahul noorematesse vanusegruppidesse (16–49 eluaastat) kuuluvad vastanud. Nende antud positiivne hinnang politsei tegevusele jäi 47–50% piiresse. Alates 50. eluaastast hakkas vastanute rahulolu langema ning oma arvamuses kõhklejate osakaal kasvama. Politsei professionaalsele tasemele antud hinnangud olid sarnased kõikides vanusegruppides. Seega võib järeldada, et sõltumata indiviidi vanusest nähakse politseid kui kuritegevuse ohjeldamisel tõhusalt tegutsevat ja professionaalsetele nõuetele vastavat organisatsiooni.

Vaadeldes käesoleva ohvriuuringu rahulolu hinnanguid politsei tegevuse kohta kuritegevuse ohjeldamisel vastanu elupiirkonnas nähtub, et naiste ja meeste hinnangutes puudub oluline erinevus. Politsei tegevusega jäi rahule 46% naistest ja 48% meestest. Sama võib väita eri soost respondentide hinnangute suhtes, mis anti politsei professionaalsele nõuetele vastavuse kohta. Ehkki on märgatav naiste mõneti positiivsem suhtumine politsei professionaalsusse (positiivsete hinnangute osakaal 64%), ei olnud erinevus suur. Meestest hindas politsei professionaalsele taset heaks 60%. Seega elanikkonna arvamuse ja hinnangute kujunemisel politsei kohta ei olnud soo faktor oluline.

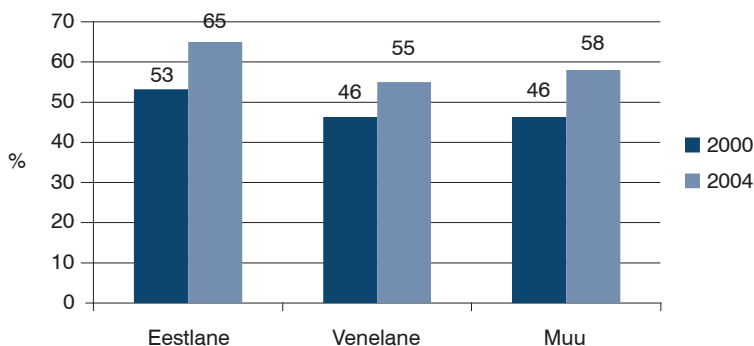

Joonis 32. Positiivne hinnang politseile suutlikkusele vastaja elupiirkonnas kuritegevust ohjeldada rahvuse lõikes (% küsitletuist).

2004. aasta ohvriuuringu andmetel pidasid eestlased politsei tööd oma elupiirkonnas kuritegevuse ohjeldamisel tõhusamaks kui venelased ja teiste rahvuste

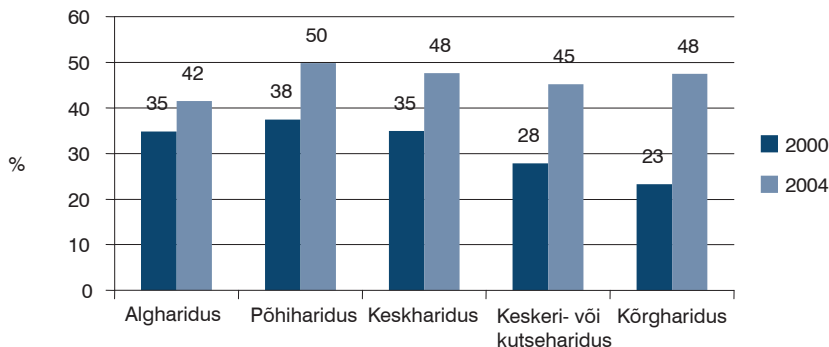
esindajad. Venelaste hulgas oli ka kõige enam neid, kes ei uskunud politsei võimekusse kuritegevuse ohjeldamisel. Samas ei olnud venelaste ja teiste rahvuste esindajate hinnangud politsei professionaalsele tasemele nii madalad kui nende hinnangud politsei tegevusele kuritegevuse ohjeldamisel.

Võrreldes 2000. ja 2004. aasta ohvriuringuid selgus, et vastanute antud hinnangud politsei tegevuse kohta oma elupiirkonnas kuritegevuse ohjeldamisel on muutunud kõigi rahvusrühmade seas positiivsemaks. Muutus oli mõnevõrra suurem eestlaste ja teiste rahvuste esindajate hulgas võrrelduna venelastega. Politsei professionaalset taset positiivselt hinnanud vastanute osakaal kasvas vaadeldaval perioodil sarnaselt kõikide rahvuste esindajate hulgas.

Joonis 33. Positiivne hinnang politsei professionaalsele tasemele rahvuse lõikes (% küsitletuist)

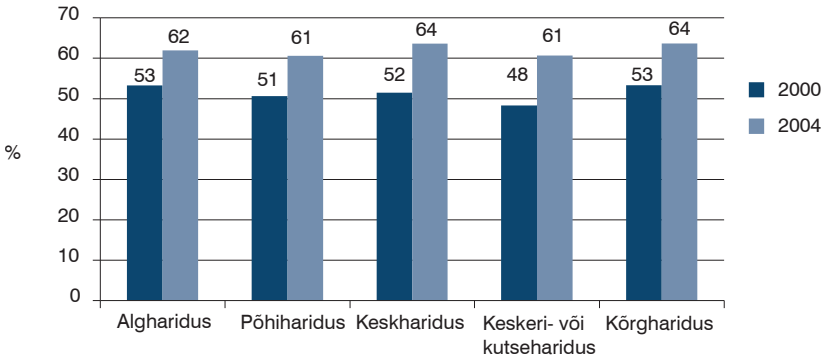
Järgnevalt analüüsiti vastanute haridustaseme ja politseile antavate hinnangute seost.

Joonis 34. Positiivne hinnang politsei suutlikkusele ohjeldada vastaja elupiirkonnas kuritegevust haridustaseme lõikes (% küsitletuist)

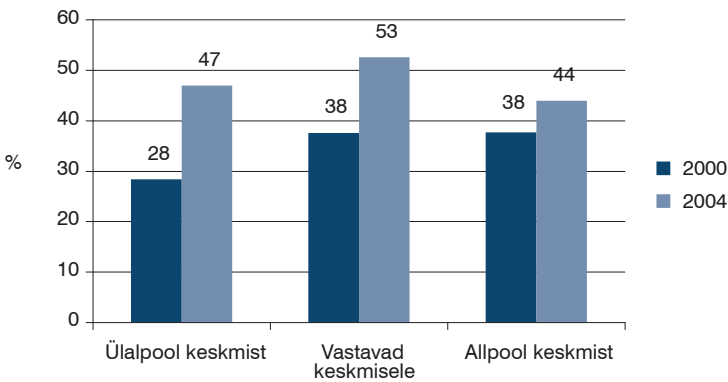
Kui 2000. aastal ilmnis seaduspärasus, et kõrgema haridustasemega küsitletud hindasid politsei suutlikkust kuritegevuse ohjeldamisel üldiselt madalamalt kui

madalama haridustasemega vastanud, siis 2004. aastal sellist seaduspärasust ei avaldunud. Viimases ohvriuuringus hindasid politsei suutlikkust kõige tagasihoidlikumalt algharidusega vastanud, kuigi märgatavaid erinevusi eri haridusgruppide hinnangutes politsei tegevusele ei leitud.

Joonis 35. Positiivne hinnang politsei professionaalsusele haridustaseme lõikes (% küsitletuist)

Politsei professionaalsele tasemele antud hinnangud ei erinenud kahes viimases ohvriuuringus erineva haridustasemega vastanute lõikes. Nii 2000. aastal kui ka 2004. aastal andsid kõik vastanud politsei professionaalsele tasemele sarnase hinnangu sõltumata nende haridustasemest.

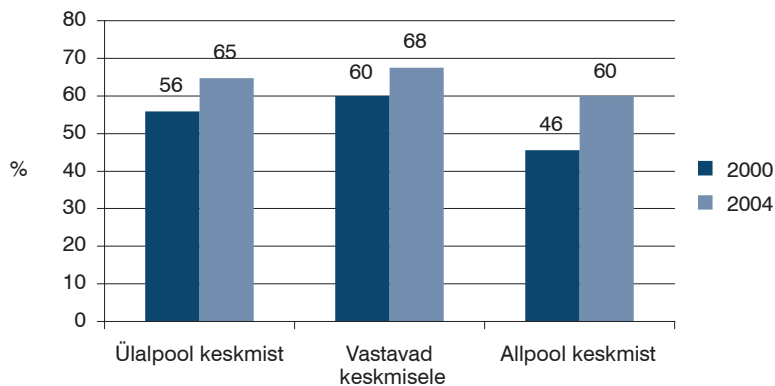

Joonis 36. Positiivne hinnang politsei suutlikkusele kuritegevuse ohjeldamisel vastaja elupiirkonnas küsitletu pere hinnanguliste tulude lõikes (% küsitletuist)

Üheks politseiga rahulolu mõjutavaks teguriks on peetud sotsiaal-majanduslikku staatust, kuigi nimetatud seosed pole ühetähenduslikud. Majanduslikult vähemkindlustatud inimesed puutuvad politsei tegevusega vahetult kokku sagedamini kui enamkindlustatud, mis võib suurendada madalama sissetulekuga elanike

rahulolematust politseiga. Politseikontaktide iseloom on omakorda sõltuv sisetulekute tasemest (nt kokkupuude politseipatrulli või liikluspoltseiga). Samal ajal on jõukamad inimesed politsei suhtes nõudlikumad ja kriitilisemad, mis võib madaldada nende antud hinnanguid.

Küsitlitud, kes hindasid oma pere tulusid Eesti keskmiseks, olid oma hinnangutes nii kuritegevuse ohjeldamise tulemuslikkusele kui ka politsei professionaalsele tasemele 2004. aastal kõige optimistlikumad. Võrreldes neid tulemusi 2000. aasta ohvriuringu tulemustega selgus, et enim oli paranenud nende küsitlute arvamus, kes hindasid oma tulusid Eesti keskmisest kõrgemaks. Politsei suutlikkusele kuritegevuse ohjeldamisel positiivse hinnangu andnud vastanute osakaal kasvas selles grupis 19% ja politsei professionaalsust positiivselt hinnanud osakaal vastavalt 9%.

Joonis 37. Positiivne hinnang politsei professionaalsele tasemele küsitletu pere hinnanguliste tulude lõikes (% küsitletuist).

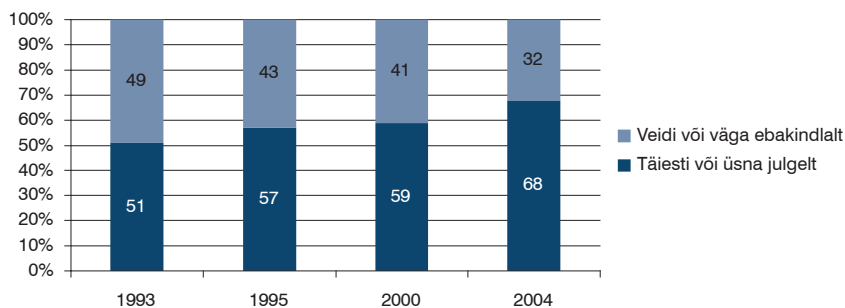
Kahe viimase ohvriuringu võrdluses on suhteliselt palju (14% võrra) kasvanud nende oma pere sisetulekuid allpool Eesti keskmist olevaiks hinnanud vastanute osakaal, kes pidasid politsei professionaalset taset heaks.

V KURITEGEVUSHIRM JA TURVAMEETMED

Kuritegevushirmu taseme määramiseks esitati küsimus: „Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist?” Küsimus sõnastati lähtudes eeldusest, et turvatunne on pigem emotsionaalne reaktsioon terviklikule olukorrale kui ratsionaalse kalkulatsiooni tulemus. Teiseks eeldati, et hirmutunne avaldub kõige intensiivsemalt öösel üksinda tänaval viibides, mil kuritegeliku ründe ohvriks langemise riski tajutakse suhteliselt kõrgena.

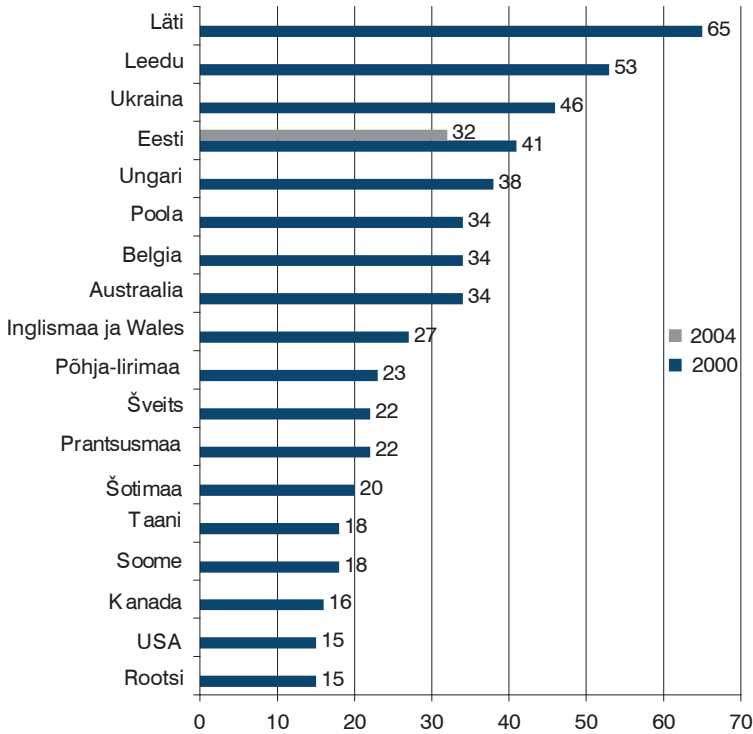
2004. aastal tundis ennast pimedal ajal oma elurajoonis veidi või väga ebakindlalt 32% küsitletuist ning täiesti või üsna julgelt 68% küsitletuist. Võrreldes 2000. aastaga on elanike kuritegevushirm vähenenud ja turvatunne kasvanud.

Elanike turvatunne on ohvriuringute andmeil alates 1993. aastast suurenenud. Seda võib osaliselt seletada üldise kuritegevuse olukorra paranemisega ja kasvanud usaldusega politsei vastu. Turvatunde kasv ja kuritegevushirmu vähenemises peegeldub mitte ainult vähenenud risk kuriteo ohvriks langeda, vaid ka inimeste sotsiaalse ja majandusliku heaolu kasv.

Joonis 38. Vastused küsimusele „Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist?” (% küsitletuist)

Seisukohta, et kõrges kuritegevushirmu tasemes avaldub üldise olukorra ebastabiilsus ja vähene sotsiaalse kaitstus, toetavad ka teiste riikide uurinud. 2000. aasta Rahvusvahelise Ohvriuringu resultate kasutati üldise taustana Eesti olukorra hindamisel. Jooniselt on näha, et vähene turvatunne iseloomustas eeskätt post-kommunistlikke riike. Kuigi Eesti 2004. aasta vastav näitaja oli endiselt kõrge võrreldes enamiku stabiilse majandusliku ja sotsiaalse süsteemiga riikidega, saab siiski nentida elanike heaolu tõusu.

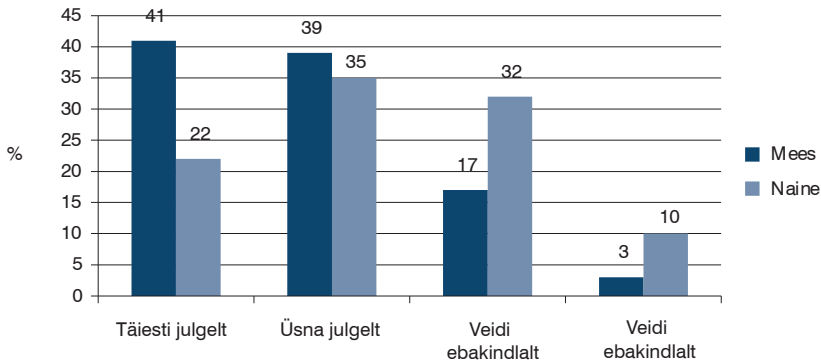
Joonis 39. End oma elurajoonis pärast pimedat saabumist üksi liikudes ebakindlalt tundnud vastanute osakaal mõnedes riikides ning Eestis (% küsitlenuist)

Allikas: Kesteren, J. N. van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Alvazzi del Frate, A., Kesteren, J. N. (2004). Criminal Victimization in Urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victims Survey. Turin: UNICRI.

Inimeste turvatunne sõltub paljudest teguritest, mille hulka kuuluvad sugu, vanus, elukoht (asulatuüp ja elupiirkonna kvaliteet), samuti sissetulek, mis määratleb suures osas inimeste elustiili.

Varasemates uuringutes on selgunud, et naised kardavad kuriteoohvriks langemist rohkem kui mehed. Selle seaduspärasuse seletamiseks on välja pakutud mitmeid hüpoteese. Võib oletada, et kuna naised on reeglina meestest füüsiliselt nõrgemad, suudavad nad osutada kallaletungide puhul väiksemat vastupanu. Ühes uuringus leiti, et isegi juhul, kui meeste ja naiste riski tajumise tase on võrdne, kartsid naised kuriteo ohvriks langemist tunduvalt rohkem, sest nende

arvates on vägivalda kasutamisel tõsisemad tagajärjed²⁸. Naiste kõrgemat kuritegevushirmu seostatakse asjaoluga, et naised tunnevad ennast enam passiivse ja sõltavana kui mehed²⁹.

Joonis 40. Vastused küsimusele „Kui julgelt Te ennast tunnete käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist?“ soo järgi (% küsitletuist)

Ka 2004. aasta ohvriuuringu tõi esile suured erinevused meeste ja naiste turvatundes. Kui valdav enamik mehi (80%) vastas, et nad tunnevad ennast oma elurajoonis pärast pimedat saabumist kas täiesti või üsna julgelt, siis nii vastanud naiste osakaal oli ainult 57%.

Vanus etendab tähtsat rolli inimese turvatunde mõjutajana: vanuse kasvades turvatunne reeglina väheneb. Siingi mängib rolli asjaolu, et võimaliku ründe korral ei suuda vanemad inimesed sellele efektiivselt vastu panna. Lisaks on vanurite sotsiaal-majanduslik olukord sageli halvem kui tööealistel inimestel. Samas on vanemate inimeste kõrgem hirmu tase paljuski irratsionaalne, kuna neile omase elustiili tõttu on nende reaalne risk kuriteo ohvriks langeda noortest tunduvalt väiksem.

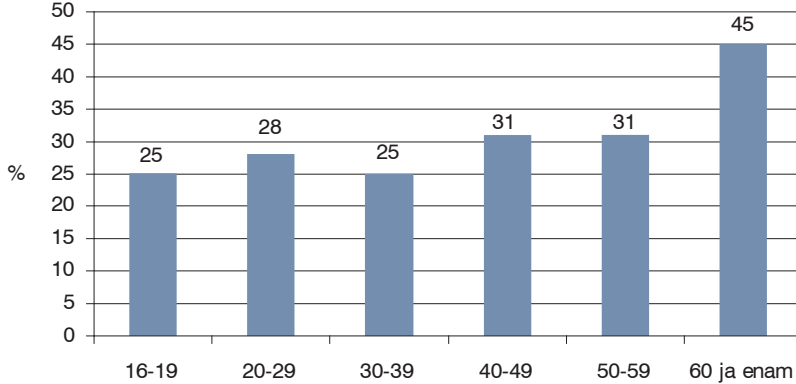
Käesoleva uuringu tulemuste alusel eristus kolme suurema vanusekategorooria turvatunde tase. Kõige julgemalt tundsid ennast nooremad inimesed vanuses 16–39 eluaastat. Turvatunne vähenes 40–59-aastastel. Ebakindlus kasvas hüppeliselt kõige vanemasse vanusegruppi (60 ja enam eluaastat) kuulunud vastanuil. Nii meeste kui ka naiste puhul iseloomustas kõrgemat vanust kõrgem kuritegevushirmu tase.

Inimese elukeskkond määrab suurel määral selle, kui julgelt ta ennast tunneb. Hirm langeda kuriteo ohvriks või hirm liikuda üksinda pimedas on eeskätt hirm võõraste ees. Suuremates linnades elavad inimesed omaette ja naabruskonna sotsiaalsed sidemed on nõrgad. Ka kuritegevuse tase on suurtes linnades reeglina kõrgem kui maal. Seetõttu võis oletada, et suuremate linnade elanikud tunnevad

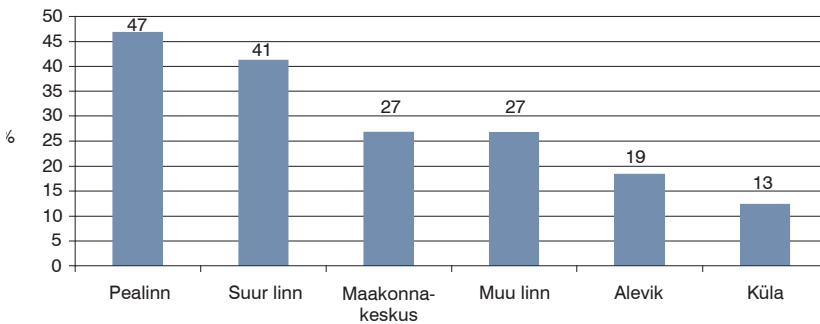
²⁸ Warr, D. (1984). *Fear of Victimization: Why Are Women and the Elderly More Afraid?* *Social Science Quarterly*, 65, 681–702.

²⁹ Hindelang, M., Gottferdson, M., Garofalo, J. (1978). *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*. Cambridge, MA: Ballinger.

ennast vähem turvaliselt kui väiksemate asulate elanikud. Seda hüpoteesi kinnitasid ka käesoleva uuringu resultaadid.

Joonis 41. End oma elurajoonis pärast pimedat saabumist üksi liikudes ebakindlalt tundnud vastanute osakaal vanuse järgi (% küsitlenuist)

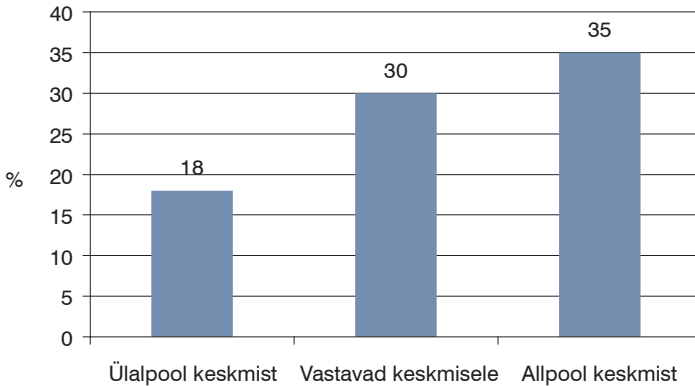

Joonis 42. End oma elurajoonis pärast pimedat saabumist üksi liikudes ebakindlalt tundnud vastanute osakaal elukoha lõikes (% küsitlenuist)

Pärast pimedat saabumist üksi väljas liikudes tunnevad ennast kõige ebakindlalt Tallinna elanikud (47% vastanuiist). Suurte linnade (Tartu, Narva, Kohtla-Järve ja Pärnu) elanike hirmu tase oli madalam, kuid siiski lähedane Tallinnale. Väiksemate linnade elu oli sealsete elanike arvates tunduvalt turvalisem. Külaelanikest tundis ennast ebakindlalt ainult 13% vastanuiist.

Sissetuleku suurusest sõltub paljuski see, millises elurajoonis inimene elab, kas ta kasutab autot, külastab õhtuti meelelahutusasutusi jne. Kõik need asjaolud mõjutavad nii kuriteoohvriks langemise riski kui ka turvatunnet. Väikese sissetulekuga elanikul on suurem tõenäosus elada kõrgema kuritegevuse taseme ja suurema sotsiaalse korratusega elurajoonis, kus tuntakse ennast ebakindlalt. Ka tänavakuritegude ja vägivalda ohvriks langemise riski tajutakse sellistes rajoonides kõrgemana. Samas võib väärtusliku vara puudumine vähendada riski langeda varavastase kuriteo ohvriks.

Joonisel on näidatud vastanute ebakindluse tase sõltuvalt nende hinnangust oma pere sissetulekule. Kõige turvalisemalt tundsid end need vastanud, kes hindasid oma sissetuleku olevat ülalpool keskmist. Madalama sissetulekuga vastanud tundsid kuritegevuse ees suuremat hirmu.

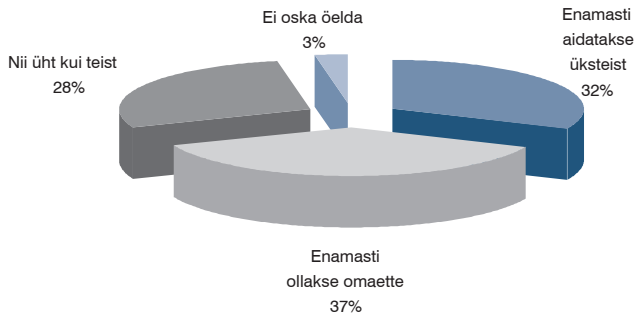
Joonis 43. End oma elurajoonis pärast pimedat saabumist üksi liikudes ebakindlalt tundnud vastanute osakaal pere hinnanguliste tulude alusel (% küsitlenuist)

Tähtsaks näitajaks, mis iseloomustab elanikkonna turvatunnet ja elukvaliteeti, on inimeste hinnang oma elurajoonile. Sotsiaalteadlased on selgitanud välja, et hirm kuritegevuse ees on kõrgem neis elurajoonides, kus on märgatavad sotsiaalse allakäigu tunnused: soditud seinad, mustus, räpased ja remontimata majad, narko- ja alkoholiuimas isikud tänaval. On väidetud, et inimesi hirmutab eelkõige korratus ja unarusse jäetud ümbruskond ning alles siis tuleb mure kuritegevuse leviku pärast³⁰. Mõned autorid leiavad, et seos elukeskkonna korratuse ja kuritegevushirmu vahel on keerulisemat laadi ning toimib sotsiaalsete sidemete kaudu. Ühest küljest kaasneb puudulike sotsiaalsete sidemetega madal sotsiaalne kontroll, mis viib õigusrikkumiste ja muude käitumishälvete esinemise sagenemisele. Samal ajal suurenevad nõrgad sotsiaalsed sidemed inimeste ebakindlust³¹.

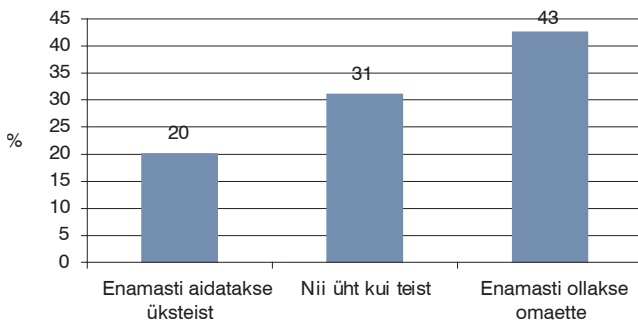
Naabruskonda iseloomustavad suurel määral suhted inimeste vahel. Kolmandiku küsitlenu hinnangul aitavad nende piirkonnas inimesed sageli üksteist. Pisut väiksema grupi (28%) arvates nende kandis aidatakse üksteist, samas ollakse ka omaette. Suurima grupi (37%) väitel ollakse nende linnarajoonis või piirkonnas enamasti omaette.

³⁰ Wilson, J. Q., Kelling, G. E. (1982). *Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety*. *Atlantic Monthly*, March 1982.

³¹ Ross, C., Jang, S. J. (2000). *Neighborhood Disorder, Fear, and Mistrust: The Buffering Role of Social Ties with Neighbors*. *American Journal of Community Psychology*, 28 (4), 401–420.

Joonis 44. Vastused küsimusele: „Missuguses piirkonnas Te enda hinnangul elate: kas see on kant, kus inimesed sageli aitavad üksteist või niisugune, kus enamasti ollakse omaette?“ (% küsitletuist)

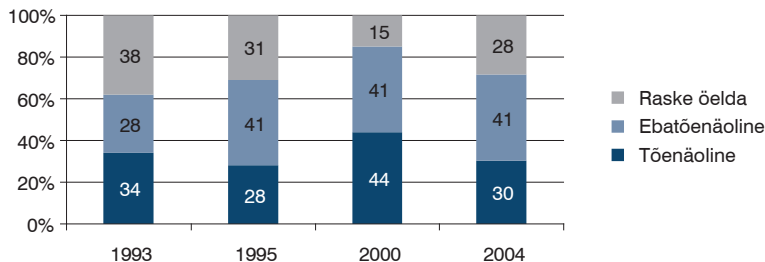
Joonis 45. End ebakindlalt tundnud küsitletute osakaal elupiirkonnale antud hinnangu lõikes (% küsitletuist)

Hüpoteesi, et tugevamad sotsiaalsed sidemed tähendavad suuremat turvatunnet, kinnitavad ka käesoleva ohvriuuringu andmed. Sotsiaalsete sidemete nõrgenedes kasvas inimeste ebakindlus, ja vastupidi. Ainult viiendik küsitletuist, kes elasid enda hinnangul tugeva sotsiaalse võrgustikuga piirkonnas, tundis ennast ebakindlalt, liikudes üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist. Samas oli 43%-l inimestest, kelle naabruskonnas elati enamasti omaette, kuritegevushirmu tase kõrgem.

Hinnang murdvarguse tõenäosusele

Uuringu käigus paluti vastajail hinnata, kui tõenäoline on nende arvates järgneva aasta jooksul nende koju sissemurdmise. Arvatakse, et hinnang niisuguse kuriteo toimumise tõenäosusele on alternatiivne võimalus kuritegevushirmu mõõtmiseks³².

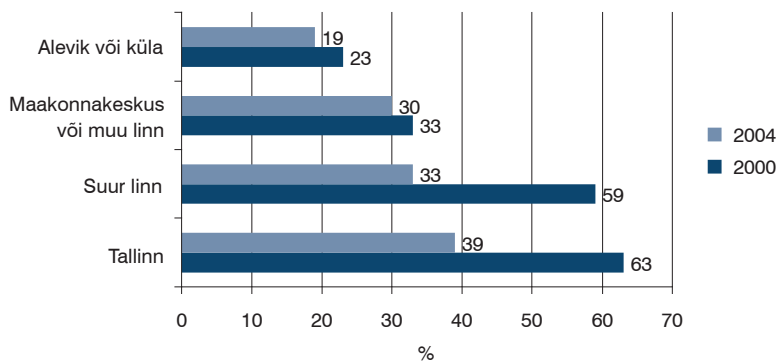
³² *Alvazzi del Frate, Van Kesteren (2004), op. cit. lk. 19.*

Joonis 46. Hinnang murdvarguse tõenäosusele kodust järgneva 12 kuu jooksul (% küsitletuist)

2004. aastal pidas vargust kodust väga tõenäoliseks 5%, tõenäoliseks 26% ja ebatõenäoliseks 41% vastanuist. Varguse riski hinnati kokkuvõttes väiksemaks kui 2000. aastal. Sarnaselt varasemate küsitlustega ei osanud 2004. aastal suhteliselt suur osa küsitletuist (28%) sellele küsimusele vastata.

Rahvusvahelises ohvriuuringus toodi välja mõned karakteristikud, mis võivad mõjutada individuaalset riski langeda kuriteo ohvriks. Suures linnas elamist peetakse tähtsaks faktoriks, mis suurendab riski langeda sissemurdmise ohvriks. Viimase nelja aasta jooksul toimunud oluliseks muutuseks võib pidada elu turvalisemaks muutumist Tallinnas ja teistes suurtes linnades. Kui 2000. aastal pidas peaaegu kaks kolmandikku (63%) Tallinna elanikest sissemurdmist oma koju tõenäoliseks, siis 2004. aastaks oli see näitaja langenud 39%-le. Sarnased olid ka muutused teistes suurtes linnades, kus sissemurdmist tõenäoliseks pidanute osakaal oli langenud 59%-lt 33%-le. Ka väiksemates linnades ja maal hinnati 2004. aastal niisuguse kuriteo riski võrreldes 2000. aastaga väiksemaks.

Joonis 47. Kodust toime pandavat murdvargust tõenäoliseks pidanud küsitletute osakaal elukoha lõikes (% küsitletuist)

Koduste turvameetmete kasutamine

Uuringu käigus selgitati, milliseid turvameetmeid elanikud kasutavad oma kodu kaitseks murdvarguse eest, kas pere kodune vara on kindlustatud ning kas peres on tulirelv. Tulirelva olemasolu korral küsiti, kas see on mõeldud kaitseks kurjategijate vastu. Tunti ka huvi, kas palutakse naabreid või majahoidjat oma korterit silmas pidada, kui peres pole vähemalt ühe ööpäeva jooksul olnud kedagi kodus. Kõik küsimused hõlmasid vastaja peret tervikuna.

Kodu kaitseks mõeldud turvameetmeid oli 2004. aastaks kõige laialdasema leviku saavutanud spetsiaalne ukسلukk, mida kasutas 40% peredest. Järgmisel kohal oli koera pidamine murdvaraste hirmutamiseks (27%). Järjekindlalt on vähenenud nende leibkondade osakaal, kes turvameetmeid ei kasuta – 2000.–2004. aastal langes niisuguste perede osakaal 53%-lt 34%-le.

Tabel 10. Turvameetmete kasutamine murdvarguste tõkestamiseks (% küsitlenuist)

Turvameetmete kirjeldus	1993	1995	2000	2004
Häiresignalisatsioon murdvarguse puhuks	3,0	2,8	3,8	6,5
Spetsiaalne ukسلukk	10	17	23	40
Spetsiaalsed akna- või uksetrellid, -piidad	0,9	2,6	5,1	3,6
Koer murdvaraste hirmutamiseks	19	24	24	27
Kõrge aed	0,9	1,6	1,9	4,0
Valvur või turvamees	0,1	0,3	0,3	1,9
Ei kasuta ülaltoodud meetmeid	66	59	53	34
Palub naabritel jälgida kodu	27	33	29	31
Naabrid jälgivad niikuinii	16	13	20	23
Tulirelv on olemas	7,4	8,3	7,4	7,4
sh: tulirelv on kaitseks	4,8	4,3	3,3	3,6
Kodune vara on kindlustatud	-	12	12	22

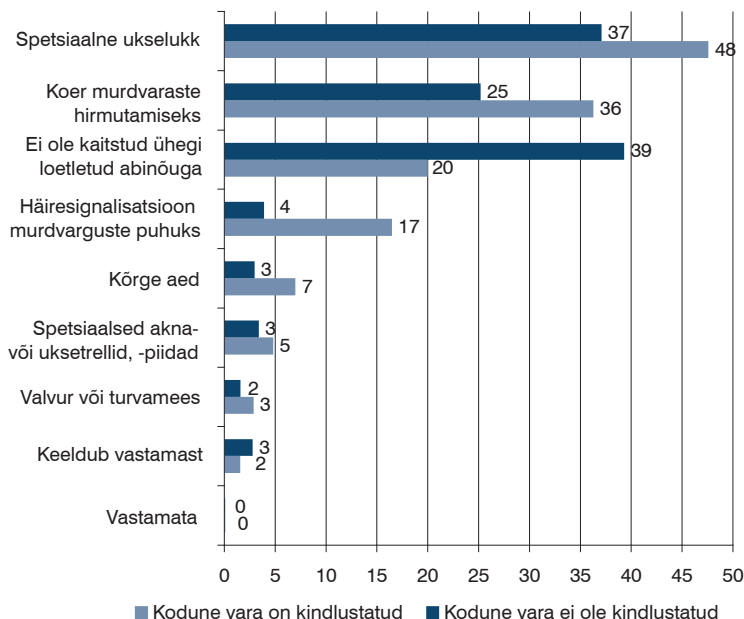
Ajavahemikus 2000–2004 tõusis spetsiaalset ukسلukku (turvalukku) kasutavate perede osakaal 23%-lt 40%-le. Turvaluku kasutamine kasvas kõige kiiremini väljaspool Tallinna, kuid pealinnas on nende kasutamine siiski jätkuvalt kõige laialdasem. Ka häiresignalisatsiooni ja valvureid või turvamehi kasutatakse kõige sagedamini Tallinnas. Ohvriuringute ja politseistatistika andmeil on kodust toime pandud varguste arv viimastel aastatel vähenenud ning küsitluste andmeil on ka hirm kuritegevuse ees vähenenud. Seetõttu võib arvata, et turvalukkude ja teiste turvameetmete üha laialdasem kasutuselevõtt on seotud esmajoones üldise elatusaseme tõusuga. Samuti ei ole viimase kümne aasta jooksul turvalukkude hind oluliselt muutunud, mistõttu on need muutunud kättesaadavaks ka väiksema sisetulekuga peredele.

Tabel 11. Spetsiaalsete ukسلukkude kasutamine elukoha lõikes (% küsitlenuist)

	Tallinn	Suur linn	Maakonna-keskus	Muu linn	Alevik	Küla
1995	29	17	13	14	11	3
2000	46	16	20	9	17	5
2004	62	38	34	34	33	20

Turvaluku ja muude tehniliste turvameetmete kasutamine on seda aktiivsem, mida kõrgem on sissetulek pereliikme kohta. Näiteks oli tulugrupis kuni 1000 krooni pereliikme kohta kuus turvalukk 27%-l ja vargusevastane häiresignalisatsioon 2%-l peredest, tulugrupis üle 5000 krooni kuus vastavalt 64%-l ja 13%-l peredest.

Küsimus koduse vara kindlustamisest oli varasemate uuringute eeskujul sõnastatud järgmiselt: „Kas Teie kodune vara on kindlustatud, s.t sõlmitud kindlustusleping varguste vastu?” Võrreldes 2000. aastaga on kindlustatute osakaal tõusnud 12%-lt 22%-le, kusjuures märgatav kasv oli täheldatav kõigis asulatüüpides. Kindlustatute osakaal oli 2004. aastal suurim külades (31%) ja alevikes (24%), millele järgnes Tallinn (22%).

Joonis 48. Turvameetmete kasutamine sõltuvalt kodukindlustusest (% küsitlenuist)

Niisugune vastuste jaotus lubab oletada, et osa vastajaid pidas silmas mitte ainult kindlustamist varguse vastu, vaid ka teisi koduse vara kindlustamise

liike (nt kindlustamine tulekahju vastu, mis on oluline eeskätt maal oma majas). Viimase asjaoluga seonduvad ilmselt ka erinevused rahvuste lõikes. Kodune vara oli kindlustatud 27%-l eestlastest ning 11%-l muust rahvusest küsitletuist (ohvriuuringu andmetel elab eestlastest omaette majas 46%, teistest rahvustest küsitletuist 6%).

Koduse vara kindlustamine on sagedasem suurema tuluga peredes: tulugruppides kuni 3500 krooni pereliikme kohta kuus oli kodukindlustus keskmiselt 17%-l peredest; tulugruppides 3501–5000 krooni kuus 29%-l ning tulugrupis üle 5000 krooni kuus 32%-l peredest.

Analüüsidest seost turvameetmete olemasolu ja koduse vara kindlustamise vahel ilmnes, et oma koduse vara kindlustanud küsitletud kasutasid oluliselt sagedamini mõnd täiendavat turvavahendit võrreldes vastanutega, kelle kodune vara on kindlustamata. Samas oli nende küsitletute hulgas, kes ei olnud kaitstud ühegi loetletud abinõuga, oluliselt rohkem neid, kelle kodune vara oli kindlustamata.

Tulirelv oli nii 2000. kui ka 2004. aastal 7,4% küsitletute peredes. Relvade liigilises struktuuris ja otstarbes olulisi nihkeid ei toimunud: kummalgi aastal moodustasid ligi poole tulirelvadest püstolid/revolvrid ja teise poole jahipüssid. Kummalgi aastal märkis ligikaudu pool küsitletuist, et relv on kaitseks kurjategijate vastu. 2004. aasta küsitluse andmeil püstoli- ja revolvriomanike puhul asulatüüpide lõikes olulisi erinevusi pole (niisugune relv on keskmiselt 4%-l küsitletuist). Eestlaste valduses oli relvi rohkem kui mitte-eestlastel ning Eesti kodanikel oli relvi rohkem kui välismaalastel ja kodakondsuseta isikutel.

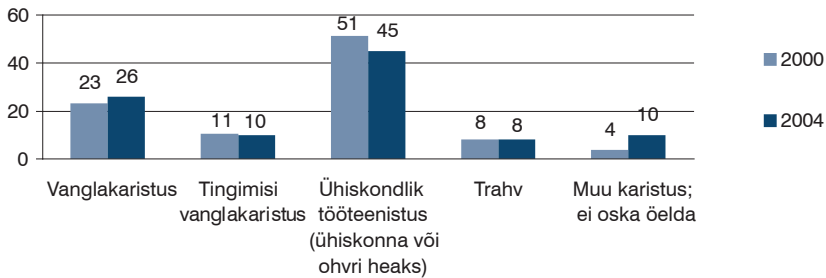
Püstoli või revolvri omamine on levinum kõrgema tulutasemega peredes. Näiteks oli selline relv 1%-l peredest, kus sissetulek oli kuni 2000 krooni pereliikme kohta kuus. Tulugruppides 2001–5000 krooni kuus oli vastav osakaal 5% ning tulugrupis üle 5000 krooni kuus oli püstol või revolver 10%-l peredest. Jahipüssi omamise ja pere tulutaseme vahel seoseid ei ilmnenud.

Kõigi pereliikmete kodust äraoleku korral vähemalt ühe ööpäeva palus naabreid või majahoidjat oma kodu silmas pidada 31% küsitletutest. Lisaks sellele märkis 23% küsitletutest, et naabrid või majahoidja teevad seda niikuinii, mistõttu eraldi paluda pole tarvis. Naabritepoolne jälgimine ilma seda eraldi palumata on kõige vähem levinud Tallinnas (14% küsitletuist märkis, et seda tehakse) ning kõige sagedasem alevikes (34%) ja külades (33%).

VI SUHTUMINE KARISTUSTESSE

Elanikkonna karistuslike hoiakute hindamiseks on ohvriuuringutes kasutatud standardküsimust: „Missugune oleks sobivaim karistus teistkordses murdvarguses süüdi tunnistatud 21-aastasele mehele, kes on varastanud teleri?” Vanglakaristuse pooldajail paluti ka täpsustada, kui pikk peaks olema niisuguse kuriteo eest mõistetud vanglakaristus.

Võrreldes 1990. aastatega on 2000. aastatel vanglakaristuse pooldajate osakaal langenud ning Eesti elanikkonna arvamus läheneb selles suhtes Euroopa arenenud riikide elanikkonna arvamusele. Vanglakaristust pooldas 1993. ja 1995. aastal ligi 40%, 2000. ja 2004. aastal ligi 25% küsitletuist. Samal ajal on suurenenud üldkasuliku töö (ühiskondliku tööteenistuse) pooldajate osakaal.

Joonis 49. Eri karistusliikide pooldajate osakaal 2000. ja 2004. aastal (% küsitletuist)

Nii 2000. kui ka 2004. aastal pidas kõige rohkem küsitletuid sobivaimaks karistuseks üldkasulikku tööd, millele järgnesid vanglakaristus, tingimisi vanglakaristus ja trahv. Üldkasuliku töö pooldajate osakaal oli aga 2000. aastal kõrgem (vastavalt 51% ja 45% küsitletuist) ning vanglakaristuse pooldajate osakaal madalam kui 2004. aastal (vastavalt 23% ja 26% küsitletuist). Samal ajal on kasvanud nende küsitletute osakaal, kes pooldasid mingit muud karistust või ei osanud sobivat karistust pakkuda. Seega on ilmnud elanikkonna karistuslike hoiakute mõningane karmistumine.

Hoiakute karmistumise tendents ilmnis ka küsitletute pakutud vanglakaristuse pikkuse osas. Vanglakaristuse pooldajad pidasid nii 2000. kui 2004. aastal kõige sagedamini sobivaks karistusaja kestvuseks ühte aastat. Alla üheaastase karistuse pooldajate osakaal on aga vähenenud ja üle ühe aasta pikkuste karistuse pooldajate osakaal kasvanud.

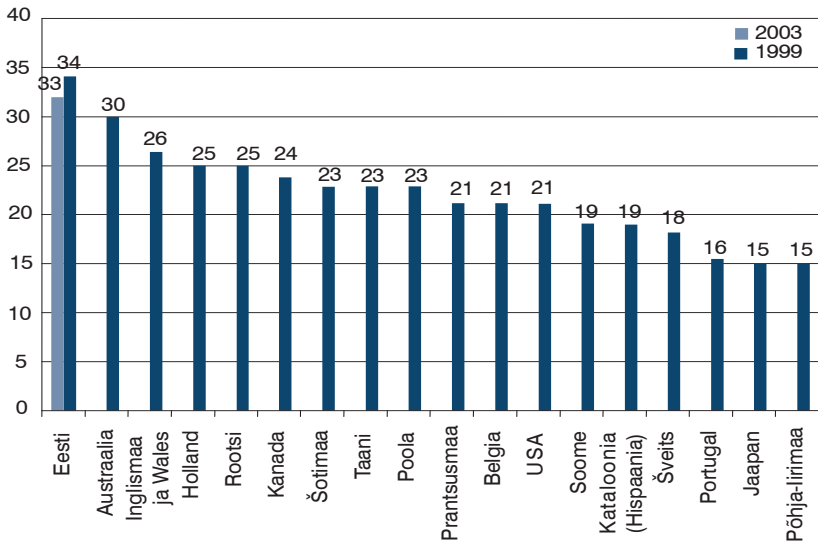
Tabel 12. Vanglakaristuse pooldajate poolt sobivaks peetud karistusaja pikkus
(% küsitletuist)

	2000	2004
Üks kuu või vähem	2	0
2–6 kuud	13	12
Üle 6 kuu, kuid alla 1 aasta	14	9
1 aasta	27	28
2 aastat	18	19
3–4 aastat	12	12
5 aastat või enam (v.a eluaegne)	12	16
Eluaegne vangistus	1	2
Ei oska öelda	3	3

VII EESTI VÕRDLUSES TEISTE RIIKIDEGA

Järgnevalt esitatakse võrdlev ülevaade Eesti ja nende majanduslikult arenenud riikide vahel, kus 2000. aastal viidi läbi rahvusvaheline ohvriuring. Korrektseks võrdluseks oleks tulnud tugineda kõige uuematele andmetele, kuid tehnilistel põhjustel ei olnud need 2005. aasta algul kättesaadavad. Kasutati vaid selliseid näitajaid, mille osas oli võrdlus teiste riikidega võimalik.

Ohvriks langemise üldtase

Joonis 50. Ohvriks langemise üldtase riigiti 2000. aastal (% küsitletuist)

Allikad: Kesteren, J. N. van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Eesti ohvriuring 2000 ja 2004.

Ohvriks langemise üldtase Eestis 2003. aastal oli 32%. Üle 24% oli see näitaja Austraalias, Inglismaal ja Walesis, Hollandis, Rootsis; vahemikus 20–24% – Kanadas, Šotimaal, Taanis, Poolas, Belgias, Prantsusmaal ja USA-s; alla 20% – Soomes, Kataloonias, Šveitsis, Portugalis, Jaapanis ja Põhja-Iirimaa.

Politseile teatamine

Eestis teatati 2004. aastal politseile kõige sagedamini autovargusest (56%), kodust toime pandud vargusest (51%), vargusest autost (48%), jalgrattavargusest (47%), autovandalismist (40%), röövimisest (38%). Kõige vähem teatati varguskatsesest kodust (22%).

Arenenud riikides teatati 2000. aastal politseile üldreeglina peaaegu kõigist auto- ja murdvargustest, umbes 2/3-st vargustest autost ning jalgrattavargustest, samas umbes pooltest murdvarguse katsetest ja röövidest. Kõige kõrgemad teatamise näitajad olid Taanis ja Rootsis, Põhja-Iirimaa ja Hollandis (teatati ligikaudu 60% juhtumitest). Suhteliselt kõrged (teatamise tase üle 50%) olid need ka Belgias, Inglismaal ja Walesis, Šveitsis, Prantsusmaal ja Šotimaal. Kõige madalamad näitajad olid Portugalis, Jaapanis, Kataloonias ja Poolas (alla 40%).

Kõige tavalisem põhjus, miks politseile kuriteojuhtumist ei teatatud, oli kõikjal see, et kuritegu ei peetud piisavalt tõsiseks või kuriteoga tekitatud kahju oli väike. Üsna sageli toodi põhjuseks, et inimeste arvates poleks politsei niikuinii midagi asja heaks ära teinud. Muude põhjuste hulgas nimetati ka politsei kartust või mittemeeldimist – see oli sagedasim põhjus, miks jäeti teatamata kontaktkuritegudest.

Rahulolu politsei tegevusega kuriteojuhtumi lahendamisel

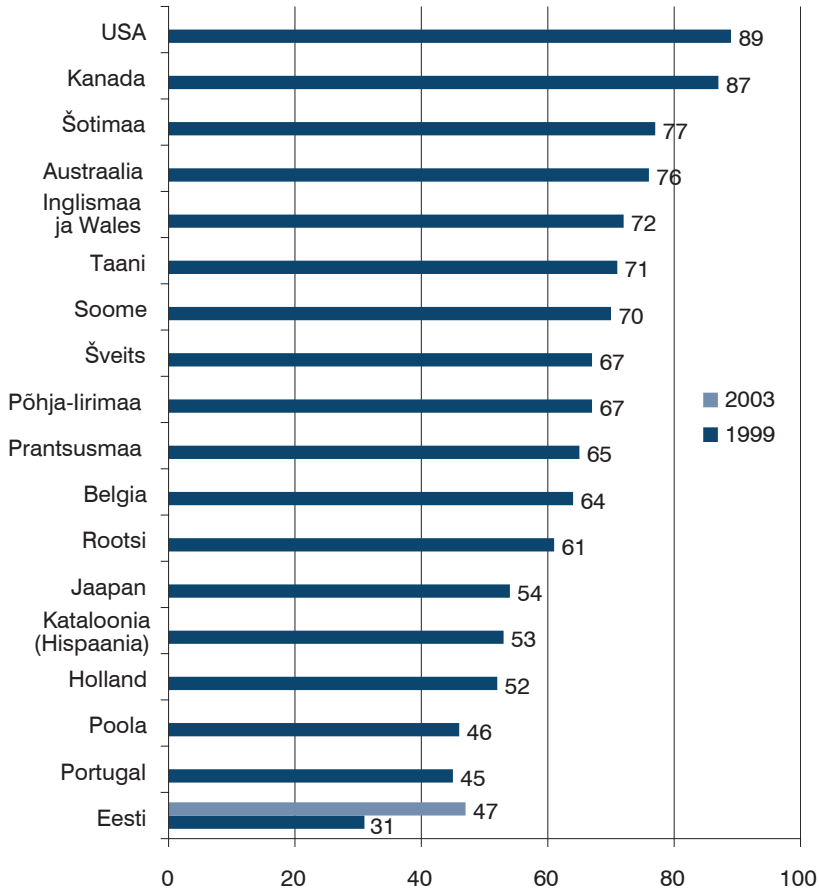
Eestis oli üldine tendents eelmiste aastatega võrreldes politsei tegevusega rahulolu kasv. Rahulolematus politsei tegevusega on suurenenud vaid isikuvastaste kuritegude puhul.

Rahvusvahelise ohvriuringu põhjal oli enamik kuriteo ohvriks langenuid politseile teatamise korral politsei tegevusega rahul. Kõige kõrgem rahulolu politsei tegevusega oli iseloomulik Taani, Kataloonia ja Šveitsi elanikele. Politseid peeti vähem nõutaval tasemel olevaks Portugalis, Poolas, Prantsusmaal ja Jaapanis.

Eestis oli rahuolematuse peamine põhjus ülekaalukalt see, et politsei ei leidnud kurjategijat või ei võtnud teda kinni (27%). Teiste riikide puhul oli esikohal põhjendus, et „politsei ei tegutsenud piisavalt hästi” – selle üle kaebas ligi 50% vastanutest. Eestis oli see põhjus kolmandal positsioonil (17%). Ettepoole jäi põhjendus „politsei ei saanud omandit kätte” (19%).

Hinnang politsei võimekusele ohjeldada kuritegevust vastanu elupiirkonnas

Politsei tegevust hinnati kõige positiivsemalt USA-s ja Kanadas, samuti oli küllalt kõrge elanikkonna rahulolu Šotimaal ja Austraalias. Kõige rahulolematumad oldi Portugalis, Poolas, Hollandis, Jaapanis ja Kataloonias.

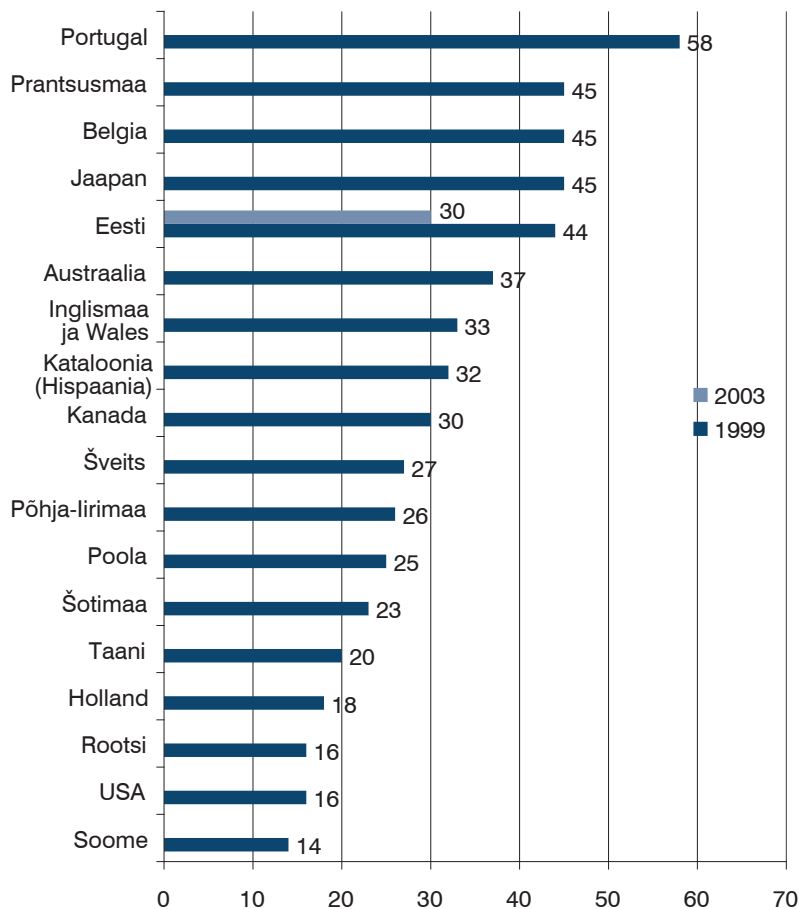

Joonis 51. Vastanute osakaal, kes arvasid, et politsei suudab nende elupiirkonnas kuritegevust ohjeldada (% küsitletuist)

Allikad: Kesteren, J. N. van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Eesti ohvriuringu andmed 2000 ja 2004.

Hinnang koju sissemurdmise riskile

Koju sissemurdmist küsitlusele järgneva 12 kuu jooksul pidas Eestis tõenäoliseks 30% küsitletuist. Kõige pessimistlikumad olid küsitletud selles suhtes Portugalis (58%) ning Belgias ja Prantsusmaal (45%). Kõige optimistlikumad olid aga küsitletud Soomes (14%) ja Rootsis (16%).

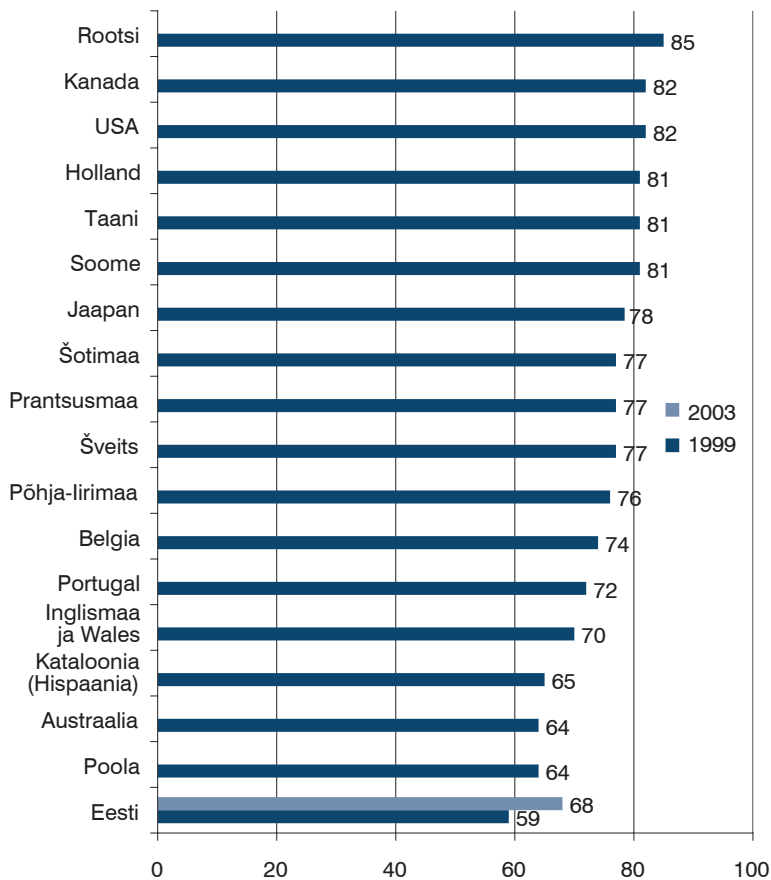

Joonis 52. Vastanute osakaal, kes pidas koju sissemurdmist küllaltki või väga tõenäoliseks (% küsitletuist)

Allikad: Kesteren, J. N. van, Mayhew, P. & Nieuwebeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Eesti ohvriuringu andmed 2000 ja 2004.

Kuritegevushirm ja turvatunne

Küsimusele „Kui turvaliselt end tunnete, käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist?“ vastas 68% Eestis küsitletuist, et tunneb end täiesti või üsna julgelt. 32% küsitletuist vastas, et tunneb end veidi või väga ebakindlalt. Kõige rohkem oldi turvalisuse pärast mures Kataloonias, Austraalias ja Poolas (ligi kolmandik vastanutest nagu ka Eestis). Järgmise riikide rühmana tulid Portugal, Inglismaa ja Wales. Kõige turvalisemana tunti end USA-s ja Rootsis.

Joonis 53. Vastanute osakaal, kes tundis ennast kas täiesti või üsna julgelt, käies üksi oma elurajoonis pärast pimedat saabumist (% küsitletuist)

Allikad: Kesteren, J. N. van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187; Eesti ohvriuringu andmed 2000 ja 2004.

VIII KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Eelmisel aastal sai Eestist Euroopa Liidu liige, mis tõi enam päevakorda siinse sotsiaalse keskkonnaga seonduvad probleemid. Euroopa Liidu arenguideooloogia eeldab suurte erinevuste kadumist vanade ja uute liikmesriikide vahel ning kõigi piirkondade arengusuuna ühtlustumist. Kuritegevuse kontrolliga seotud valdkondades tähendab see kaugenemist nn eksklusiivsest mudelist, mille järgi kuritegevuse preventatsioon ja kontroll kuuluvad valdavalt õiguskaitseasutuste kompetentsi.³³ Pigem on tarvis keskenduda sotsiaalse keskkonna üldisele parandamisele, millesse kaasatakse lai ring riiklikke asutusi ja kodanikeühendusi. Et kuritegevust paremini kontrollida ja vähendada, tuleb tõsta inimarengu taset, reageerides adekvaatselt kõikidele korratustele ja sotsiaalsetele hälvetele, vähendades vaesust ja töötust, majanduslikku ja sotsiaalset kihistumist ning luues turvalist elukeskkonda kogu elanikkonnale.

Kuritegevuse kontrolli nn inklusiivse mudeli korral kujuneb ohvri roll üha tähtsamaks. Küsimus pole mitte niivõrd kurjategija karistamises, vaid selles, kas ja mil määral kompenseeritakse ohvrile kuriteoga tekitatud materiaalne ja moraalne kahju. Kannatanu ja laiemalt võttes kogu elanikkond muutub kuritegevuse lõplikuks hindajaks, otsustades selle üle, kas elu on turvaline ning kas turvalisus kahaneb või kasvab.

Ohvriuringute andmetel on aastatel 1999–2003 kuritegevuse tasemes ja struktuuris toimunud muutused, mis näitavad turvalisuse mõningast suurenemist Eestis. Vähenenud on kuriteoohvriks langemise üldtase. Kui 1999. aastal langes vähemalt ühe kuriteo ohvrile 34% küsitletutest, siis 2003. aastal oli see näitaja 32%. Suurem langus ilmnes kuriteojuhtumite esinemise sageduses, mis vähenes 100 küsitletu kohta 79-lt juhtumilt 1999. aastal 62-le juhtumile 2003. aastal. Ohvriks langemise üldtase ja kuritegude esinemise sagedus Eestis ületavad aga endiselt arenenud riikide näitajaid.

Suvilast, maakodust või aiamaalt toime pandud varguse ohvrile langenute osakaal jäi 2003. aastal 1999. aasta tasemele, moodustades kõigest küsitletuist 7,3%. Selliste kuritegude läbi kannatas Eestis 2003. aastal kõige enam inimesi. Niisuguse vara omanike puhul vähenes ohvrile langemine 17%-lt 1999. aastal 15%-le 2003. aastal. Samal ajal kasvas suvila ja suvekodu omanike osakaal kõigi küsitletute hulgas 24%-lt 26%-le.

Levikult teisel kohal asuv kuriteoliik oli esemete vargus autost, kuigi võrreldes varasema perioodiga nende toimumise sagedus vähenes. Kui 1999. aastal kannatas autost toime pandud varguste läbi 9,2% küsitletuist, siis 2003. aastal 7,4%. Autode omanike ja kasutajate hulgas vähenes sellise kuriteo ohvrile osakaal 15%-lt 12%-le. Autost toime pandud varguste osas ületab Eesti endiselt arenenud lääneriike, kuid erinevus on vähenenud.

³³ Eksklusiivse ja inklusiivse kuritegevuse kontrolli kohta vt: Young, J. (1999). *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: Sage.

Autovargused puudutasid 2003. aastal 0,7% kõigist küsitletuist ning 1,1% autode omanikest ja kasutajatest. 1999. aastal olid vastavad näitajad 0,9% ja 1,5%. Vaadeldaval perioodil paranes varastatud autode tagasisaamise näitaja, mis tõusis 56%-lt 1999. aastal 61%-le 2003. aastal. Nii autovarguste sageduselt kui ka varastatud autode tagasisaamise osatähtsusest ei erine Eesti oluliselt lääneriikidest, kuuludes keskmiste hulka.

Kodust toime pandud varguse läbi kannatanute osakaal langes 3,7%-lt 1999. aastal 3,1%-le 2003. aastal. Sellise varguskatse ohvriks langenute osakaal vähenes samal ajal 3,1%-lt 1,7%-le. Sama tendentsi näitab ka ametlik kuritegevuse statistika. Kodust toime pandud varguste ja varguskatsete sageduselt paikneb Eesti arenenud riikidega võrreldes keskmisel tasemel.

Vaadeldaval perioodil on kasvanud kolme omandi vastu suunatud kuriteoliigi ohvrite osakaal. Garaazist, kuurist või varjualusest toime pandud varguste ohvrite osakaal tõusis 4,5%-lt 1999. aastal 5,0%-le 2003. aastal. Niisuguse vara omanike seas suurenes samal ajal ohvrite osakaal 5,8%-lt 7,3%-le. Isiklike esemete varguse (k.a taskuvarguste) ohvrite osakaal tõusis 5,5%-lt 1999. aastal 6,3%-le 2003. aastal. Taskuvarguse läbi kannatanute osakaal kasvas võrreldes eelmise ohvriuringuga 3,6%-lt 3,9%-le. Taskuvarguste sagedus Eestis ületab enamiku arenenud riikide taset. Kõigi viimatinimetatud kuritegude ohvrite arvu kasv viitab sotsiaalse kihistumise tõttu tekkinud probleemidele ja nende võimalikule süvenemisele.

Ajavahemikus 1999–2003 toimus kõige suurem langus vägivallega seotud kuritegude osas. Kallaletungi ja vägivaldaähvarduse läbi kannatanute osakaal vähenes kaks korda: 6,4%-lt 1999. aastal 3,2%-le 2003. aastal. Röövimise ohvrite osakaal vähenes samal ajal 2,9%-lt 1,8%-le. Röövimiste sagedus Eestis ohvrite arvu alusel langeb kokku arenenud riikide kõige kõrgemate näitajatega. Ametlik kuritegevuse statistika räägib viimastel aastatel Eestis ilmnenu diametraalselt vastupidisest tendentsist, näidates röövimiste arvu hüppelist kasvu. Põhjuseks on eelkõige seoses karistusseadustiku kehtestamisega toimunud oluline muutus võrreldes varem kehtinud kriminaalkoodeksiga. Kui enne muutust pidi kasutatud vägivald kriminaalasja algatamiseks olema elule ja tervisele ohtlik, siis pärast muutust piisab röövimise kvalifitseerimiseks ka vähemohtlikus vormis avaldunud vägivallast.

Naiste suhtes toime pandud seksuaalintsidentide ohvrite osakaal on langenud 3,6%-lt 1999. aastal 1,4%-le 2003. aastal, sealhulgas vägistamise ja vägistamiskatse osas 0,7%-lt 0,2%-le. Enamiku arenenud riikide tase seksuaalse ahistamise juhtumite osas on Eestiga sama, vägistamiste ja vägistamiskatsete sageduses ületavad aga tööstusriigid ohvriuringute andmeil Eestit. Ametlik Eesti kuritegevuse statistika vägistamise ja vägistamiskatse osas räägib vastupidisest situatsioonist, s.t selliste kuritegude arv kasvas oluliselt. Vastuolu võib selgitada muutustega naiste sotsiaalses positsioonis, samuti teadlikkuse ja sallimatuse kasvuga seksuaalse vägivalda suhtes ning valmisolekuga sellistest juhtumitest politseile teatada. Lisaks muudeti 2000. aastal kriminaalmenetluse koodeksit, kaotades nn kergemate vägistamisjuhtude käsitlemise erasüüdistus-

asjana. Pärast seda ei sõltu vägistamisasjade menetlemine enam nii suurel määral kannatanust.

Ohvriuringu andmeil joonistuvad välja suhteliselt kõrge kuritegevuse tasemega piirkonnad, mis langevad kokku registreeritud kuritegevuse alusel reastatutega. Enamiku kuriteoliikide osas tulid esile kõige suurema kuriteoohvrite suhtarvuga piirkondadena Tallinn, Ida-Virumaa ja Harjumaa. Ohvrite osakaal on reeglina kõrgem linna- ja madalam maaelanike hulgas. Ohvrite karakteristikute analüüs näitas mõnede elanikkonnarühmade kõrgemat kuriteo ohvriks langemise riski. Mitte-eestlased langevad sagedamini kui eestlased nii isiku- kui varavastaste kuritegude ohvriks, kuid isikuvastaste kuritegude osas on erinevus suurem. Linnaelanikud langevad kõikide kuritegude osas ohvriks reeglina sagedamini kui maaelanikud. Maaelanike kõrgem osakaal fikseeriti vaid aiamaalt, kuurist ning varjualusest toime pandud varguste osas.

Eesti elanikkonna turvatunne on oluliselt kasvanud. Kui 2000. aastal teatas 59% küsitlenuist, et tunneb end oma elurajoonis pimedal ajal turvaliselt, siis 2004. aastal oli selliseid inimesi 68%. Samal ajal langes oma koju sissemurdmist tõenäoliselt pidanud indiviidide osakaal 44%-lt 30%-le. Näitajate muutumist paremuse poole võib osaliselt seletada kuritegevuse olukorra paranemisega ja suurenenud usaldusega politsei vastu. Turvatunde kasvus ja kuritegevushirmu vähenemises peegeldub aga mitte ainult vähenenud kuriteoohvriks langemise risk, vaid ka üldiselt kasvanud sotsiaalne ja majanduslik heaolu.

Kodu kaitseks mõeldud turvameetmeid olid 2004. aastaks kõige laialdasema leviku saavutanud spetsiaalsed ukسلukud, mida kasutas 40% küsitletud peredest. Sellele järgnes 27%-ga koera pidamine murdvaraste hirmutamiseks. Järjest on vähenenud nende leibkondade hulk, kes turvameetmeid üldse ei kasuta. Aastail 2000–2004 langes selliste perede osakaal 53%-lt 34%-le. Viimasel perioodil on hakanud tasanduma varasemad suured regionaalsed erinevused, mil Tallinn ületas turvameetmete kasutamisel oluliselt kõiki teisi piirkondi.

Teistkordse murdvarguse puhul pidas 2004. aastal kõige rohkem küsitletuid sobivaimaks karistusviisiks üldkasulikku tööd, millele järgnesid vanglakaristus, tingimisi vanglakaristus ja trahv. Märkatavaid soolisi ja vanuselisi erinevusi karistusliikide eelistustes ei ilmnenud. Sarnane vastuste jaotus esines ka 2000. aastal, ehkki üldkasulikku töö pooldajate osakaal oli siis mõnevõrra suurem. Vanglakaristuse pooldajate osakaal Eesti elanikkonna hulgas on olnud viimastel aastatel lähedane Lääne-Euroopa riikidega.

2004. aasta ohvriuringu andmetel teatas viimasest kuriteost politseile 37% kannatanutest. See ületas mõnevõrra 2000. aasta ohvriuringu näitajat (36% kannatanutest), kuid kuritegudest politseile teatamise üldises aktiivsuses ei ole toimunud suuri muutusi. Olulisel määral on aga langenud politseile teatamine autovargustest (86%-lt 2000. aastal 56%-le 2004. aastal), autodest toime pandud vargustest (62%-lt 2000. aastal 48%-le 2004. aastal) ja kodust toime pandud vargustest (62%-lt 2000. aastal 51%-le 2004. aastal). Nende näitajate osas erineb Eesti oluliselt arenenud tööstusriikidest, kus näiteks autovargustest ja korterivargustest teatatakse politseile praktiliselt kõigil juhtudel. Niisuguse

olukorra tagamaade selgitamine vajab eraldi analüüsi, milleks käesoleva uuringu andmeid ei piisa.

Kõige sagedamini välditi või loobuti politsei sekkumisest varguskatse puhul kodust (teatas 22% ohvritest) ja ka varguse korral suvilast, maakodust või aia-maalt (teatas 25% ohvritest). Isikuvastastest kuritegudest olid politseile teata-misel aktiivsemad röövimise ohvrid (38%). Isikuvastastest kuritegudest teatati kõige tagasihoidlikumalt seksuaalintsidentidest (24%). Eesti näitajad nimetatud kuritegudest politseile teatamise osas jäävad alla arenenud riikide näitajatele.

47% uuringus osalenutest hindas 2004. aastal politsei tegevust kuritegevuse ohjeldamisel oma elupiirkonnas väga heaks või küllalt heaks. 2000. aastal oli selliste indiviidide osakaal 31%. Arvamust, et politsei professionaalne tase vastab nõuetele, toetas 2004. aastal 62%, 2000. aastal aga 51% vastanuist. Need tulemused kinnitavad varasemate uuringute andmeid, mille järgi Eesti elanike hoiakud politsei suhtes on viimastel aastatel üha positiivsemad.

2004. aasta ohvriuringus käsitleti narkootikumide levikuga seotud küsimusi. Enamik (63%) vastanutest ei olnud oma elupiirkonnas narkoprobleemidega kokku puutunud. Sageli puutus nendega kokku 10% küsitletuist, 12%-ga juhtus see vahetevahel ja 12%-ga harva. Narkoprobleemidega kokkupuutumise tasemes ilmnedid suured vanuselised ja territoriaalsed erinevused. Kõrgeim oli narkootikumidega kokkupuutumise tase noortel vanusegruppidel Tallinnas ja Ida-Virumaal. Et niisugust küsimust kasutati ohvriuringu käigus esmakord-selt, ei saa esitada valdkonna ajalist dünaamikat. Muude uuringute andmetel on perioodil 2000–2004 illegaalsete uimastite levik Eestis kasvanud.

Võrreldes 1999. aastaga, mil altkäemaksu küsimisega oli kokku puutunud 5,2% vastanuist, oli see näitaja 2003. aastaks langenud 3,3%-le. Altkäemaksu juhtumite esinemise sageduselt ületab Eesti olulisel määral arenenud riike. Vaadeldaval perioodil on vähenenud politseiga seotud juhtumite arv ja sa-genenud omavalitsusametnikega seotud altkäemaksu küsimise juhtumid. Sellised tulemused langevad põhijoontes kokku muude uuringute resultaatidega, kuid põhjendatud järeldotsi muutuste kohta ei luba teha käesoleva uuringu liialt väi-kesed üksikjuhtumite arvud.

Eesti 2004. aasta ohvriuringu tulemused näitavad, et taasiseseisvudes valitud arengusuund on põhimõtteliselt õige ja muudab meid staažikate demokraatlike riikidega üha sarnasemaks. Seda tunnistavad kuriteoohvrite osakaalu langus ja elanikkonna kuritegevushirmu vähenemine. Need näitajad paranevad ainult siis, kui üldine heaolu tase ühiskonnas kasvab.

Väga tähtsaks tuleb pidada elanikkonna jätkuvat usalduse kasvu politsei suhtes. Demokraatlikus riigis ei ole politsei mitte niivõrd kiirreageerimisjõud suurte kataklüsmide ja erakordsete sündmuste tarbeks, vaid on eeskätt sotsiaalset sta-biilsust ja inimeste heaolu tagav struktuur. Politsei tegevuse eesmärk on lisaks otseste kuritegevusega seotud ülesannete täitmisele ka pidev suhtlemine üldsuse ja elanikkonnaga. On loomulik, et politsei poole pöörduatakse mitte ainult tõsiste kuritegude korral, vaid politsei kompetentsi kuulub adekvaatne reageerimine kõigile sündmustele, mis kodanikke häirivad ja sotsiaalset korratust esile kutsu-

vad. Politsei peab suutma lahendada asumites aset leidvaid ohtlikke või konflikte genereerivaid sündmusi nagu näiteks kodused tülid, alkoholi- või narkojoobes inimeste viibimine tänavatel, alaealiste korrarikkumised ja hulkuvad lapsed.

Kokkuvõtva hinnanguna tuleb öelda, et kuigi Eesti olukord kuriteoohvriks langemise ja turvatunde osas on paranenud, asume enamiku näitajate osas arenenud tööstusriikidega võrreldes skaala halvemas otsas. Esimene eesmärk, mis seisnes „pildile mahtumises”, on ilmselt täidetud. Järgmine eesmärk peab olema nihkumine sel inimeste turvalisust ja rahulolu kirjeldaval pildil praegusest paremale positsioonile.

SUMMARY

The Estonian Crime Victim Survey 2004 is a part of the project (The International Crime Victim Survey), which has been carried out in more than 40 countries across the world since 1989, contributing to international knowledge of crime trends (crimes against property and crimes against persons) independent of government statistics. The survey has been carried out previously in Estonia in 1993, 1995 and 2000.

The Estonian Crime Victim Survey 2004 was supported by the Ministry of Justice and the Ministry of Interior. The data was gathered by the Estonian market research company ES Turu-Uuringute AS from May – July 2004 based on a representative sample (1687 respondents) of the Estonian adult population from age 16 to 74. The analysis of the data obtained from the survey was carried out with the help of SPSS for Windows by the Criminology Research Group of the Institute of Law, University of Tartu.

The goal of the questionnaire of the Estonian ICVS 2004 was to establish whether a respondent had been a victim of some type of crime, which were the circumstances and whether the incident had been reported to the police. The questionnaire also tackled the following issues: fear of crime, safety, assessment of the police, the use of home security measures, attitudes toward punishment, experience with corruption, consumer fraud and confrontation with narcotics problems.

11 types of crime were included in the questionnaire: car theft, theft from a car, car vandalism, bicycle theft, burglary and attempted burglary, theft from a summer cottage, garden house or allotment, theft from a garage or shed, robbery, theft of personal property, assault/threat, and sexual assault (women only).

The ICVS allows an overall measure of victimization which can be expressed in two ways: the prevalence rate refers to the percentage of respondents victimized at least once by at least one of the crimes covered by the survey in the year preceding the survey and the incidence rate refers to the number of incidents per 100 respondents in the year preceding the survey.

The overall crime victimization rate has gone down in recent years. 33% of the people questioned had been victims of some sort of crime at least once in 1999, whereas the figure was 32% in 2003. In terms of the number of crimes experienced per 100 respondents, 79 different offences were committed against a group of one hundred respondents in 1999, compared to 62 offences in 2003.

Yet, both methods of measuring victimization indicate that Estonia lags behind developed countries, showing higher overall victimization levels.

By urbanization the percentage of respondents falling victim at least once to some of the types of crime covered by the survey was highest in Tallinn and lowest in county centres.

Taking into account the percentage of victims among the people questioned, the most prevalent crimes in 2003 according to the survey data were thefts from cars and thefts from summer cottages, garden houses and allotments, with figures of 7.4% and 7.3% respectively. The survey indicated that the percentage of car owners/users victimized by thefts from cars was 12% and the prevalence of victimization to thefts from summer cottages, garden houses or allotments was 16% among the respondents who owned such property. Victimization by thefts from summer cottages, garden houses and allotments has remained unchanged from the rate reported in 1999, whereas the percentage of people victimized by thefts from cars has slightly fallen, being 9.2% back in 1999.

The percentage of victims of car thefts has dropped in recent years. 1.1% of car owners/users had their car stolen in 2003, which is lower than the level in 1999. The data obtained from government statistics confirm the results of victimization surveys. Further, the percentage of stolen cars that are returned to the owner has slightly grown: cars were returned to 61% of the respondents who were victims of car thefts in 2003 as opposed to 56% in 1999. In terms of victimization due to car thefts or the percentage of stolen cars that are returned, Estonia holds a middle position relative to other industrialized states.

Victimization due to completed burglaries has also dropped in recent years: the victimization rate for completed burglaries was 3.7% in 1999 and 3.1% in 2003. The data obtained from government statistics indicate the same trend. According to the victimization surveys Estonian victimization rates for both burglaries and attempts are at an average level for developed countries.

In 2003 the level of victimization had grown for three types of crimes covered by the survey in comparison with 1999. Victimization due to thefts from garages and sheds was 4.5% in 1999 and 5.0% in 2003. The victimization rate for personal theft had grown from 5.5% in 1999 to 6.3% in 2003. The probability of being victimized by pick pocketing has gone up steadily since the beginning of the 1990s, with figures of 2.7% in 1992 and in 1994, 3.6% in 1999 and 3.9% in 2003, respectively.

For bicycle theft, the prevalence of victimization has consistently dropped in successive years. In 2003, 4.0% of the people questioned had been victimized by bicycle theft.

The most significant improvement compared to 1999 has appeared in the levels of victimization rates for contact crimes – assaults, robberies and rapes (including attempts). The data indicate that victimization due to

contact crimes has fallen from 5.9% in 1999 to 3.4% in 2003. The level of victimization due to assaults and threats was nearly two times higher back in 1999 as compared to 2003, with figures of 6.4% and 3.2%, respectively.

The prevalence of victimization due to robberies has also started to go down in recent years. 1.8% of the respondents questioned had fallen victim to robbery in 2003 as opposed to 2.9% in 1999. In terms of victimization rate due to robbery Estonia ranks among the worst countries in comparison with the group of industrialized states.

Moreover, the survey data indicate that some socio-demographic groups are at higher risk of victimization than others. Non-Estonians show higher victimization rates in both crimes against the person as well as crimes against property. Also, people living in towns are more at risk of falling victim to some kind of crime compared to people in rural areas. The income level of the respondent can also be regarded as a differentiating factor: among people with lower income levels the victimization risk is higher compared to well-to-do people.

Feelings about street safety have significantly risen during recent years. To measure the fear of crime, respondents were asked how safe they felt walking alone in their neighbourhood after dark. If back in 2000 59% of the respondents felt safe alone in their neighbourhood, this was the case with 68% of respondents in 2004. Next, the percentage of respondents assessing the risk of burglary as probable during the year after the survey has fallen from 44% in 2000 to 30% in 2004.

There has been a consistent rise in the use of preventive measures to avoid burglaries since 1993. The rise has been most sharp in the use of burglar alarms. If in the 1990s such a preventive measure was used relatively seldom outside Tallinn, then in recent years households equipped with burglar alarms have also been more common in other towns and in the countryside. In 2004 a special lock as a preventive measure to avoid burglary was most frequently used, followed by dogs, with figures of 40% and 27% respectively.

According to victimization surveys, about one third of the victimization incidents are reported to the police. No significant changes have appeared in the overall frequency of reporting offences to the police from 1993 to 2004.

The highest reporting rate was in 2004 in the case of car thefts (56% of the incidents) and burglaries (51% of the incidents). Notification to police featured least frequently with attempted burglaries (22% of the incidents) and thefts from summer cottages, garden houses and allotments (25% of incidents). When comparing the reporting frequencies over recent years, there has been a significant fall in the case of car thefts (from 86% in 2000 to 56% in 2004) and in the case of burglaries (from 62% in 2000 to 51%

in 2004). Estonia lags behind other industrialized states, where almost all car thefts and burglaries are reported to the police according to survey responses.

During the period from 1993 to 2004 the share of the respondents victimized who claimed their reason for not reporting the incident to the police to be 'the police won't do anything about it' has gone down. At the same time one can detect from the data obtained that the percentage of the respondents victimized who mentioned that 'the police could do nothing because of lack of proof' has slightly risen.

In respect to the satisfaction with the police on reporting, victimized respondents declared the highest satisfaction with the assistance received from the police in the case of burglaries and sexual assaults. In contrast, burglaries and robberies were the crimes for which victims felt least assisted.

47 % of the respondents considered the way the police handle crime in their residential area to be good or fairly good.

Assessment of the professional level of the Estonian police has consistently improved year after year. In 2004, 62% of the respondents questioned assessed police professional level to be up to requirements as compared to 51% in 2000, 29% in 1995 and 17% in 1993.

Respondents were asked what type of sentence they would prefer for a recidivist burglar aged 21 who was found guilty of burglary a second time after having stolen a TV set. In 2004, the largest group of respondents opted for community service for the benefit of society or victim as the most appropriate punishment, followed by imprisonment, suspended sentence and fine.

As for the follow up question on the length of the imprisonment, the supporters of imprisonment indicated a year long sentence to be the most appropriate in the given context, both in 2000 and in 2004.

The questions concerning people's experiences with the problem of drugs were for the first time included in the questionnaire of the survey. More than 60% of the people questioned had never been confronted with the problem of drugs in their residential area, whereas 10% had had frequent confrontations, 12% had to face the problem sometimes, and 12%, seldom. There appeared to be a big difference between age groups and regions in confronting the problem of narcotics. The situation was worst in Tallinn and in Ida-Virumaa as well as in the younger age categories. 21% of the respondents participating in the study gave an affirmative answer to the question "Do you know anyone among your acquaintances who has used or uses narcotics?"

The questions concerning corruption were asked to address requests for paying bribes to state or local government officials over the last year. 3.3% of the respondents had been affected by requests for paying bribes according to the 2004 survey – the lowest rate of Estonian victimization surveys.

Police officers were most frequently mentioned in connection with requests for bribes according to the 2000 survey data, whereas in the 2004 survey, the share of respondents having the same experience has significantly fallen, with figures of 2.2% and 1.1%, respectively. Yet, it must be emphasized that the victimization survey does not allow a direct comparison with regard to the existence of corruption in different institutions, as the number of officials and the frequency of people's contact with institutions vary widely. For example, people have more frequent contacts with police officials.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ahven, A. (2004). Turvalisus ja heaolu. A. Purju (toim.). Sotsiaaltrendid 3. Tallinn: Statistikaamet, 108–117.

Ahven, A., Tabur, L. & Aromaa, K. (2001). Victims of crime in Estonia 1993–2000. Ministry of Internal Affairs, Estonia, National Research Institute of Legal policy, Finland. Research Communications 51. Tallinn, Helsinki.

Allaste, A.-A. (toim.) (2004). Trendid koolinoorte uimastitarvitamises. Tallinn: TPÜ Kirjastus.

Alvazzi del Frate, A., Van Kesteren, J. N., (2004). Criminal Victimization in Urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victims Survey. Turin: UNICRI.

Aromaa, K., Ahven, A. (1995). Victims of crime in a time of change: Estonia 1993 and 1995. National Research Institute of Legal Policy. Research Communications 19. Helsinki.

Council of Europe, GRECO (2001). First evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at the 6th Plenary Meeting, Strasbourg, 10–14 September 2001. URL: <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>

Council of Europe, GRECO (2004). Second evaluation round. Evaluation report on Estonia. Adopted by GRECO at its 19th Plenary Meeting, Strasbourg, 28 June – 2 July 2004. URL: <http://www.greco.coe.int/evaluations/Default.htm>

Hindelang, M., Gottferdson, M. & Garofalo, J. (1978). Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization. Cambridge, MA: Ballinger.

Kesteren, J. N. van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2001). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187. URL: http://www.minjust.nl:8080/b_organ/wodc/reports/ob187i.htm

Lamsdorff, J. (2003). Corruption Perceptions Index. In Transparency International, Global Corruption Report 2003, 261–265. URL: http://www.transparency.org/pressreleases_archive/2003/2003.10.07.cpi.en/html

Lehti, M. (2001). Homicide Trends in Estonia, 1971–1996. In H. Ylikangas, P. Karonen, M. Lehti. Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area. Columbus: Ohio State University Press, 133–192.

Mastrofski, S.D., Gallagher, C., Maguire, E.R. & Reisig, M.D. (2001, October 2). The Public Image of the Police: Final Report to the International Association

of Chiefs of Police by the Administration of Justice Program. George Mason University. Manassas, VA: George Mason University.

Pettai, I. (2001). Naiste vastu suunatud vägivald – tabuprobleem Eestis. H. Kase (koostaja), Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivallast. Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo, EV Sotsiaalministeeriumi Võrdõiguslikkuse Büroo, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. Tallinn, 430–443.

Ross, C., Jang, S. J. (2000). Neighborhood Disorder, Fear, and Mistrust: The Buffering Role of Social Ties with Neighbors. *American Journal of Community Psychology*, 28 (4), 401–420.

Saar, J. (2004). Crime, Crime Control and Criminology in Post-Communist Estonia. *European Journal of Criminology*, Vol 1 (4), 505–531.

Saar, J., Markina, A., Ahven, A., Annist, A., Ginter, J. (2003). Kuritegevus Eestis 1991–2001. Crime in Estonia 1991–2001. Teine parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn: Juura.

Sotsiaalministeerium (2004). Narkomaania ja AIDS/HIV, kättesaadav: <http://www.sm.ee>, viimati vaadatud 18.11.2004.

Zedner, L. (2002). Victims. In M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner (eds.) *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 419–456.

Transparency International (2003). Corruption Preceptions Index 2003. URL: <http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi>

Warr, D. (1984). Fear of Victimization: Why are Women and the Elderly More Afraid? *Social Science Quarterly*, 65, 681–702.

Wilson, J. Q., Kelling, G. E. (1982). „Broken Windows”: The Police and Neighborhood Safety. *Atlantic Monthly*, March 1982.

Young, J. (1999). *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: Sage.

LISAD

Lisa 1. Valimi karakteristikud

Vastanute sooline jaotus

Mees	783	46,4
Naine	904	53,6
Kokku	1687	100,0

Vastanute vanuseline jaotus

16–19 eluaastat	169	9,9
20–29 eluaastat	305	18,1
30–39 eluaastat	298	17,7
40–49 eluaastat	314	18,6
50–59 eluaastat	258	15,3
60 ja üle	343	20,4
Kokku	1687	100,0

Alaealiste (16–17 eluaastat) arv ja osakaal – 88 (5,2%)

Vastanute rahvuseline jaotus

Eestlane	1188	70,7
Venelane	412	24,4
Muu rahvus	87	5,1
Kokku	1687	100,0

Mitte-eestlaste arv 499 (29,5%)

Vastanute jaotus kodakondsuse alusel

Eesti kodanik	1380	81,8
Vene kodanik	120	7,1
Muu välisriigi kodanik	28	1,7
Kodakondsus määratlemata	159	9,4
Kokku	1687	100,0

Välisriigi kodanike arv 148 (8,8%)

Vastanute leibkonna suurus

1 inimene	294	17,4
2 inimest	483	28,6
3 inimest	402	23,8
4 inimest	340	20,2
5 ja rohkem inimest	168	10,0
Kokku	1687	100,0

Keskmine leibkonna suurus – 2,8 inimest

Vastanute haridustase

Algharidus	85	5,0
Põhiharidus	288	17,1
Keskharidus	469	27,8
Keskeri- või kutseharidus	577	34,2
Kõrgharidus	269	15,9
Kokku	1687	100,0

Haridustase alla keskhariduse 373 (22,1%)

Vastanute elukoht (regioon)

Tallinn	488	28,9
Harju-, Rapla-, Järvamaa	238	14,1
Lääne-Eesti (Hiiu, Saare, Lääne, Pärnu maakond)	212	12,5
Tartu-, Jõgevamaa	182	10,8
Lõuna-Eesti (Viljandi, Valga, Võru, Põlva mk)	267	15,8
Virumaa	300	17,8
Kokku	1687	100,0

Elukohaga Ida-Virumaal 214 (12,7%)

Vastanute elukoht (asulatüüp)

Pealinn	488	28,9
Suur linn (Tartu, Narva, Kohtla-Järve, Pärnu)	293	17,4
Maakonna keskus	272	16,1
Muu linn	154	9,1
Alevik	185	11,0
Küla	296	17,5
Kokku	1687	100,0

Vastanute tööalane positsioon

Ettevõtja	108	6,4
Palgatöötaja	868	51,5
Lapsehoolduspuhkusel	48	2,8
Töötu, tööotsija	80	4,7
Pensionär	347	20,5
Kodune	36	2,1
Õpilane, üliõpilane	185	11,0
Muu	15	0,9
Kokku	1687	100,0

Vastanute perekonna sissetulek ühe inimese kohta viimasel kuul

Kuni 1000 krooni	133	7,9
1001–2000 krooni	333	19,7
2001–2500 krooni	323	19,1
2501–3500 krooni	252	14,9
3501–5000 krooni	210	12,4
Üle 5001 krooni	138	8,2
Ei oska öelda	149	8,9
Keeldus vastamast	149	8,9
Kokku	1687	100,0

Mediaansissetulek pereliikme kohta oli vahemikus 2501-3000 krooni.

Vastanute isiklik sissetulek viimasel kuul

Kuni 1000 krooni	112	6,7
1001–2000 krooni	164	9,7
2001–2500 krooni	273	16,2
2501–4000 krooni	285	16,9
4001–6000 krooni	267	15,8
6001–10000 krooni	184	10,9
Üle 10001 krooni	47	2,8
Sissetulek puudus	197	11,7
Keeldus vastamast	158	9,4
Kokku	1687	100,0

Mediaansissetulek oli vahemikus 4001–5000 krooni

Lisa 2. Ohvriks langemine riigiti 2000. aastal
Ohvriks langemine riigiti 2000. aasta rahvusvahelise ohvriaruandete järgi võrreldes Eestiga (%)
küsitlenuist)

Riik	Auto- vargus	Vargus autost	Auto- vanda- lism	Jalg- ratta- vargus	Korteri- vargus (vargus kodust)	Korteri- varguse katse	Röövi- mine	Muu isiklike esemete vargus	Seksu- aalsed intsidi- dendid	Kalla- letung, ähvar- dused
Austraalia	1,9	6,8	9,2	2,0	3,9	3,3	1,2	6,5	4,0	6,4
Belgia	0,7	3,6	6,1	3,5	2,0	2,8	1,0	4,1	1,1	3,2
Kanada	1,4	5,4	5,5	3,5	2,3	2,3	0,9	4,7	2,1	5,3
Kataloonia (Hispaania)	0,4	5,3	7,7	0,4	1,3	0,6	0,9	3,0	0,8	1,5
Taani	1,1	3,4	3,8	6,7	3,1	1,5	0,7	4,1	2,5	3,6
Inglismaa ja Wales	2,1	6,4	8,8	2,4	2,8	2,8	1,2	4,6	2,7	6,1
Soome	0,4	2,9	3,7	4,9	0,3	1,0	0,6	3,3	3,7	4,2
Prantsusmaa	1,7	5,5	8,2	1,8	1,0	1,3	1,1	3,0	1,1	4,2
Jaapan	0,1	1,6	4,4	6,6	1,1	0,8	0,1	0,5	1,2	0,4
Holland	0,4	3,9	8,9	7,0	1,9	2,7	0,8	4,7	3,0	3,4
Põhja-Iirimaa	1,2	2,7	4,5	1,4	1,7	0,9	0,9	2,2	0,6	3,0
Poola	1,0	5,5	7,0	3,6	2,0	1,3	1,3	5,3	0,5	2,8
Portugal	0,9	4,9	6,3	0,8	1,4	1,2	1,2	1,9	0,6	0,9
Šotimaa	0,7	4,2	9,0	2,0	1,5	1,9	1,9	4,6	1,1	6,1
Rootsi	1,3	5,3	4,6	7,2	1,7	0,7	0,7	5,8	2,6	3,8
Šveits	0,3	1,7	3,9	4,7	1,1	1,8	1,8	4,4	2,1	2,4
USA	0,5	6,4	7,2	2,1	1,8	2,7	2,7	4,9	1,5	3,4
Eesti 2000	0,9	9,2	5,9	4,1	3,7	3,1	2,9	5,5	3,6	6,4
2004	0,7	7,4	5,1	4,0	3,1	1,7	1,8	6,3	1,4	3,2

Allikad: Ohvriaruand 2004; Kesteren, J. N. van, Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2001). Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey. The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187.

Lisa 3. Usalduspiirid

Uuringus kasutatud valim (n=1687) lubab saada piisavalt täpsed hinnanguid Eesti elanikkonna ohvriks langemise ja teiste tunnuste jaotuste kohta. Tulemuste kasutamisel tuleb aga arvestada võimaliku statistilise veaga, mis ei ületa 2,4% kogu uuringu valimi puhul. Kui tegemist on väiksema valimiga, kasutatakse tulemuste usalduspiiride hindamiseks allpool toodud tabelit.

Statistilise vea piirid

Valimi suurus	%										
	1 ja 99	2 ja 98	3 ja 97	4 ja 96	5 ja 95	10 ja 90	15 ja 85	20 ja 80	30 ja 70	40 ja 60	50
50	2,8	3,9	4,8	5,5	6,1	8,4	10,0	11,2	12,8	13,7	14,0
100	2,0	2,8	3,4	3,9	4,3	5,9	7,0	7,9	9,0	9,7	9,8
200	1,4	1,9	2,4	2,7	3,0	4,2	5,0	5,6	6,4	6,8	6,9
300	1,1	1,6	1,9	2,2	2,5	3,4	4,0	4,5	5,2	5,6	5,7
400	1,0	1,4	1,7	1,9	2,1	2,9	3,5	3,9	4,5	4,8	4,9
500	0,9	1,2	1,5	1,7	1,9	2,6	3,1	3,5	4,0	4,3	4,4
600	0,8	1,1	1,4	1,6	1,7	2,4	2,9	3,2	3,7	3,9	4,0
700	0,7	1,0	1,3	1,5	1,6	2,2	2,6	3,0	3,4	3,6	3,7
800	0,7	1,0	1,2	1,4	1,5	2,1	2,5	2,8	3,2	3,4	3,5
900	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	2,0	2,3	2,6	3,0	3,2	3,3
1000	0,6	0,9	1,1	1,2	1,4	1,9	2,2	2,5	2,8	3,0	3,1
1250	0,6	0,8	0,9	1,1	1,2	1,7	2,0	2,2	2,5	2,7	2,8
1500	0,5	0,7	0,9	1,0	1,1	1,5	1,8	2,0	2,3	2,5	2,5
1700	0,5	0,7	0,8	0,9	1,0	1,4	1,7	1,9	2,2	2,3	2,4

Näiteks autovandalismi ohvriks langes 5,1% küsitletuist. Tõenäosusega 95% asub autovandalismi ohvriks langemise tase kogu elanikkonna kohta 4,1% ja 6,1% vahel ($5,1\% \pm 1,0\%$, kui $n=1700$).